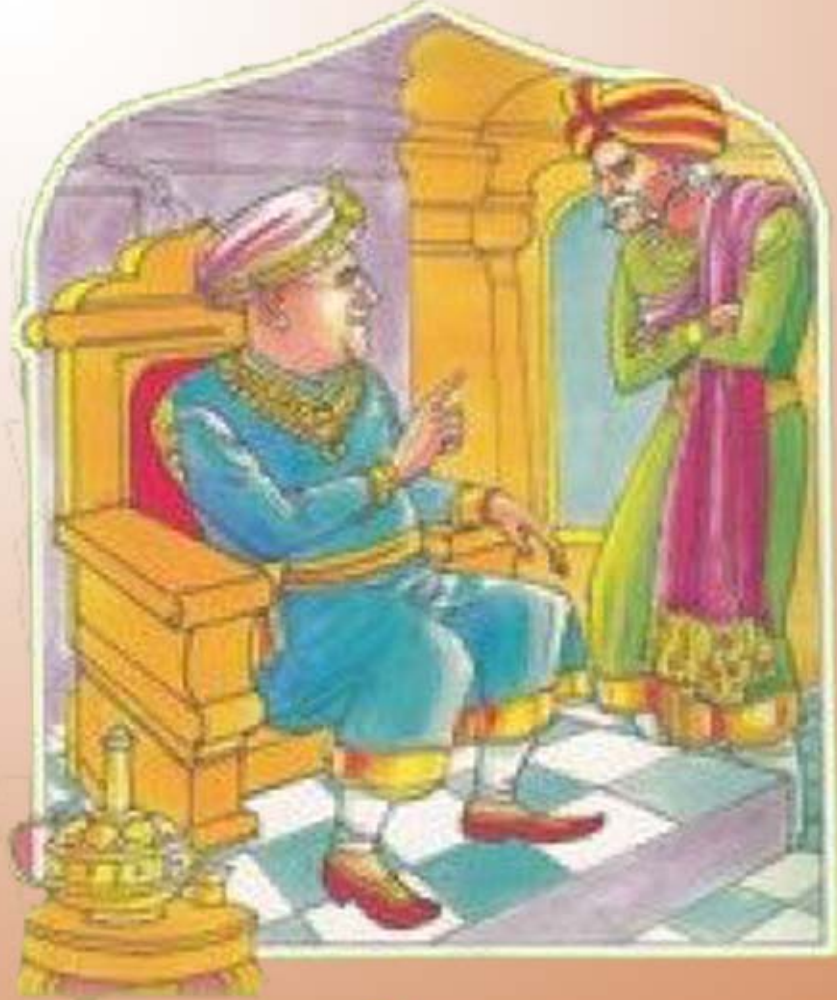

క రోజు కథలు

హాస్యకథలు

- సింగితం శ్రీనివాసరావు

శ్రీ
కౌముది

మీ ముగింపుల నాటికల వెళ్ళులు
www.koumudi.net

ప్రచురణ సంఖ్య: 215

కౌముది మాసపత్రికలో

జనవరి 2017 సంచిక నుంచి సెప్టెంబర్ 2018 సంచిక వరకూ

వచ్చిన

హాస్యకథలు

నా మాట

అప్పడప్పుడో - కాలేజీల కాలం. ఖాసా సుబ్బారావుగారు, గోరా శాస్త్రిగార్ల ప్రోత్సాహంతో భారతి, స్వతంత్రలాంటి పత్రికల్లో కొంతకాలం నా రచనా కేళి సాగింది. ఆనాడు రాసిన "అంత్యఘట్టం" నాటికను ఇప్పుడు కూడా ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయంలాంటి చోట్ల ప్రదర్శిస్తున్నారంటే అదో తృప్తి. ఆ రోజుల్లోనే టంగుటూరి సూర్యకుమారిగారు నటించి, ప్రదర్శించిన 'చిత్రార్జున' నాటకం పాటలతో సహా రాశాను. ఈ ప్రదర్శనను పండిత జవహర్ లాల్ నెహ్రూగారు ఢిల్లీలో చూశారు. ఆ తర్వాత టామ్ బకన్ అనే స్కాట్లండ్ రచయిత దీనిని ఇంగ్లీషులో తర్జుమా చేస్తే, దీన్ని అమెరికాలో తెలుగు పాటలతో ప్రదర్శించారు. ఈ తర్వాత నేను పెద్దగా రాసిందేది లేదు. "మీ సినిమాలకి మీరే మాటలు రాస్తే బాగుంటుంది" అని జంధ్యాలగారు చాలాసార్లు చెప్పారు. ఆయన మాటల్ని కాదనలేక పుష్పక విమానం తీశాను. "మీరు పాటలు రాయండి" అంటూ వేటూరిగారు ఎప్పుడూ ప్రోత్సహిస్తూ వుండేవారు. 'భైరవద్వీపం'లో ఒకపాట ఆయన రాయాల్సింది. ఎన్నాళ్ళకూ ఆయన దర్శనం లభించకపోయేసరికి గత్యంతరం లేక నేనే "విరిసినది వసంతగానం" పాట రాశాను. ఆ పాట బాగా రాశానని వేటూరిగారు మెచ్చుకోవడం నాకొచ్చిన పెద్ద అవార్డు.

మళ్ళీ ఇన్నాళ్ళకు కాలేజీ రోజుల ఉత్సాహం మళ్ళీ పుట్టుకొచ్చింది. ఆ రోజుల్లో పింగళి నాగేంద్రరావుగారు నా చేత (స్కీప్) ఒక రఫ్ వర్షన్ సీన్లు రాయించేవారు. వాటిల్లోంచి ఎన్నో ఐడియాలూ, శ్రీకృష్ణార్జునయుద్ధంలో అర్జునుడి పేరు 'అజిభీధఘపావిశ్వేసకీ' లాంటివి ఎన్నో వచ్చేవి. ఇంట్లో వాటిని ఫెయిర్ కాపీ చేసే పని నా అర్ధాంగి కల్యాణిది. మళ్ళీ ఆ రోజులు గుర్తొచ్చేలా ఈ కథల్ని కల్యాణి ఫెయిర్ కాపీ చేసింది. ఈ కథల్ని ఆనందిస్తూ - "ఎంజాయ్" చేస్తూ అంటే కర్వెక్ గా చెప్పామనిపిస్తుంది - రాశాను. చదివిన వాళ్ళు ఎంతో కొంత ఎంజాయ్ చేస్తే మరింత ఆనందిస్తాను.

సింగీతం శ్రీనివాసరావు

మిత్రులు సింగీతం శ్రీనివాసరావుగారికి నాకూ కనీసం 50 ఏళ్ళ పరిచయం. ఆయన భారతికి 'అంత్యఘట్టం' రాసే రోజుల్లో నేనూ భారతికి రాస్తున్నాను. దరిమిలాను ఆయన సినిమా రంగంలో స్థిరపడిన తర్వాత యిద్దరం కలిసి చాలా సినిమాల్లో పనిచేశాం. ఆయన దర్శకత్వం, వహించిన సినిమాలకు నేను రచన చేశాను. ఆయన దర్శకత్వంలో నేను నటుడిగా పనిచేశాను. ఈ రెండూ చెయ్యకపోయినా ఆయన తీసే అన్ని సినిమాల కథలూ ముందుగా నాకు చెప్పి నాతో చర్చించడం ఒక ఆనవాయితీ. నాకు వారి నాన్నగారు రామచంద్రరావుగారు తెలుసు. ఈ విషయాన్ని ఇంత విపులంగా, ముందు చెప్పడానికి కారణం - ఆయన సెన్సాఫ్ హ్యూమర్ తో నాకు అయిదు దశాబ్దాల బంధుత్వం ఉన్నదని చెప్పడానికి.

'ఆదిత్య 369'లో నేను, టినూ ఆనంద్, అప్రేమ్ పురి నటిస్తున్నాం. మరొకరెవరో గుర్తులేదు. వాళ్ళ చెవులకి వైర్లు బిగించి - భయంకరంగా వయొలిన్లు వాయించే ఏర్పాట్లు చేశారు. ఆ శబ్దాలకి వారి చెవుల్లోంచి రక్తం కారుతుంది. నా చేత ఒక డైలాగ్ చెప్పించారు శ్రీనివాసరావుగారు. నా బాస్ అప్రేమ్ పురితో అంటాను. "బాస్, మీరు చాలా గొప్పవారు. వయొలిన్స్ ద్వారా అద్భుతమైన 'వయొలెన్స్' ని సృష్టించగలుగుతున్నారు" అని. ఇది ఎప్పుడు జ్ఞాపకం వచ్చినా గిలిగింతలు పెట్టినట్టు నవ్వుకుంటాను.

శ్రీనివాసరావుగారు రాసిన కథల్ని చదవడం ఇదే మొదటిసారి. చదివాక - మొదట నిర్ఘాతపోయాను. కారణం మెల్లగా చెబుతాను. అవి చిన్నపిల్లల కథల్లాగ అతి సరళంగా, అమాయకంగా చెయ్యి పట్టుకుని నడిపిస్తున్న పసివాడిలాగా నడిపించుకుపోయాయి. మంచి కథకి అది మొదటి, గొప్ప లక్షణం.

కాగా, మంచి భాష నేర్పేవాడు భాష శాస్త్రీకావడం, బాగా పాడేవాడు తాలం బ్రహ్మయ్య, శివ భక్తుడు కాశీ విశ్వేశ్వరయ్య కావడం, దుర్మార్గులు కోరమీసాల కోటయ్య, మిడిగుడ్ల సిద్ధయ్య కావడం - యివన్నీ చిన్నపిల్లల కథలకి ఏమి తికమకలు లేని Stylisation. ఇక్కడితో ఈ కథలకి సంబంధించిన చిన్నపిల్లల ముద్ర ఆగిపోతుంది. చదివించే గొప్ప గుణాన్ని వాక్యాల, పేర్ల సన్నివేశాలతో సాధించారని చెప్పడమే నా ఉద్దేశం. అయితే వీటికి కేవలం చదివించే గుణం మాత్రమే ఉన్నదని సరిపెట్టుకోవడానికి వీలులేదు. లోకధర్మాన్నీ, లోకం తీరునీ, సమాజ స్వరూపాన్నీ అతి సునిశితంగా, కాని సున్నితంగా వెక్కిరించే - అది కేవలం వెక్కిరింత మాత్రమే కాదని అనిపించే సెన్సాస్ హ్యూమర్స్ జతచేశారు. అదీ ఈ కథల్లో రచయిత సాధించినది.

సరళంగా చదివించి, సరసంగా నవ్వించి, 'అమ్మో!' అని తుళ్ళిపడేటట్టు చేసి సమాజంలోని వైపరీత్యానికి కనుబొమ్మలు ముడివేయడమో, కత్తులు నూరడమోకాక, నవ్వుతూ గాటుపెట్టే అందమయిన ఆయుధాన్ని సానబెట్టారు రచయిత ఈ కథల్లో. ఈ ధోరణిలో మార్క్స్వియన్, భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు వంటి రచయితల్ని స్ఫురణకు తెస్తారు రచయిత. అసలు ఏ రచయితయినా సమాజంలో అవకతవకల్ని చూసి కళ్ళెరజేయడం అతని పరిధిని దాటడం అనిపిస్తుంది నాకు. కానీ వ్యగ్రతల్ని చూపి నవ్విస్తూ వాటిని పాఠకుడి స్పృహలోకి తీసుకురావడం రచయిత పరిమితిగా నేను నమ్ముతాను. No Social Problem can be solved by any writer on paper. He can only create the consciousness. హాస్యం ఆ అపశృతిని ఫోకస్లోకి తెస్తుంది. ఆలోచించేట్టు చేస్తుంది. అంతవరకే రచయిత పని. తరువాత ఏ పనిని చేపట్టినా అది తనదికాని పనిని నెత్తిన వేసుకోవడమే అవుతుంది.

కొట్టండి చంపండి అనేవాడికంటే, అవినీతిని నవ్వుతూ అలంకరించి, కితకీతలు పెట్టే రచయిత మంచి హెచ్చరికని చేయగలుగుతాడని నేను నమ్ముతాను. ఆ పనిని చాలా బాధ్యతగా, గంభీరంగా, ప్రాఫెషనల్ గా, తనకి వారసత్వంగా వచ్చిన సెన్సాస్ హ్యూమర్ తో ప్రతీ కథలోనూ చేసి చూపించారు.

హాస్యానికి అద్భుతమైన పదును ధ్వని. కేవలం నవ్వించే హాస్యం - వెకిలిగానూ, కొండకచో వెగటుగానూ ఉండవచ్చు. కానీ సమాజశీలాన్ని చిన్న గాటుతో ఉలిక్కిపడేటట్టు చేయడం ఆరోగ్యకరమైన ఉత్తమ హాస్యం లక్షణం. వెకిలి 'ధ్వనుల'ను రాబట్టే చాలామంది రచయితలు మనకున్నారు. అర్థంలేని 'పన్'లను వాడి కంపు కొట్టించే ఘనులున్నారు. నాకు వీరందరి మధ్యా సింగీతం ప్రత్యేకంగా, విభిన్నంగా దర్శనమిస్తారు. ఈ మాట చెప్పున్నప్పుడు నా మనస్సులో మార్క్స్వియన్ ఉన్నారు.

ఆయన ఎప్పుడో ఇండియా వచ్చారట. దక్షిణాదిన చాకలి బండమీద బట్టలు ఉతకడం చూశారట. "ఆహా! ఒక్క భారతదేశంలోనే బట్టల్లో బండల్ని బద్దలు కొట్టే విచిత్రాన్ని చూశాను" అన్నారు.

హాస్యానికి వింతకోణం, సంధించగలిగితే వింత పదునూ, సమర్థుడి చేతుల్లో వింత అస్త్రమూ కాగలదు. ఈ పనులన్నీ చేయగల నిష్ణాతుడు సింగీతం శ్రీవివాసరావు. చేసి చూపిన వేదిక - "క రాజు కథలు."

గొల్లపూడి మారుతీరావు

(ఈ కథలన్నీ గతంలో హాసం పత్రికలో ప్రచురించబడ్డాయి. అంతర్జాతీయంగా ఉన్న

తెలుగువారందరికీ చేరాలన్న ఉద్దేశంతో రచయిత ప్రత్యేక అనుమతితో పునర్ముద్రిస్తున్నాము)

ఆరోహణ క్రమం

అనగనగా ఓ రాజ్యం. దాన్ని పాలిస్తున్న ఓ రాజుగారు. నిజానికి ఈ రాజుగారి పేరు అనవసరం. మా అమ్మమ్మ అనగనగా ఓ

రాజుని కథ మొదలెట్టేదే తప్ప ఏ రోజూ రాజు పేరు చెప్పలేదు. కానీ ఆ రోజులు వేరు. కథ బాగుంటే చాలు. రాజు పేరును గురించి ఎవరూ పట్టించుకునేవారు కాదు. రోజులు మారాయి. ఇప్పుడు కథ ఎలా వున్నా సరే, అది ఏ రాజును గురించి, అతని పేరేమిటని అడుగుతారు. పెద్ద పేరైతే ఎగబడి వింటారు. పేరు లేకపోతే దాని దరిదాపులలోకి కూడా రారు. అందుకని పేరంటూ ఏదో ఒకటి ఉండాలి కనుక మన రాజును క్లుప్తంగా "క" అని పేరు పెట్టుకుందాం. ఈ "క"రాజు కథలు ఎన్నో ఎన్నెన్నో.

క రాజుగారికి ఒక మంత్రి. అతని పేరంటారా? అట్టర్లేదు. పేరుండవలసింది ముఖ్యులకే.

క రాజుగారు మొదట్నుంచీ కళాపియులు. పొద్దున్న లేచినప్పట్నుంచి సాయంత్రం వరకూ వివిధ కళలను, కలాకారులనూ ప్రోత్సహించడమే అతని నిత్య కర్తవ్యం. తిండి, గుడ్డ, కొంపలాంటి సాధారణ విషయాలను మంత్రికప్పుచేప్పవాడు. ఈ పనుల్ని మంత్రి తన ఉపమంతులకు పురమాయిస్తే, వాళ్ళు తమ క్రిందున్న పదహారు ఉపోస మంతులకు అంటగట్టేవారు. ఇలా ఆజ్ఞలు చివర వరకు ప్రాకి రాజ్యంలోకి ప్రజలంతా "ఆహా! మన రాజ్యంలో అందరూ ఆజ్ఞాపించేవారే" అని సగర్వంగా చెప్పుకునేవారు.

కళాకారులను ప్రోత్సహించడమే కాక, తనే ఒక కళాకారుడై ఎన్నో ప్రయోగాలు చేశాడు క రాజుగారు. తెల్ల కాగితం మీద తెల్ల రంగులతో "సర్వాంతర్యామి" అనే చిత్రపటాన్ని గీస్తే, అందరూ దాన్ని ఎంతగానో మెచ్చుకున్నారు. దీపాల్ని ఆర్పేసి దృశ్యాన్నంతా జనమే ఊహించుకోవాలంటూ "ఊహ" నాటకాన్ని రాస్తే, దాని ప్రదర్శనను జనం మళ్ళీ మళ్ళీ చూసి రకాలుగా ఊహించుకున్నారు. దేవాలయాల్లో మంత్రాలకు తాళవాద్యాలు జతచేసి తాళంలో వల్లిస్తే భక్తులు తండోపతండాలుగా వస్తారని చెప్పాడు. కానీ పూజారుల నేర్పరితనం ఈ అంతస్తును చేరుకోలేక ఈ ప్రక్రియ కుదరలేదు. ఇలా ఎన్నెన్నో రకాలుగా నూతనత్వాన్ని తీసుకురావడానికి ప్రయత్నిస్తున్న క రాజుకు ఒకరోజు ఒక అరుదైన ఆలోచన వచ్చింది.

అది తన నగరంలో మయసభను మరిపింపచేసే ఒక అపూర్వమైన భవనాన్ని కట్టాలని రాజుగారికి ఆలోచన రావడమెంత? ఆజ్ఞలు దొర్లడమెంత? మరుక్షణం మంత్రి, ఉపమంతులు, ఉపోస మంతులు, వారి పరివారం అంతా భవన నిర్మాణ కార్యక్రమంలోకి దిగారు.

రాజ్యంలోని శిల్పులు, చిత్రకారులు, భవన నిర్మాణ నిపుణులు ఎక్కడెక్కడ వున్నారో అందరూ నగరం చేరవలసిందిగా ఆజ్ఞాపించారు. ఇంతమంది కళాకారులు మన రాజ్యంలో దొరుకుతారా అని మొదట మంత్రి సందేహించాడు. తీరా చూడబోతే ప్రతిపూరిలో, ప్రతివీధిలో, ప్రతి ఇంట్లో యింతో అంతో కళాకారులు వున్నారని తెలిసి మంత్రి ఆశ్చర్యపోయాడు. అన్నదానానికి వచ్చిన జనంలా కళాకారులందరూ అంతఃపుర మైదానం దగ్గర చేరారు. భవన నిర్మాణం మంత్రి ఆదేశానుసారం ఎవరెవరికెంతెంత సత్తా వున్నదో పరీక్షలు చేసి వారి వారి యోగ్యతల ప్రకారం వారికి వివిధ శాఖలలో నిర్మాణపు పనులు అప్పగించారు.

అంచెలంచలుగా భవన నిర్మాణం పునాదులతో మొదలై పై గోడలు, స్తంభాలు రూపుదిద్దుకోసాగింది. మొత్తం మీద అనతికాలంలోనే మొత్తం భవనం గదులతో సహా, ఉద్యానవనాలతో సహా, రంగు రంగుల గోడలతో సహా పూర్తయింది.

భవనంపైన శిఖరంలాగా ఒక అర్ధగోళాకారపు గోపురం కట్టారు. దానికి మకుటంలాగా ఒక కలశాన్ని నిర్మించారు. గోపురానికి చక్కటి పసుపు రంగు పూశారు. పై కలశానికి రంగు పుయ్యడం ఒకటే మిగిలుంది. దానికి బంగారు రంగు పూయవలసింది. కానీ దానికిమాత్రం పూయవద్దని క రాజుగారు ఆజ్ఞాపించారు.

మంత్రికి అర్థంకాలేదు. సవినయంగా క రాజుగార్ని అడిగాడు. "కలశానికి ఎందుకు రంగు పూయవద్దన్నారు?"

క రాజుగారు వివరించారు.

"మంత్రి ఇంతకాలంగా ఎందరో కళాకారులు ఈ భవన నిర్మాణంలో కష్టపడ్డారు. వారి పారితోషికాలు వారికిచ్చామనుకోండి అది వేరే విషయం. కానీ ఈ తరుణంలో మొత్తం పనిచేసిన వారిలో ఉత్తమ కళాకారుడెవరో ఎంపిక చేసి గౌరవించాలని నాకనిపించింది. అందుకని ఈ భవన ప్రారంభోత్సవం నాడు ఆ కళాకారునిచే ఈ కలశానికి బంగారు రంగు పూయించి అతనికి బంగారు పతకం

ఇవ్వాలని నిశ్చయించాను."

క రాజుగారి ఆలోచనకు అందరూ ముగ్ధులయ్యారు.

కాకపోతే ఎవరా ఉత్తమ కళాకారుడు? అది నిర్ణయించేదెవరు? ఆ నిర్ణయం రాజుగారు చేస్తేనే సబబు. అని అందరూ ముక్త కంఠంతో చెప్పడంతో చిరునవ్వుతో రాజుగారే ఆ బాధ్యతను స్వీకరించారు. కానీ ముహూర్తం రోజునే తన నిర్ణయాన్ని ప్రజల యెదుట వెల్లడిస్తానని చెప్పారు.

భవన ప్రారంభోత్సవానికి ముందురోజు సాయంత్రం దాకా ఊరంతా ఒకే కలకలం, వాదోపవాదాలు, రాజుగారు ఎవరిని ఎంపిక చేస్తారా అని. చివరికి చీకటి పడేసరికి తేలిన వార్త - మొత్తం పనిచేసిన వాళ్ళల్లో చివరి జాబితాలోనికి వచ్చినవారు ఇద్దరే ఇద్దరు. వాళ్ళు అన్నదమ్ములు. రంగులు పూసే ప్రక్రియలో నిపుణులు. ఇద్దరూ ప్రతిభావంతులే అయినప్పటికీ అన్నకంటే తమ్ముడే కాస్త మెరుగైన వాడని అందరూ చెప్పుకుంటారు. రాత్రయ్యేసరికి రాజుగారు తమ్ముణ్ణి ఎంపిక చేశారనే వార్త ప్రబలిపోయింది.

ఉదయభానుని కిరణాలు కొత్తరంగు పూయించుకోడానికి ఎదురు చూస్తున్న భవన గోపురం కలశాన్ని కాంతివంతం చేశాయి. కలశానికి రంగు పూసేందుకు వీలుగా గోపురాన్ని అంటుకుని కలశం వరకు ఒక ఇనుప నిచ్చెన అమర్చబడి వుంది.

ఉత్సవానికి వచ్చిన జనంతో అంతా కిటకిటలాడుతోంది. క రాజుగారు ఆగమించారు. భవన నిర్మాణంలో కృషి చేసిన వారిని అభినందిస్తూ, ఈరోజు తాము ఎంపిక చేసిన ఉత్తమ కళాకారుడిగా "అన్న" పేరు వెల్లడించారు. జనమంతా ఒక్క క్షణం నిర్ఘాతపోయారు. కానీ ఇది రాజుగారి నిర్ణయం. అంతా మౌనం. వేదిక మీదికి అన్న వచ్చి బంగారు రంగులో ముంచిన కుంచెను చేత బట్టుకుని, నిచ్చెన యెక్కి కలశానికి రంగు పూశాడు. నలుమూలలు కరతాశ్చద్యనులతో మారుమోగాయి. బంగారు పతకం బహుకరణతో సభ ముగిసింది.

సాయంకాలం క రాజుగారు ఏకాంతంగా వున్న సమయంలో మంత్రి ప్రవేశించి సవినయంగా అడిగాడు.

"మహారాజా! ఉత్సవం బ్రహ్మాండంగా జరిగింది. కానీ ఒక సందేహం."

"ఏమిటది?"

"ఉత్తమ కళాకారులైన అన్నదమ్ములలో తమ్ముడే ప్రతిభావంతుడని అందరూ చెప్పారు. కానీ మీరు మాత్రం అన్ననే ఎంపిక చేశారు. దీని అంతరార్థం..."

"మంత్రి! మీరు చెప్పినమాట వాస్తవం. నిజానికి తమ్ముడే ప్రతిభావంతుడు. కానీ నిజాలు వేరు, అవసరాలను బట్టి తీసుకునే నిర్ణయాలు వేరు. అందరూ తమ్ముడి ప్రతిభను గురించి చర్చించుకున్నారే కానీ అతని తదితర అర్హతలను గురించి ఆలోచించలేదు. చిన్నప్పుడు తమ్ముడికి పక్షవాతం వచ్చి కాళ్ళు పడిపోయాయి. భవనానికి అద్భుతంగా రంగులు పూసినా అది ఒకచోటనుంచి మరొక చోటికి దేకుతూ చేసిందని అందరికీ తెలుసు. మరి ఈనాటి ఉత్సవానికి అతన్ని ఎంపిక చేస్తే అతను నిచ్చెన ఎలా ఎక్కగలడు? కలశానికి ఎలా రంగు పూయగలడు? అదే అన్న ఐతే ప్రతిభలో కొద్దిగా తక్కువైనప్పటికీ నిచ్చెన ఎక్కగలడు. ఉత్సవాన్ని జయస్రదం చేయగలడు.

చూడండి మంత్రి! జీవితంలో ఎవరైనా సరే ప్రతిభ వున్నంత మాత్రాన సరిపోదు. నిచ్చెన ఎక్కకలిగి, వుండాలి" అంటూ రాజుగారు అంతఃపురంలోనికి వెళ్ళిపోయారు. క రాజుగారి మాటల్ని నెమరేసుకుంటూ అలాగే వుండిపోయాడు మంత్రి.

పురోగమనం

తన రాజ్యపాలనలో అహర్నిశమూ కళాపోషణలో మునిగిపోయిన క రాజుగారికి ఒక రోజు ఒక ఆలోచన వచ్చింది. అసలు పక్కనున్న మిగతా రాజ్యాల్లో పాలన ఎలా జరుగుతున్నదో వెళ్ళి చూడాలని. వెంటనే మంత్రిని పిలిపించి తన ఉద్దేశాన్ని వివరించాడు.

"అలాగే మహారాజా! కావలసిన సిబ్బందినంతా ఏర్పాటు చేస్తాను. మీరు ఎప్పుడు 'ఊ' అంటే అప్పుడే బయల్దేరవచ్చు. ఎక్కడికి వెళ్ళదలచుకున్నారో ముందుగానే ఆ ఊరి రాజుగారికి తెలియపరిస్తే మీకు ఘనంగా స్వాగతం పలుకుతారు అన్నీ వారే చూపిస్తారు" అన్నాడు మంత్రి.

"వారు చూపించింది మనం చూడడం కాదు మంత్రి, మనము ప్రజల్లో కలిసి అక్కడ ఏం జరుగుతుందో చూడాలి."

"అంటే?"

"మనం మారువేషాల్లో సామాన్య ప్రజల్లా వెళ్ళాలి. ఇంకెవ్వరూ వద్దు. మనిద్దరమే."

మంత్రి ముఖం కాస్త ఇబ్బందిగా పెట్టాడు. తనకది పదిమంది సేవకులపని అని తెలిసేసరికి కడుపులో తిప్పినట్టయింది.

"కంగారుపడకు మంత్రి. అక్కడ మనం రాజు, మంత్రి కాదు. స్నేహితులం. ప్రయాణికులం."

తన మనస్సులోని భయాన్ని రాజుగారు గ్రహించారని తెలియగానే మరింత యిబ్బంది పడ్డాడు మంత్రి.

"రేపు ఉదయమే బయలుదేరుదాం. ముందు మనం సందర్శించే నగరం సింగన్నపురం. అక్కడి రాజుగారు వినోదానికెక్కువ ప్రాముఖ్యత యిస్తారట. చూడాలని వుంది" అన్నారు క రాజుగారు.

మరుసటి రోజు వేకువ రూమున క రాజు మంత్రి ప్రయాణికుల దుస్తులు ధరించి కావలసిన తిను బండారాలన్నీ సర్దుకుని సూర్యోదయానికి ముందే బయలుదేరారు ఎండజోరు ఎక్కకముందే సింగన్నపురం చేరుకున్నారు.

ముందుగా బజారుకు వెళ్ళారు. కానీ అక్కడ ఉండవలసినంత జనం కనిపించలేదు. అంగళ్ళన్నీ మూసివున్నాయి.

"గురువారాలు మీ రాజ్యంలో సెలవా?" అని ఒకర్షడిగాడు మంత్రి.

"అన్ని గురువారాలూ కాదు. ఈ రోజే సెలవు."

"ఎందుకని?"

"కేళీ మైదానంలో ఒక కొత్త వినోదాన్ని ఏర్పాటు చేశారు రాజుగారు. మా వూళ్ళో ఏ రోజు వినోద ప్రదర్శనం వుంటే ఆ రోజు సెలవు."

క రాజు మంత్రితో సహా మైదానం వైపు కాస్త వేగంగా నడుస్తూ బయల్దేరాడు. కళాప్రియుడైన తాను వినోదం అనగానే చూపించే ఆసక్తికి తానే ఆశ్చర్యపోయాడు.

కేళీ మైదానం చుట్టూ జనంతో కిక్కిరిసిపోయింది. మధ్యనున్న విశాలమైన ఆకుపచ్చని మైదానం మీదికి ఎవ్వరూ రాకుండా భటులు కాపలా కాస్తున్నారు. పడమటి దిక్కున ఒక ఎత్తయిన వేదిక వుంది. దానిమీద వున్న సింహాసనంపై రాజుగారు అప్పటికే వచ్చి ఆసీనులై వున్నారు. మైదానం మధ్యలో అన్ని వైపులా కప్పబడిన ఒక చిన్నగుడారం వుంది. జరగబోయే వినోదాన్ని గురించి క రాజు పక్కనున్నవారిని అడిగి తెలుసుకున్నాడు.

ఇది ఒక పోటీ. ఇందులో పాల్గొనేవాళ్ళు ఒక్కొక్కరుగా గుడారంలోకి వెళ్తారు. లోపలి తెరలో ఒక చిన్న రంధ్రం వుంది. అందులోంచి చూస్తే దూరంగా రెండు స్థంభాల మధ్య కట్టిన ఒక పెద్ద జేగంట కనబడుతుంది. పోటీలో పాల్గొనే వ్యక్తి అలా గంటను

చూసిన తర్వాత అతని కళ్ళకు గంతలు కట్టి అతని చేతికొక కర్రనిస్తారు. అతను గుడారం బయటికి వచ్చి జేగంట యెక్కడుందో తెలుసుకుని వెళ్ళి దాన్ని కొట్టాలి. అలా కొట్టిన వానికి రాజుగారి చేతిమీదుగా రత్నాలహారం బహుకరింపబడుతుంది.

"ఇదేమిటి? ఇంత సులభమైన పనికి రత్నాలహారమా?" అనుకున్నాడు మంత్రి.

పోటీ మొదలైంది. వరుసగా ఒకరి తర్వాత ఒకరు గుడారంలోనికి వెళ్ళడం, రంధ్రంలోంచి జేగంటను చూడడం, కళ్ళకు గంతలు కట్టడం బైటికి రావడం - ఇక్కణ్ణుంచి తమాషా మొదలౌతుంది. కష్ట పుచ్చుకుని ఒక్కొక్కరూ ఎక్కడెక్కడో తిరుగుతూ గాలిలోకి కష్టము అటూ ఇటూ విసురుతూ గంటను కొట్టడానికి నానాపాట్లు పడుతున్నారు. కానీ వాళ్ళు వెళ్తున్న దిక్కుకి గంట వున్న స్థానానికి సంబంధమే లేదు. వాళ్ళ ప్రయత్నాలు విఫలమైనప్పుడల్లా జనంలోంచి నవ్వులూ, కేకలూ, అందరికంటే యెక్కువగా నవ్వుతున్నది ఆ ఊరు రాజుగారే.

ఇలా మధ్యాహ్నం దాటి సాయంత్రం కావస్తున్నా ఎవ్వరూ గంటని కొట్టలేదు సరికదా దాని దరిదాపులలోకి కూడా పోలేదు. ఇదంతా గమనిస్తున్న క రాజు ఇప్పుడు తనే పోటీలో పాల్గొనడానికి ఉద్యుక్తుడయ్యాడు. మంత్రికి మొదట కాస్త బెంగ పట్టుకుంది. కానీ క రాజుగారు మారువేషంలో వున్నారు కనుక ఒకవేళ పోటీలో నెగ్గకపోయినా నలుగురిలో నారాయణా అంటూ ఎవ్వరూ పట్టించుకోరని తృప్తిపడ్డాడు..

క రాజుగారు అందరిలాగే గుడారంలోకి వెళ్ళారు. రంధ్రంలోంచి కాస్త తీక్షణంగా చూశారు. ఆ తర్వాత ఆయన కళ్ళకి గంతలు కట్టారు. గుడారం బయటికి వచ్చి ఒక్క క్షణం ఏకాగ్రతతో ఆలోచించారు. అందరూ ఏ వైపుకి వెళ్ళారో దానికి సరిగ్గా వ్యతిరేకమైన దిశగా తిరిగి నేరుగా వెళ్ళి ఒకే ప్రయత్నంలో గంటను కొట్టారు. ఒక్కసారిగా జనమంతా హర్షధ్వనాలతో గంతులేశారు.

తను ఎవరైనదీ చెప్పకుండా క రాజుగారు తనలో తాను చిలిపిగా నవ్వుకుంటూ సింగన్నపురం రాజుగారి చేతుల మీదుగా రత్నాలహారాన్ని స్వీకరించారు.

రాత్రి క రాజు, మంత్రి అడవిమార్గాన తిరుగు ప్రయాణం చేస్తున్నారు. చాలాసేపు మౌనంగా వున్న మంత్రి తన సందేహాన్ని అడక్కుండా ఇక ఉండలేకపోయాడు.

"మహారాజా! ఈ రోజు జరిగిన పోటీ మొదట చూసినపుడు సులభ సాధ్యంగానే కనిపించింది. కానీ, ఎందరెందరో ప్రయత్నించారు. విఫలమయ్యారు. మీరు మాత్రం పూర్తి ఆత్మవిశ్వాసంతో గంటని కొట్టగలిగారు. మీకిది ఎలా సాధ్యమైంది?"

"మంత్రి! మొదట్నుంచీ నాదొక నమ్మకం. జనం ఏనాడూ తెలివి తక్కువ వాళ్ళు కాదని. కానీ అధిక శాతం పొరపాటు చేస్తూనే వుంటారు. ఎందుకని? నిలకడగా ఒక్క క్షణం ఆలోచిస్తే అలా చెయ్యరు. ఈనాటి పోటీలో అందరూ రంధ్రంలోంచి గంటను చూశారు. కానీ గంట ఓ వైపుంటే వాళ్ళు వెళ్ళింది మరోవైపు. దీని అర్థం? గంట ప్రతిబింబం. నేను ఆలోచించింది గంటను ఎలా కొట్టాలని కాదు. ఇంతమంది ఎందుకా పని చెయ్యలేక పోయారని. ఒక్క క్షణం ఆలోచిస్తే అసలు విషయం అర్థమైంది. అందరూ ముందుకు వెళ్ళి విఫలమైతే నేను వాళ్ళకు వ్యతిరేకంగా వెనక్కి తిరిగి వెళ్ళి విజయం సాధించాను. మంత్రి! జీవితంలో కూడా అంతే. బుద్ధిగా ముందుకు సాగిపోతేనే అన్నీ సాధించగలం అనుకోకూడదు. కొన్ని సమయాల్లో వెనక్కి తిరిగి నడిచినప్పుడే నిజమైన విజయం సాధించగలం"

క రాజుగారు చెప్పిన మాటల్ని మళ్ళీ మళ్ళీ మళ్ళీ తలచుకుంటూ మౌనంగా ప్రయాణం సాగించాడు మంత్రి.

తుంబరశాస్త్రీ

మంత్రిగారి ముఖంలో ఒక కొత్తకళ తొణికిసలాడింది. క రాజుగారికి చెప్పదగ్గ కొత్త ఆలోచన ఏదైనా స్ఫురించినప్పుడల్లా మంత్రిగారి ముఖం ఇలా కాంతివంతమౌతూ వుంటుంది. రాజుగారికి ఇది ఎప్పుడప్పుడు చెప్పామా అని ఆరాటపడ్డాంటాడు. ఈసారి తన

ఆలోచనను రాజుగారు తప్పకుండా మెచ్చుకుంటారనే ఉత్సాహంతో ఉదయాన్నే రాజభవనం చేరుకున్నాడు. క రాజుగారు అప్పుడే ఫలహారాలు, పానీయాలు సేవించి ఏకాంతమందిరంలో ఏకాంతంగానే ఉన్నారని తెలుసుకుని తన ఆలోచనను చెప్పడానికి ఇంతకంటే మంచి తరుణం దొరకదని నిర్ణయించుకుని సరాసరి రాజుగారు ఉన్నచోటుకి వెళ్ళాడు.

"రండి మంత్రిగారు! రండి! కూర్చోండి. ఏదో కొత్త ఆలోచన వచ్చినట్టుంది" అన్నారు క రాజుగారు. తన మనస్సులోనిది రాజుగారు ఇట్టే పసిగట్టడంతో మంత్రి కాస్త ఖంగు తిన్నాడు. వెంటనే తెప్పరిల్లుకుని 'విజయమో', వీరస్వర్గమో' అనుకుంటూ మొదలెట్టాడు.

"మహారాజా! మన రాజ్యంలో సంగీత కళను అభివృద్ధి చేసే ఒక వినూత్న పథకం ఆలోచించాను."

"బాగు బాగు, చెప్పండి" అన్నారు క రాజుగారు.

"నా అభిప్రాయంలో ప్రజా బాహుళ్యం మెచ్చిన సంగీతమే గొప్ప సంగీతం. అదేమిటో కనుక్కుని దానికి మన రాజ్యంలో ప్రోత్సాహమిస్తే"

"మంచి ఆలోచన మంత్రి! - కానీ -"

వికసించిన మంత్రి ముఖం క్షణంలో ముడుచుకుపోయింది. క రాజుగారు వివరించారు.

"సరిగ్గా ఇదే ఆలోచన మా బావగారి మేనత్త రెండవ అల్లుడూ, రాయలకోటరాజు అయిన రఘునాథవర్మకు వచ్చింది. దానిని తన రాజ్యంలో అమలు పెట్టడంలో ఉత్పన్నమైన విశేషాన్ని వివరిస్తా. వినండి."

క రాజుగారు చెప్పిన కథ ఈ విధంగా సాగింది.

రాయలకోట రాజు రఘునాథవర్మ ఏది ప్రజలు మెచ్చే సంగీతమో తెలుసుకోవాలనుకుని అందుకొక పథకం తయారు చేశాడు. దాని ప్రకారం చెఱువును ఆనుకుని ఒడ్డున వున్న పెద్ద మైదానంలో ఒక వేదికను కట్టారు. అంటే ముందుండి మైదానంలోంచి చూస్తే వేదికలో ఏం జరిగేదీ కనిపించదు. ఆ రోజుక్కడ సంగీతోత్సవాలు జరుగుతాయని, ఊరి జనమంతా రావాలని నలుమూలలా చాటించారు.

ప్రకటించిన నియమావళి ప్రకారం, ఉత్సవం ఉదయం తొమ్మిది గంటలనుంచి సాయంత్రం ఐదు గంటలవరకు జరుగుతుంది. నిజానికి ఇదొక రకమైన పోటీ. రాజ్యంలోని గొప్ప సంగీత విద్వాంసులంతా ఒకరి తర్వాత ఒకరుగా వేదిక మీద తెర వెనుక కూర్చుని గానం చేస్తారు. ఒక్కొక్కరికి కేటాయించిన సమయం అరగంట. ఊరి ప్రజలంతా ఈ సంగీతాన్ని వింటారు. కార్యక్రమం కాగానే ఎవ్వరు ఉత్తమ విద్వాంసులో ప్రజలు తమ అభిప్రాయాన్ని తెలియచేస్తారు. ఈ విధంగా ప్రజల్లో ఎక్కువమంది మెచ్చే సంగీతమేదో, గాయకుడెవరో రాజుగారికి తెలిసివస్తుంది.

పాడేవారంతా తెరవెనుక నుంచే పాడతారు కనుక ఎవరు పాడేది జనం చూడలేరు. దీనివల్ల పక్షపాతాలకెక్కడా తావుండదు. ప్రముఖులు కదా అని వారిని మెచ్చుకోడం, కొత్తవారు కదా అని వారిని చులకనగా చూడటంలాంటివి వుండదు. ఐతే గాయకులు పాడ్డానికి ముందు వాళ్ళ పేర్లు ప్రకటించాలి కదా? అప్పుడు వాళ్ళెవరో జనానికి తెలిసిపోతుంది. కదా? - కార్యకర్తలు ఈ విషయంలో పదిహేనుమంది విద్వాంసుల అసలు పేర్లకు బదులు పాడ్యమి, విదియ, తదియ అంటూ రహస్య నామాలిచ్చి ఆ రీతిన వాళ్ళ పేర్లను ప్రకటించారు.

పోటీలో పాల్గొనడానికి వచ్చిన విద్వాంసులలో అతి ముఖ్యుడు తుంబురశాస్త్రి. ఇతను కర్ణాటక హిందుస్తాని శాస్త్రీయ సంగీతాల్లో ప్రవీణుడు తోడిరాగం ఆలాపన చేస్తే కింది షడ్జమం, గాంధారాల మధ్యనే కొన్ని గంటలు సంచారం చేయగలడు. అంతటి ప్రతిభావంతుడు కూడా ఈనాటి కచేరీలలో పాల్గొంటున్నా ఆ విషయం ప్రజలకు తెలీదు.

మైదానమంతా జనంతో నిండిపోయింది. ఇన్నాళ్ళూ జరిగిన కచ్చేరిలన్నీ రాజుగారు వింటూండగా ఆస్థానంలో జరిగేవి. బహిరంగంగా జనం మధ్య కచ్చేరి జరగడం ఇదే మొదటిసారి. అందుకని అందరూ ఏదో తెలియని ఉత్సాహంతో కచ్చేరి ఎప్పుడెప్పుడు మొదలౌతుందా అని ఎదురుచూస్తున్నారు.

తెరవెనుక నుంచి ప్రకటన వచ్చింది. ప్రప్రథమంగా గానం చేసే విద్వాంసుడు పాడ్యమి అని, భైరవ రాగాలాపనతో అతని గానం ప్రారంభమైంది. కొంతసేపటివరకు అందరూ నిశ్శబ్దంగా విన్నారు. కానీ ఆలాపన సాగే కొద్దీ జనంలో ఏదో ఒక నిస్సారమైన వాతావరణం పాకింది. మొదటున్న ఉత్సాహం కొద్దికొద్దిగా తగ్గి కొంతసేపయ్యేసరికి గుసగుసలు బయల్పడాయి. అవి రణగొణ ధ్వనులుగా మారి చివరకు తెరవెనుక పాటలు, తెరముందు మాటలుగా తయారయ్యాయి. అరగంటయిన తర్వాత రెండవ గాయకుడు విదియ తన గానం మొదలెట్టాడు. ఇది కానడ రాగం. ఇతడేమైనా కొత్తగా వినిపిస్తాడేమోనని ముందు కొన్ని నిమిషాలు అంతా నిశ్శబ్దంతా విన్నారు. కానీ ఆ తర్వాత యధాప్రకారమే. గొణగొణలు, మాటలు వగైరాలు. ఇలా ఒకరి తర్వాత ఒకరు పంచమి, షష్ఠి, సప్తమీలు పాడుతున్నా జనం ఏమీ పట్టించుకోలేదు. ఇక అష్టమీ, నవమిలు వచ్చేసరికి ఒళ్ళు విరుచుకునేవారు, కాసేపు అలా తిరిగి వచ్చేవారు, ఇంటి నుంచి తెచ్చుకున్న తినుబండారాలను తినేవారు, ఇలా ఎవరి వ్యాపకంలో వాళ్ళున్నారు. సాయంత్రం నాలుగు గంటలైంది. ఇప్పటికీ వచ్చింది తుంబురశాస్త్రి వంతు. వరుసలో అతను త్రయోదశి.

తెరవెనుక నుంచి త్రయోదశి గానం మొదలౌతుంది అని ప్రకటన వచ్చినా ఎవరూ పట్టించుకోలేదు.

తుంబురశాస్త్రి తోడిరాగం ఆలాపన మొదలెట్టబోయారు. ఈ సమయంలో ఒక విచిత్రమైన సంఘటన జరిగింది. దగ్గర్లో చెఱువు ఒడ్డున ఒక చాకలివాడు ఆరేసిన బట్టల్ని మూటగట్టి పక్కనున్న గాడిదమీద పెట్టబోయాడు. గాడిద ఎందుకో మారాం చేస్తూ పక్కకి తప్పుకుంది. దాంతో చాకలివానికి కోపం వచ్చి గాడిదను కొట్టడానికి కఱ్ఱ ఎత్తాడు. గాడిద పరుగెత్తింది. చాకలివాడు తరుముతూ దానివెంట పడ్డాడు గాడిద పరుగెత్తి సరాసరి వెనుకనుంచి వచ్చి వేదికనెక్కింది. ఈ సమయంలోనే తుంబురశాస్త్రి తోడిరాగం ఆలాపన మొదలెట్టబోయింది. గాడిదను చూసి తుంబురశాస్త్రి కేక పెట్టబోయాడు. ఈలోగా గాడిద తుంబురశాస్త్రిని ఎగిరి తన్నింది. తుంబురశాస్త్రి ఒక్కసారి గాలిలో కెగిరి కిందెక్కడో పడ్డాడు. ఈ కథంతా తెరవెనుక జరుగుతున్నది కనుక మైదానంలో వున్న జనానికి ఇదేమీ తెలీదు. తరుముకుంటూ వచ్చిన చాకలివాడు గాడిద చేసిన పనికి మండిపడి కఱ్ఱతో దాన్ని గట్టిగా బాదాడు. గాడిద బిగ్గరగా కేకపెట్టింది.

ఇంతవరకు నిస్సారంగా, నిర్దీవంగా వున్న వాతావరణం ఒక్కసారిగా కొత్త చైతన్యాన్ని అందుకుంది. వాళ్ళల్లో వాళ్ళు మాట్లాడుకుంటున్న జనం మాటలాపేసి నిశ్శబ్దంగా వినసాగారు. తెరవెనుక చాకలి వాడు కొట్టే దెబ్బలకు గాడిద అరుస్తూ వుంది. ఎన్నో స్వరాలు పెనవేసుకుని ఉద్భవించిన ఈ కొత్తరాగానికి, ఈ కొత్త శబ్దసంగీతానికి జనం రక్తనాళాల్లోని రక్తం వేడెక్కింది. అందరూ చప్పట్లు కొట్టారు.

గాడిదను తీసుకొని చాకలి వెళ్ళిపోయాడు. తుంబురశాస్త్రి కచ్చేరిని కొనసాగించే స్థితిలో లేడు. తర్వాత వచ్చిన విద్వాంసులు చతుర్దశి, పౌర్ణమిలు మళ్ళీ నీరసమైన పాత సంగీతం వినిపించడంతో జనం దాన్ని తిరస్కరించారు.

ఉత్సవం ముగిసిన వెంటనే కార్యకర్తలు జనం వద్దకొచ్చి ఈనాటి ఉత్తమ గాయకుడెవరో చెప్పవలసిందిగా కోరారు. ఎలాంటి సందేహమూ లేకుండా అందరూ ముక్తకంఠంతో వెలిబుచ్చిన ఏకాభిప్రాయం - ఈనాటి ఉత్తమ సంగీత విద్వాంసుడు త్రయోదశి - అంటే తుంబురశాస్త్రి.

ఆస్థాన విద్వాంసులు మెచ్చుకున్న తుంబుర శాస్త్రినే ప్రజలు కూడా మెచ్చుకున్నారన్న సంగతి తెలిసి రఘునాథరాజుకి ఆనందమూ, ఆశ్చర్యమూ కలిగింది. కానీ కాసేపటికల్లా కార్యకర్తలు రాజుగారికి రహస్యంగా అసలు విషయం చెప్పారు.

ఇప్పుడు రాజుగారికి కొత్త సమస్య ఎదురైంది. "వచ్చేనెల జరగబోయే రాజ్యోత్సవాలు జరగనున్నాయి. ఈలోగా మీరు ఎలాంటి కృషి చేస్తారో, ఆ బాధ్యతంతా మీదే"

తుంబురశాస్త్రి రాజువంక దీనంగా చూశాడు. కానీ రాజాజ్ఞ తప్పనిసరి చివరకు ఒక పథకం ఆలోచించాడు. రాత్రి చాకలివానింటికి వెళ్ళి అతనికి పెద్ద పారితోషికం సమర్పించుకుని ఒక ఒప్పందానికి వచ్చాడు. దాని ప్రకారం తుంబురశాస్త్రి ప్రతిరోజూ రాత్రి రహస్యంగా చాకలివానింటికి వెళ్ళేవాడు. అప్పుడా చాకలివాడు కట్టతో గాడిదను బాదేవాడు. గాడిద గట్టిగా అరిచేది. వెంటనే తుంబురశాస్త్రి అదే విధంగా అరవడం ఇలా అభ్యసించి, అభ్యసించి నెలయ్యేసరికి చక్కటి ప్రావీణ్యాన్ని సంపాదించాడు.

రాజ్యోత్సవాలు మొదలయ్యాయి. తుంబురశాస్త్రి కచ్చేరి సమయం ఆసన్నమైంది. జనం తండోపతండాలుగా వచ్చి అతని సంగీతం కోసం ఆతృతతో ఎదురు చూశారు. తుంబురశాస్త్రి వేదిక మీదకు వచ్చి, అందరికీ నమస్కరించి ఒక్కసారి గట్టిగా అరిచాడు. వెంటనే జనమంతా ఆనందంతో ఈలలేస్తూ, గంతులేస్తూ తమ సంతోషాన్ని వ్యక్తం చేశారు. కచ్చేరి అయినతర్వాత జనమంతా తుంబురశాస్త్రి గురించి మాట్లాడుకుంటూ పోటీ రోజంతా బాగా పాడకపోయినా ఇంచుమించు బాగానే పాడాడనుకున్నారు.

అప్పట్నుంచీ రాజ్యమంతా ఈ కొత్త సంగీత శబ్దం దావానలంలా పాకిపోయింది. పెళ్ళిళ్ళు, సభలు, సమావేశాలు ఎక్కడ చూసినా ఈ అరుపులే, దీంతో రఘునందరాజుకు సంగీత కళాబంధువనే బిరుదినిచ్చారు.

'క' రాజు చెప్పిన కథను విన్న మంత్రి ఏమీ ఆలోచించలేక అలాగే నిలబడిపోయాడు.

భజన విజయం

క రాజుగారి రాజ్యంలో ఉన్న ప్రత్యేకతల్లో ఒకటి అక్కడున్న నరనారాయణుల ఆలయాలు. ఇవి రెండు. నగరం ఉత్తరాన నారాయణుడి గుడి వుంటే దక్షిణాన నరుడి గుడి ఉంది. ఒకప్పుడు నరనారాయణులకు ఒకే దేవాలయం ఉండేదట. అప్పుడున్న ఒక రాజుగారికి నరనారాయణులు స్వప్నంలో కనిపించి ఇచ్చిన ఆజ్ఞప్రకారం నగర క్షేమం కోసం నారాయణునికి వేరేగా, నరుడికి వేరేగా దేవాలయాలు కట్టడం జరుగిందంటారు. ఎలాగైతేనేం, ఇవి అరుదైన ఆలయాలు. కానీ రానురాను వీటిని సందర్శించే జనం సన్నగిల్లుతున్నారనేదే క రాజు ఆవేదన. దీనికి ముఖ్యమైన కారణం అక్కడున్న పూజారి బాగా వృద్ధాప్యంలో ఉండడం. పైగా రెండు గుడులూ అతనే చూసుకోవల్సింది. ఏ గుడికి ఎప్పుడొస్తాడో తెలీదు. దానికి తోడు ఈ వయస్సులో అతను అర్చన చేస్తుంటే ఎవరికీ వినపడేదికాదు. దీంతో భక్తులకు గుడికెళ్ళాలనే ఉత్సాహం అంతగా ఉండేదికాదు.

క రాజు మంత్రిని పిలిపించి తన ఆలోచనని వివరించాడు.

"మంత్రి! మీరు వెంటనే ఇప్పుడున్న వృద్ధ పురోహితునికి పారితోషికంతో పాటు విశ్రాంతిని జతచేసి ఇప్పించండి. ఆ తర్వాత ఒక సమర్థుడైన వ్యక్తిని ఎంపిక చేసి అతన్ని పెద్దదైన నారాయణస్వామి ఆలయానికి పూజారిగా నియమించండి" అన్నాడు.

"మరి నరుడి గుడికి..?" ఏదో చెప్పబోయాడు మంత్రి.

"అది చిన్న గుడిగా! దాని కెవరో చూడమని మన ధనపాలుడికి చెప్తానులండి" అన్నాడు క రాజు. మొత్తం పెత్తనం తన చేతికిందే ఉండాలని మంత్రి ఇష్టపడ్డా, క రాజు ఆజ్ఞ అయిన తర్వాత ఏమీ మాట్లాడలేక సరేనన్నాడు.

మంత్రి రాజ్యమంతా గాలించి చివరకు కేశవశర్మను ఎంపిక చేశాడు. కేశవశర్మ సంస్కృతంలో అసమాన పండితుడే కాక వివిధ పూజా వ్రత నిర్వహణలో ఉద్ధండుడు అతని కంఠంలోంచి ఖంఘమంటూ సుప్రభాత శ్లోకాలు, సహస్ర నామార్చనలూ దొర్లుతూంటే వాటి

ఉచ్చారణా స్వచ్ఛతకు, పవిత్రతకు విజ్ఞులు ముగ్ధులయ్యేవారు. కేశవశర్మ కూడా దీన్ని దైవ కటాక్షంగా ఎంచి ఉద్యోగాన్ని సవినయంగా స్వీకరించాడు.

క రాజు రాజ్యంలో మంత్రికి అనుచరులుగా వివిధ శాఖలకు సంబంధించిన ఉన్నతాధికారులున్నారు. ఆర్థిక విషయాలను చూసుకునే ధనపాలుడు, పసివారి క్షేమం చూసుకునే శిశుపాలుడు, ఇంకా గృహపాలుడు, న్యాయపాలుడు - ఇలా ఎందరో, వీరిలో ధనపాలుడు ముఖ్యుడు. ఎవరేం చేయాలనుకున్నా ధనపాలుని అనుగ్రహం తప్పనిసరి నగరంలోని బాలకవులు ధనపాలుని గురించి

ధనపాలుడు కోపించిన

కనుమరుగౌ కాసులన్ని క్షణమున మఱియా

ధనపాలుడె కరుణించిన

కనకపు వర్షములె కురియు గదరా సుమతీ

అంటూ విలాసంగా పాడుకునేవారు. ఈ విషయం క రాజుకు కూడా తెలుసు కనుక, మంత్రిని నొప్పించక ధనపాలుని ఆదరిస్తూ చిన్నగుడికి ఒక పుజారిని చూడమని అతన్ని ఆదేశించాడు.

దీర్ఘంగా ఆలోచించి ధనపాలుడు నారాయణ శర్మ అనే వ్యక్తిని ఎంపిక చేశాడు. ఈ వార్త విని తెలిసినవాళ్ళు ఒకరికొకరు ప్రశ్నార్థకంగా చూసుకున్నారు. ఎందుకంటే నారాయణశర్మ పెద్దయ్యాగాలు, హోమాలు చేయగలిగిన సమర్థుడు కాదు సరికదా, చిన్నప్పుడు స్వల్పకాలం సంస్కృత పాఠశాలలో చదివాడట. అదెప్పుడో మర్చిపోయింటాడు. ఇప్పుడు అతని ముఖ్యమైన వ్యాపకం ఊళ్ళో పండుగలు, ఉత్సవాలు వచ్చినపుడు ఇంట్లోనే ప్రసాదాలు తయారుచేసి దేవుడికర్పించి వాటిని అమ్మడం. నారాయణుడి ప్రసాదమన్నా భక్ష్యాలన్నా జగత్ ప్రఖ్యాతం. అయినా ఒక పూజారిగా ఇతన్ని నియమించడం ఏమిటని కొందరి సందేహం.

ధనపాలుని ఈ నిర్ణయంలో ఒక రహస్యం ఉంది. నగరంలోని చిన్న, పెద్ద వ్యాపారస్థులందరూ ప్రతినెల ధనపాలుడి దర్శనం చేసుకోవడం ఎప్పట్నుంచో వస్తున్న అలవాటు. దీన్ని "ఉభయకుశలోపరి కార్యక్రమం" అంటూండేవారు. తమ దగ్గరకు వచ్చిన ఒక్కొక్కరినీ ధనపాలుడు "రెండూ రెండూ కూడితే ఎంత?" అని ప్రశ్నించేవాడు. వచ్చిన వారంతా "నాలుగు" అని చెప్పి నాలుగు వరహాలిచ్చి వెళ్ళిపోయేవారు. ఇదే ప్రశ్నను నారాయణశర్మను మొదట్లో కలిసినప్పుడు కూడా అడిగాడు. నారాయణశర్మ మాత్రం అందరిలా కాకుండా "కూడితే ఎంత వుండాలని మీ కోరిక?" అని అడిగాడు. ఈ జవాబు ధనపాలుడికి చాలా నచ్చింది. అప్పట్నుంచీ నారాయణ శర్మ ధనపాలుడి నమ్మకస్థుల్లో ఒకడు. ఆ నమ్మకంతోనే ఈనాడు నరుడి గుడికి అతన్ని పూజారిగా నియమించాడు.

మంత్రి మాత్రం ఈ వార్తవిని లోలోన సంతోషించాడు. నోట పలుకురాని నారాయణుడు ఎటూ పూజారిగా విఫలుడౌతాడు. దాంతో ధనపాలుడికి ఎనలేని అప్రతిష్ట వస్తుంది. ఆ సమయం కోసం వేచి ఉన్నాడు మంత్రి.

ఒక శుభ ముహూర్తాన కేశవశర్మ నారాయణ గుడిలో పూజలు మొదలెట్టాడు. గంభీరమైన కంఠస్వరంతో కూడుకున్న అతని స్వచ్ఛమైన మంత్రోచ్చారణ గర్భగుడిలో మారుమోగింది. కానీ దాన్ని ఆనందించడానికి అక్కడ పట్టుమని పదిమంది కూడలేరు.

అదే సమయంలో నారాయణశర్మ నరుడి గుడిలో పూజలు ప్రారంభించడానికి సన్నద్ధుడయ్యాడు. అతనికి ఒక్క ముక్క మంత్రం రాకపోయినా ముఖం మాత్రం సర్వజ్ఞునికున్న మందహాసంతో తొణికిసలాడింది. అప్పుడక్కడున్న ఊళ్ళోని భక్తులు అయిదారుగురే. కానీ నారాయణ శర్మ ఒక కొత్త ప్రక్రియకు నాంది పలుకుతూ తన శిష్యబృందాన్ని ఉద్దేశించి, "చూడండి! నేను మంత్రాలు చదువుతూ మీరు యాంత్రికంగా వింటూంటే దానివల్ల భక్తిభావం పుట్టదు. పుణ్యలాభం లభించదు. అందుకని నేను అర్చన మొదలెట్టిన క్షణాన మీరందరూ భక్తిగా,

జయ జయదేవా నరదేవా

జయహే జయహే నరదేవా

అంటూ భజన మొదలెట్టండి. అర్చన కొనసాగించినంతసేపూ భజన కూడా కొనసాగాలి. అప్పుడు మీకు నరభగవానుని కటాక్షం సంపూర్ణంగా లభించగలదు" అన్నాడు.

ఈ ఉపదేశం శిష్యులకు ఉద్దేశించినదైనా దాని ప్రభావం వల్ల అక్కడి భక్తులందరిలో ఒక కొత్త చైతన్యం ఆవరించింది. నారాయణశర్మ 'ఓం' అనీ అనగానే అందరూ 'జయ జయ నరదేవా' అంటూ భజనలు మొదలెట్టారు. నారాయణుడు మధ్య మధ్య 'ఓం' అంటూ ఏదో మంత్రం చెప్పినట్టు పెదిమలు కదిలిస్తున్నాడు. భక్తులిదేం పట్టించుకోలేదు. వాళ్ళ భజనలో వాళ్ళు పూర్తిగా తన్మయులై ఉన్నారు. పూజ ముగిసింది. భక్తులు ఈ కొత్త ప్రక్రియకు ఆనందం వెలిబుచ్చుతుండగా నారాయణుడు లోపల్నుంచి ప్రసాదాలను తెచ్చి అందరికీ పంచిపెట్టాడు. ఇనుమడించిన ఆనందంతో భక్తులు స్వీకరించి, కొంత ప్రసాదాన్ని వారివారి ఇళ్ళకు తీసుకుపోయారు.

ఇలా ప్రారంభమైన నరభగవానుని భజన పూజల ఉత్సాహం అతి కొద్దికాలంలో నగరమంతా దావానంలా పాకింది. రానురాను వందలాది జనం వందలాది జనం గుడిని సందర్శించి నారాయణశర్మ 'ఓం' అనగానే 'జయజయ' అంటూ భజన చేసి ప్రసాదాన్ని పుచ్చుకుని వెళ్ళేవారు. నరుడి గుడి ఖ్యాతి ప్రబలి పొరుగుాళ్ళ నుంచి కూడా జనం రావడం మొదలుపెట్టారు. ఇప్పుడు నారాయణుడి గుడిని పట్టించుకున్నవారు లేరు. ఎవరైనా మనం ఒకసారి నారాయణుడి గుడికి వెళ్ళొచ్చుకదా అంటే, "ఎందుకూ నరనారాయణులు (అంటే పూజారి నారాయణుడు) ఇద్దరూ ఇక్కడే ఉన్నారు కదా!" అని అనుకునేవారు.

నరుడి మహిమ నలుమూలలా వ్యాపించింది. భక్తుల సంఖ్య పెరిగేకొద్దీ ప్రసాదాల తయారీ పెరిగింది. ఇందుకుగాను నారాయణశర్మకు ఒక కొత్త భవనాన్ని ధనపాలుడు తన సంతోషానికి చిహ్నంగా ప్రసాదించాడు. భజన బృందాల చందాలతో గుడిముందు అరవై అడుగుల నరుని విగ్రహం నిర్మించడమే కాక ముఖ్యమైన వీధుల్లో కూడా వీటిని స్థాపించడం జరిగింది. భజన ప్రక్రియలో ఒక విశేషం ఉంది. చిలకగాచిలకగా మజ్జిగలోంచి వెన్న వచ్చినట్టు భజన చేయగా చేయగా కొందరిలో ఒక వీరావేశం పుట్టుకొస్తుంది. వాళ్ళు క్రమేణా భజనవీరులౌతారు. ఎవరైనా వారి భజనలకు ఆంక్షలు పెడితే అలాంటి వాళ్ళిక నరకానికి దారి చూసుకోవలసిందే.

ఇదంతా గమనిస్తున్న మంత్రికి మతిపోయింది. అతని కోపమంతా తను ఏరికోరి ఎంపిక చేసుకున్న కేశవశర్మ మీదికి వెళ్ళింది. వెంటనే నారాయణుడి గుడికి వెళ్ళాడు. అక్కడ భక్తులెవ్వరూ లేరు. గర్భగుడిలో అంతా చీకటిగా ఉంది. కాని లోపల్నుంచి 'అష్టోత్తర శతనామార్చన' వినిపిస్తోంది. అది కాగానే కేశవశర్మ బయట వెలుగులోకి వచ్చి మంత్రిని చూసి నమస్కరించాడు. మంత్రి తన కోపాన్ని ఆపుకుంటూ "ఏమిటయ్యా కేశవశర్మా! మహా పండితుడివి. నీవంత చక్కగా దేవతార్చన చేస్తున్నా భక్తులెవ్వరూ రారేమిటి?" అని అడిగాడు.

"అలాగాండీ? నాకు తెలీదే నేనేదో రోజూ వచ్చి పూజా కార్యక్రమాలు ముగించుకుని వెళ్తున్నాను. ఎవరోచేదీ రానిదీ చూడలేదే?" అన్నాడు కేశవశర్మ సవినయంగా.

మంత్రికి తలను గోడకేసి కొట్టుకోవాలనిపించింది. "మరి చీకట్లో పూజలేమీటయ్యా?" మళ్ళీ అడిగాడు మంత్రి.

"అదాండీ - మూడురోజులుగా దీపాలు వెలిగించడానికి నూనె లేదండీ" అన్నాడు కేశవశర్మ.

"మరి అడగొచ్చు కదా?"

"అది నాకు తోచలేదండీ" అన్నాడు కేశవశర్మ - ఇందులో పెద్దగా మునిగిపోయిందేముందీ అనుకుంటూ.

ఆ సాయంత్రమే నరభగవాన్ భజన సంఘం నుండి మంత్రికి ఒక ఆహ్వానం వచ్చింది. నరదేవునికి వారం రోజులు నిర్విరామ (సుత్తి) కార్యక్రమాన్ని చేబడ్చున్నామని, దాని ప్రారంభోత్సవానికి మంత్రిగారే అధ్యక్షపీఠాన్ని అలంకరించాలని. ముందు దీన్ని తిరస్కరించాలనుకున్నా భజనవీరుల ఆవేశం గ్రహించగలిగినవాడు కనుక సరేనన్నాడు మంత్రి.

మరుసటి రోజు ఉదయం యథావిధిగా మంత్రి క రాజుగారిని దర్శించుకున్నాడు. మంత్రి ముఖకవళికలు చూడగానే అతని మనస్సులో ఏముందో అట్టే కనిపెట్టేసిన క రాజు మంత్రి దగ్గరికొచ్చి వృదువుగా ఉపదేశించాడు.

"చూశారా మంత్రి అంత పెద్ద గుడిలో వున్న నారాయణుడు ఎక్కడో మారుమూల ఉన్నట్టున్నాడు. చిన్నగుడిలో ఉన్న నరుడు ప్రఖ్యాతుడైనాడు. దీనికంతా కారణం ఒక్కటే. భజన చేసేవాళ్ళు లేకుంటే ముక్కోటి దేవతలూ మూల కూర్చోవలసిందే ఈ నరుడేవారు, ఏ నరుడైనా సరే. చుట్టూ భజన చేసేవాళ్ళుంటే చాలు. మహిమాన్వితుడౌతాడు. ఈ పరమసత్యాన్ని గ్రహించి మీ తదుపరి కార్యక్రమాన్ని నిర్వర్తిస్తే ఐశ్వర్యం కన్నా ఆరోగ్యం మిమ్మల్ని వరిస్తుంది" అని చెప్పి క రాజు వెళ్ళిపోయాడు.

క రాజు ఉపదేశంలోని తత్వం మంత్రికి అర్థమయింది.

నరస్తుతి ప్రారంభోత్సవం రోజు మంత్రికి ఘనంగా స్వాగతం పలికి అధ్యక్ష పీఠం మీద కూర్చోబెట్టారు. మంత్రి ప్రజలనుద్దేశించి ప్రసంగిస్తూ, "ఈరోజు ఈ నరభగవానుని విశ్వరూపమేమిటో మనకు తెలిసేటట్టు చేసిన శ్రీ నారాయణశర్మను అభినందిస్తూ అతనికి 'భజన సార్యభాముడ'నే బిరుదును ప్రసాదించవలసిందిగా మహారాజును అర్థిస్తున్నాను" అన్నాడు. ఉద్రేకపూరితమైన భక్తుల చప్పట్లు నలుమూలలా మారుమోగిపోయాయి.

"ఇప్పుడు నేను మంత్రిని కాను. భక్తుణ్ణి. భజన సంఘంలోని ఒక సభ్యుణ్ణి" అంటూ మంత్రి 'జయ జయ జయహే నరదేవా' అంటూ భజన మొదలెట్టాడు. వెంటనే భక్తులంతా ఆవేశంతో 'జయ జయ జయహే నరదేవా' అంటూ గొంతులు కలిపారు.

ఉత్తరజిత్తు - దక్షిణజిత్తు

మంత్రి ఇలాంటి సంకటాన్ని ఎన్నడూ అనుభవించలేదు. క రాజు రాజ్యంలోని ఎన్నో సమస్యలను తన పాలనా దక్షతతో పరిష్కరించాడు. కానీ ఇప్పుడతను ఎదుర్కొంటున్న సమస్య చిత్రమయినది. దాని కథావివరాలు ఇలా వున్నాయి.

కొంతకాలం క్రింద క రాజు మంత్రిని పిలిపించి "మంత్రి! మీ అంచనా ప్రకారం మన ప్రజలు ఎంత సంతోషంగా ఉన్నారు?" అని కొత్త సందేహాన్ని వెలిబుచ్చాడు.

"చాలా సంతోషంగా ఉన్నారు మహారాజా! అక్కడక్కడ కొందరు తాత్కాలికంగా దుఃఖాన్ని ఎదుర్కోవచ్చు - గాయమో, రోగమో, మరణమో - ఈ దైవిక కారణాల వల్ల ఆయా కుటుంబీకులు దుఃఖం అనుభవించక తప్పదు. కానీ రోజూ ప్రజాబాహుళ్యమంతా సుఖంగానే ఉన్నారు" అన్నాడు మంత్రి.

"నేనూ అలాగే నమ్ముతున్నాను. కానీ ఎక్కడో ఒక చాకలివాడు ఇలా అనుకుంటున్నాడని ఎవరో చెప్పేవరకూ ఊళ్ళో ఏమనుకుంటున్నారో రాముల వారికే తెలియలేదు. అందుకని మీరు వెంటనే మన రహస్య క్రియానిపుణులను పంపి ఇప్పుడు మన ప్రజల సంతోష స్థాయి ఎంతందో ఒక అంచనా వేయించండి" అన్నాడు క రాజు.

నిపుణులు కొంతమంది పరిశోధనలు చేసి మంత్రికి రహస్య నివేదికను సమర్పించారు. అది చూసి మంత్రి తెల్లబోయాడు. నివేదికలో తాననుకున్న దానికి తారుమారుగా ఉంది. ఒక కుటుంబంలో ఒకరు మరణిస్తే, చూడ్డానికి అందరూ రోదిస్తున్నా, రహస్య పరిశోధన ప్రకారం వారంతా లోలోపల సంతోషిస్తున్నారు. గాయపడినవాడు నొప్పి బాధను ప్రకటిస్తూనే, పనిపాట్ల నుంచి తప్పించుకున్నందుకు సంతోషిస్తున్నాడు. నడుము విరిగి మంచానబడ్డ ఒక స్త్రీ తనకు చాకిరీ నరకం తప్పిందనీ, కొన్నాళ్ళు మొగుడే తనకు వండేపెద్దాడని లొట్టలేసుకుంటూంది. ఇక సంతోషంగా ఉన్నారనుకున్న ప్రజా బాహుళ్యం చూస్తే, నివేదిక ప్రకారం అందరూ దుఃఖంలోనే ఉన్నారు. ఇచ్చే డబ్బు గోరంత - చేసే చాకిరీ కొండంత అని గోలపెట్టే ఉద్యోగస్థులు, "లాభాలు తక్కువయ్యాయి, అంటే నష్టమే కదా?" అని ఏడ్చే వ్యాపారస్థులూ, కూతురికి పెళ్ళయిందనే సంతోషంకన్నా, ఉన్నదంతా ఊడ్చుకుపోయిందని తలపట్టుకున్న తండ్రి, ఎవరోపెళ్ళాడాలనుకుంటే ఎవరితోనో పెళ్ళయిందని లోలోపల దుఃఖించే పెళ్ళికొడుకూ, పెళ్ళికూతురూ - ఇలా ఇంచుమించు అందరూ దుఃఖించేవాళ్ళేగాని సంతోషంగా ఉండేవాళ్ళెవరూ లేరు.

ఇప్పుడు ఈ నివేదికను క రాజుగారికి సమర్పించాలా వద్దా అన్నది మంత్రి సందిగ్ధం. రాజుగారు దాన్ని చూస్తే ఏమంటారు? "మంత్రి! ఈ నివేదికను నాకు చూపడం ఎందుకు? మీరే బాధ్యత వహించి, మనమేం చేస్తే ప్రజలంతా సంతోషంగా ఉంటారో కనిపెట్టి, ఈ సమస్యను పరిష్కరించండి" అంటాడు. అంతకన్నా, తనే ఒక మార్గాన్ని ఆలోచించి సాధిస్తే రాజుగారి మెప్పున సంపాదించవచ్చని నిర్ణయించుకున్నాడు మంత్రి.

కానీ ఎంత తల బాదుకున్నా దీనికి పరిష్కార మార్గం మంత్రికి తట్టలేదు. ఈ సమయంలో ఒక సలహాదారుడు ఒక ఆసక్తికరమైన వార్తనందచేశాడు.

పడమటి కొండలకావల అంబరపురం నగరంలో ఒక వ్యక్తి ఉన్నాడట. అతని పేరు ఉత్తర జిత్తు. అతనిదొక విచిత్రమైన వ్యాపారం. అందరికీ సంతోషాన్ని అమ్ముతాడట. వందలాదిమందికి సంతోషాన్ని అమ్మి అతను కోటిశ్వరుడయ్యాడట.

ఈ వార్త విని మంత్రి పరమానంద భరితుడయ్యాడు. ఉత్తరజిత్తును తన అనతికాలంలోనే తన ధ్యేయం నెరవేర్చింది. అనుకున్నదే తడవుగా వార్తాహారులను పంపి, మంత్రిగారి ఆజ్ఞగా ఉత్తరజిత్తును తక్షణం బయలుదేరి రావలసిందని ఆదేశించాడు.

కానీ అక్కడ తెలిసాచ్చిన నిజం. ఉత్తరజిత్తు మంత్రి ఆజ్ఞాపించగానే వచ్చేసే అందరిలాంటి సామాన్యుడు కాదని. ఈ సంవత్సరం తనకు ఖాళీలేదన్నాడు. మేఘాల్లో విహరిస్తున్నవాణ్ణి తంతే కింద పడ్డట్టుయ్యింది మంత్రిపని. తన అవసరం గనక తనే ఉత్తరజిత్తు దగ్గరకు వెళ్ళాడు.

రాజభవనాన్ని మించిన ఉత్తరజిత్తు నివాసం, అతని సిబ్బంది, వాళ్ళ హంగామా చూసి మంత్రి నివ్వెరబోయాడు. ఎన్నో ద్వారాలు దాటి చివరకు అతన్ని కలిశాడు మంత్రి. ప్రాధేయపడగా పడగా కడకు రావడానికి సమ్మతించాడు. తాను పల్లకీ ఎక్కివస్తే అనుచరులు అయిదు బండ్లు, యాభై గుర్రాల మీద వస్తారట. వాళ్ళకు కావలసిన భోజన, నివాస వసతులన్నీ మంత్రిగారే ఏర్పాటు చెయ్యాలట.

ముఖాన చిరునవ్వు తెచ్చుకుని అన్నిటికీ సరేనన్నాడు మంత్రి.

ఇక్కడి జనంలో సంతోషాన్ని కొనడం ఏమిటో చూడాలనే ఆసక్తి మొలకెత్తింది.

ఎట్టకేలకు ఉత్తరజిత్తుని సంతోష విక్రయప్రక్రియ ప్రారంభం అయ్యింది.

కళ్యాణ మంటపాన్ని బోలిన విశాలమైన ఒక మందిరం. దానికి పలుద్వారాలు. ప్రజలు ఈ ద్వారాలు దగ్గరున్న సిబ్బందికి పైకము చెల్లించి, మందిరంలో ప్రవేశించి ఆసీనులయ్యారు. కాస్పిపటికి ఉత్తరజిత్తు ప్రవేశించాడు. జరీ అంచు వేసిన రంగురంగుల పట్టు వస్త్రాలతో అతను మెరిసిపోతున్నాడు. అతనివెంట ఇద్దరు అనుచరులు. వాళ్ళ చేతిలో విభూతితో నిండిన రెండు పెద్ద పాత్రలు. ఉత్తరజిత్తు తన ఉపోద్ఘాతాన్ని మొదలెట్టాడు.

"సంతోష మారుతాన్ని ఆస్వాదించ వచ్చిన సోదరులారా! సోదరిమణులారా! (అంతా చప్పట్లు) దుఃఖం అంటే ఏమిటి? ఉండాలనుకున్నది లేనప్పుడు కలిగే చేదు 'అనుభవం' సంతోషం అంటే ఏమిటి? కావాలనుకుంది ఉంటే కలిగే తీపి 'అనుభవం' మనకు ఉండటం ముఖ్యంకాదు. ఉన్నప్పుడు కలిగే అనుభవం ముఖ్యం. అమూల్యమైన ఈ అనుభవాన్ని చౌకగా ఇప్పుడు మీకు అందచేస్తున్నాను" అంటూ చేతిలోని విభూతి తీసుకుని అందరిమీదా చల్లాడు. ఆ క్షణం మందిరం అంతా చీకట్లైపోయింది. అందరూ చూస్తున్నవైపు ఒక వెలుగుచ్చి అందులో కొన్ని అద్భుత దృశ్యాలు కనిపించాయి. ఈ పరిసరాల్లో ఎవ్వరూ చూడని సుందరప్రదేశాలు, భవనాలు, ఉద్యానవనాలు - అందులో విలాసంగా విహరిస్తూ హాయిగా జీవితాలను గడిపే అందమయిన స్త్రీ పురుషులు. క్రమేణా చూసేవారంతా ఆ దృశ్యంలో ఒకరై ఆనందానుభూతిని పొందుతున్నారు. ఈ సంతోషం అంతా ఇంతాకాదు. మందిరం నుంచి బయటికి వచ్చిన చాలాసేపటివరకూ ఇది గుడ్డం అంటించిన అత్తరులా ఘమఘమలాడ్తూనే ఉంది.

ప్రక్రియ విజయవంతమైంది. సంతోషాన్ని కొనే వారి సంఖ్య వందలనుంచి వేలకు పెరిగింది. చూసినవాళ్ళే మళ్ళీమళ్ళీ వెళ్ళి విభూతి చల్లించుకుని ఆనందిస్తున్నారు. లేనివారు ఉన్నవారిలా ఆనందాన్ని పొందుతుంటే, మరికొందరు ఆడామగా కూడా, రకరకాల శృంగారపు ఆనందాల్ని పొందుతూ, తమను ఎవ్వరూ తప్పుపట్టలేని ఈ కొత్త పద్ధతిని మనసారా మెచ్చుకుంటున్నారు. అనతికాలంలోనే నగరమంతా ప్రజల సంతోషంతో నిండిపోయింది. మంత్రి హాయిగా ఒక నిట్టూర్పు విడిచాడు. ఆ క్షణమే అతనికి ఒక నిజాయితీ పరుడైన ప్రభుత్వోద్యోగి ద్వారా ఒక భయంకరమైన నిజం తెలిసివచ్చింది.

చిన్న మొత్తానికి పెద్ద సంతోషం కొనడానికి అలవాటుపడ్డ జనం వాళ్ళ దినదిన వృత్తుల మీద చిన్నచూపు చూశారు. పనిచేసే వారంతా సగం పని కాకముందే దాన్ని ఆపేసి సంతోషం కొనడానికి పరుగెత్తారు. విద్యార్థులకిప్పుడు విభూతి చల్లించుకుని నేర్చుకున్నదే ముఖ్యమయిన విద్య అయింది. దీని ప్రభావం - ఇప్పుడు పని చేసేవాళ్ళెవరూ లేరు. అంతా ఉన్నది తినేవాళ్ళే. ఇలా తింటూంటే ఉగాది వచ్చేసరికి తినడానికేం ఉండదు.. ఇది ప్రజలకు ఎంత నచ్చ చెప్ప ప్రయత్నించినా, వినిపించుకునే స్థితిలో ఎవ్వరూ లేరు. ఇదన్నమాట మొదట్లో చెప్పిన మంత్రిగారికిప్పుడు వచ్చిన పెద్ద సంకటం. ఈ పరిస్థితిలో రాజుగారికి విషయం చెప్పకపోతే ప్రమాదం అనుకున్నాడు మంత్రి.

క రాజు కథంతా విన్నాడు.

"మంత్రి! దీనికొక మార్గం ఉంది. నే చెప్పినట్టు చెయ్యండి" అన్నాడు క రాజు. మంత్రికి నెత్తినన్న కొండను ఎవరో దించినట్టయింది.

"మీరు వెంటనే వెళ్ళి, దక్షిణ జిత్తును కలిసి అతన్ని మన నగరానికి ఆహ్వానించండి" అన్నాడు క రాజు.

"దక్షిణజిత్తు? అదెవరు?" అన్నాడు మంత్రి కంగారుగా.

"ఉత్తరజిత్తులాంటి మరొక సంతోష వ్యాపారి"

"ఒక్కరితోనే సతమతమౌతుంటే ఇద్దరా మహారాజా?"

"సందేహించకండి మంత్రి! నేను చెప్పినట్టు చేయండి."

మంత్రి దక్షిణ జిత్తును కలిశాడు. హంసానదికి దక్షిణాన ఉన్న అతనికి ఉత్తర జిత్తుకున్న హంగులన్నీ ఉన్నాయి. కాకపోతే ఇలాంటి వాటికి మంత్రి ఇప్పుడు అలవాటు పడున్నాడు గనక పెద్దగా ఆశ్చర్యపోలేదు.

దక్షిణజిత్తు ఆగమనంతో ఇంతవరకు ఏకైక సార్వభౌముడిగా వెలుగుతున్న ఉత్తరజిత్తులో ఒక చిన్న చలి పుట్టుకొచ్చింది. ప్రజలు మాత్రం ఈ కొత్త సంతోషాన్ని అనుభవించేందుకు ఉరకలు వేశారు. కారణం, దక్షిణజిత్తు కొత్త ఆకర్షణగా అందించిన సంతోషసారం -

భీభత్సం! చంపుకోడం, నరుక్కోడంలాంటి సంఘటనలలో పూర్తిగా లీనమై, మునుపెన్నడూ అనుభవించని ఆనందమకరందాన్ని ఇప్పుడు ఆసక్తితో గ్రోలారు ప్రజలు.

ఉత్తరజిత్తు వ్యాపారానికి ఎదురుదెబ్బ తగిలింది. ఇప్పుడు ఇద్దరి మధ్యా పోటీ పెరిగింది. మా దగ్గర కొన్నవారు "అహోహోహో" అంటున్నారంటే, మా దగ్గర కొన్నవారు "ఒహోహోహో" అంటున్నారనీ, కాదు "ఇహిహిహి" అని ఇకిలిస్తున్నారని, ఇలా మాటల యుద్ధం పెరిగి, వ్యూహాల ఆలోచనలోకి దారితీసింది.

ఉత్తరజిత్తు ఒక పన్నాగం పన్నాడు. అర్ధరాత్రిలో దక్షిణజిత్తు నివాసంలోకి రహస్యంగా దూరి, ఎవ్వరికీ తెలియకుండా అక్కడున్న మంత్ర విభూతిని దొంగిలించి, దాని స్థానంలో మంత్ర హీనమయిన విభూతిని పెట్టమని తన అనుచరులకు ఆజ్ఞాపించాడు. ఇదే సమయంలో ఇదే ఆలోచన దక్షిణ జిత్తుకు కూడా వచ్చింది. ఇలా ఒకరికి తెలియకుండా ఒకరు ఎదుటివాడి మంత్ర విభూతిని దొంగిలించి, మంత్రహీనమయిన విభూతిని పెట్టేశారు. ఉదయం అయ్యేసరికి ఎవరికి వారు ఎదుటివాడు నవ్వులపాలు కాబోతున్నాడనుకుంటూ మురిసిపోతున్నారు.

ఆ రోజు సంతాపం. తాము కొనబోయే సంతోషం అపూర్వమై ఉంటుందనే భావనతో అందరూ ద్విగుణీకృతమయిన పైకం చెల్లించారు.

అక్కడ ఉత్తరజిత్తు, ఇక్కడ దక్షిణజిత్తు ఏకకాలంలో వచ్చి వారి వారి ముందున్న ప్రజమీద విభూతి చల్లారు. కానీ, ఎవ్వరూ ఊహించని ఘోరం. ఇప్పుడు కనిపించిన దృశ్యాలు పేలవంగా ఉన్నాయి. ఆకలితో మలమలమాడేవానికి పురుగులున్న ఆహారం వడ్డించినట్టు అనిపించింది. పుష్పకవిమానంలో ఎగిరేవాడు కాలుజారి కిందపడి ఎముకలు విరగొట్టుకున్నట్టనిపించింది. ప్రజల్లో ఆగ్రహం ఒక్కసారిగా ఉప్పెనలా విజృంభించింది. వారిని మోసం చేసిన జిత్తులకు తగిన శిక్ష విధించాలని నినాదాలు చేస్తూ వాళ్ళ మీద విరుచుకుపడ్డారు. భయాక్రాంతులైన ఉత్తర దక్షిణ జిత్తులు దౌడుతీసారు. దొరికిన గుఱ్ఱాలనెక్కి మళ్ళీ తిరిగి చూడకుండా నగర పాలిమేరలను దాటుకున్నారు.

కథ సుఖాంతంగా ముగియడంతో మంత్ర పరమానంద భరితుడయ్యాడు ఈ సమయంలో వార్తాహరుడొకడు వచ్చి,

"మంత్ర ప్రభో! ఎవరో పశ్చిమజిత్తు.. మిమ్మల్ని కలవాలట" అన్నాడు. మంత్రులు రౌద్రాకారుడై "పశ్చిమజిత్తు కాదుకదా, ఏ దిక్కు జిత్తైనా సరే, ఈ రాజ్యంలో కాలుపెడితే వాడికాళ్ళు విరగొట్టామని రాజ్యమంతా చాటించమని చెప్పు" అని ఘర్షించాడు తన అధికార దర్పానికి తానే మురిసిపోతూ.

గొప్పవాడు

కొన్ని సంవత్సరాల క్రితం క రాజుకొక ఆలోచన వచ్చింది - తన రాజ్యంలో ఏ రంగంలోనైనా సరే ఉన్నత శిఖరాలను అధిరోహించిన వారిలో ప్రతియేటా ముగ్గుర్ని ఎంపికచేసి వారికి ఒక ప్రశస్తమైన బిరుదును ప్రసాదించాలని.

ఇంతవరకు ఇస్తున్న బిరుదులన్నీ ఆయా కోవలకు చెందిన ఉత్తములకు వారివారి ప్రత్యేక ప్రతిభలకు సరిపోయేవి. అంటే సంగీతానికి కోకిల, నాట్యానికి మయూరి, కవికి శార్దూల, వీరునికి సింహ - ఇలా ఎన్నెన్నో బిరుదులు. ఈ బిరుదులు అందరికీ ఒకే రీతిని సరిపోయే ఒకే బిరుదు కాదు. వీర మయూరి అని, సంగీత సింహం అని, నట కోకిల అని అనలేం కదా!

పైగా ఇంతవరకూ బిరుదులన్నీ కళాకారులకే ఇవ్వడం జరుగుతున్నది. కానీ వ్యాపారాలలో, వైద్యవృత్తిలో, పరిశోధనలలో, ఇంకా విజ్ఞానంలో కూడిన ప్రక్రియల్లో గొప్పగా కృషిచేసి గొప్పగా రాణించిన వారున్నారు. మరి వారి మాటేమిటి?

అందుకని అందరికీ చెందేలాంటి ఒకే బిరుదును ఎంపికచేసి, దానిని సంవత్సరానికి ముగ్గురు గొప్పవాళ్ళకు ప్రసాదించాలనుకున్నాడు క రాజు. కానీ ప్రస్తుత సమస్య బిరుదును ప్రసాదించడమూ కాదు, దానికి అర్హులైన వారిని ఎంపిక చేయడమూ కాదు. వచ్చిన చిక్కల్లా ఆ బిరుదుకు ఒక మంచి మాటను నిర్ణయించడం. ఇందుకుగాను రాజ్యంలోని భాషా ప్రముఖులను పిలిపించమని క రాజు మంత్రిని ఆదేశించాడు. ప్రముఖులంతా రాజుగారి ఆలోచనా మందిరంలో సమావేశమయ్యారు. వారికి క రాజు తన ఉద్దేశాన్ని వివరించాడు.

"ప్రముఖులారా! మన రాజ్యంలో ఎందరో గొప్పవారున్నారు. వారిలో ముగ్గురికి ప్రతి సంవత్సరం ఒక ప్రతిష్టాత్మకమైన బిరుదునివ్వాలనుకున్నాను. రాజ్యంలోని ఆ గొప్పవారి పేర్లకు ఈ బిరుదును జతచేసి అందరూ చెప్పుకుంటూంటే, అది వారి గొప్పతనాన్ని రాజ్యమంతా మెచ్చుకున్నట్టాతుంది. ఇప్పుడు మీరు సూచించవలసినందల్లా ఆ గొప్పవాళ్ళకు ఇవ్వదగిన బిరుదు పేరు" అన్నాడు క రాజు.

రాజుగారి మెప్పు పొందడానికి ఎవరికి వారు ఏవేవో సూచించడం మొదలుపెట్టారు. "రాజ్య కంఠహార నాయక మణి", "అసమాన కార్యసాధక శిరోమణి" ఇలా.

క రాజుకివేవీ నచ్చలేదు. బిరుదు చిన్నదిగా ఉండాలి. అందరికీ అర్థం అయ్యేదిగా ఉండాలి, అన్నిటికంటే ముఖ్యం అందరూ చెప్పుకోగలిగినదిగా ఉండాలన్నది క రాజు కోరిక. అలాంటిది ఎంత ఆలోచించినా ఎవ్వరికీ తట్టలేదు.

ఆ సమయంలో పెద్దగా ఆలోచనలు చేసే అలవాటు లేని ఒక ఉపమంత్రి "మహారాజా! ఎందుకింత ఆలోచన? వీళ్ళంతా గొప్పవాళ్ళుంటున్నాం. అలాంటప్పుడు ఈ బిరుదు పేరే "గొప్పవాడు" అంటే పోలా? అందరికీ అర్థం అవుతుంది. అందరూ చెప్పుకోడానికి వీలుగా ఉంటుంది." అన్నాడు.

ఆలోచించేకొద్దీ ఈ సలహా క రాజుకు బాగా నచ్చింది. ఒక సుముహూర్తాన 'గొప్పవాడు' బిరుదును ముగ్గురికి ప్రసాదించాడు. అప్పట్నుంచి సంవత్సరానికి ముగ్గురు 'గొప్పవాడు' బిరుదాంకితులు రాజ్యంలో ఉద్భవించడం మొదలెట్టారు.

ఈ సంవత్సరం బిరుదును పొందిన ముగ్గురిలో ఒకరు అన్ని భాషల్లోని నీతులను తెలుగులోకి తర్జుమా చేసిన 'గొప్పవాడు' తర్జుమా అర్జునరాజు, మరొకరు మౌనవ్రత ఘనతను గూర్చి వెయ్యికి పైగా సభల్లో ఉపన్యాసాలిచ్చిన 'గొప్పవాడు' సభల సుబ్బారాయుడు, మూడవ వ్యక్తి వరదల మీద పది సంవత్సరాలు పరిశోధన చేసి 'వరదల ఫలితం' అనే పుస్తకాన్ని రాసిన 'గొప్పవాడు' వరదల వరదాచారి.

'గొప్పవాడు' బిరుదు పొందిన వారంతా, సమాజంలో వారికి లభిస్తున్న గౌరవంతో, ఆనందంతో ఆకాశంలో తేలిపోతున్నట్టున్నారు. బిరుదు రానివారు తమకది ఎప్పుడు వస్తుందా అని ఎదురు చూసేవారు. మర్యాదలకు, నమస్కారాలకు, సభలలో ఉన్నతాసనాలకూ అలవాటు పడిన బిరుదాంకితులు ఎప్పుడైనా పొరపాటున మర్యాదలు వారికి అందకపోతే ఆగ్రహాలయ్యేవారు.

అది తెలిసి ప్రజలు కూడా 'గొప్పవాడు' ఫలానా వస్తున్నారనగానే దానికి రీతిలో మసలుకునేవారు. ఈ సమయంలో 'గొప్పవాడు' అంతస్తుకు ఇబ్బంది పెట్టి ఇరకాటంలో పడేసిన అనూహ్యమయిన సంఘటన జరిగింది.

ఒకప్పుడు మంత్రిగారి ఇంట్లో భీమయ్య అనే కుర్రాడు చాలాకాలం వంటవాడుగా పనిచేసేవాడు. అతను పెద్దవాడయి, పెళ్ళిచేసుకున్నాడు. వాళ్ళకొక కొడుకు పుట్టాడు. కొడుకును తీసుకుని భీమయ్య సతీసమేతంగా వచ్చి, మంత్రిగారికి నమస్కరించి, తన బిడ్డను ఆశీర్వదించి, అతనికొక మంచిపేరు పెట్టమని కోరాడు. మంత్రి అప్పుడే ఏదో ఒక పేరు పెట్టుంటే పోయేది. అలాకాక, బిడ్డకు పేరుపెట్టడానికి తనకు గురువయిన చమత్కారానంద స్వామి దగ్గరకు పంపించాడు.

భీమయ్య చమత్కారానంద స్వామి పాదాల దగ్గర తాంబూలం దక్షిణలను పెట్టి "స్వామీ మీరు నా బిడ్డకు మంచి పేరు పెట్టాలి. అంతేకాదు లోకం అంతా అతన్ని 'గొప్పవాడు' అనాలి. అలా ఆశీర్వదించండి" అని వేడుకున్నాడు.

చమత్కారానంద స్వామి ఒక్కక్షణం ధ్యానం చేసి, "భీమయ్యా! నీ కోరిక నెరవేరేలా చేస్తాను. నేనిప్పుడు నీ బిడ్డకు 'గొప్పవాడు' అని నామకరణం చేస్తున్నాన"న్నాడు.

మొదట భీమయ్య ఇదేం పేరనుకున్నా, క్రమేణా స్వామివారి దూరదృష్టి అతనికర్థమైంది. నామకరణం అయిన తర్వాత భీమయ్య మంత్రిగారి ఇల్లు వదిలి వేరే ఎక్కడో ఉద్యోగం చేసుకుంటున్నాడు. పేరే అది గనక భీమయ్య కొడుకుని ఊరివారంతా గొప్పవాడనే అంటున్నాడు. భీమయ్య కొడుకు నెత్తుకుని బజార్లో కెళ్ళితే, అతన్ని చూసి అందరూ 'అదుగో గొప్పవాడు' అనేవారు. భీమయ్య కొడుకు పుట్టినరోజు 'గొప్పవాడు పుట్టినరోజయ్యింది.'

గొప్పవాడు తన పదకొండవ యేట దొంగతనంగా పక్కంటోని జామచెట్టెక్కి జాంపండు కోసుకుని గోడదూకి వెళ్తుండగా, ఆ ఇంటి ముసలావిడ చూసి అరిచింది. ఈ విషయం అందరికీ తెలిసి గొప్పవాడు జాంపండు దొంగిలించాడని చెప్పుకున్నారు.

గొప్పవాడికి పదహాడెళ్ళొచ్చేసరికి సంతలో, దేవాలయంలో యాత్రీకుల వస్తువులను దొంగిలించటం మొదలెట్టాడు. అప్పట్నుంచీ, ఎక్కడన్నా జనం రద్దీగా ఉన్న ప్రదేశాలలో గొప్పవాడు కనిపించాడంటే చాలు, "అదుగో, గొప్పవాడు వస్తున్నాడు. నగలు గ్రటా జాగ్రత్త" అంటూ ఆడవాళ్ళను హెచ్చరిస్తూండేవారు. అనుభవం వచ్చేకొద్దీ గొప్పవాడు దొంగతనాలతోపాటు, తన తెలివితేటలతో అందరినీ మోసం చేయటంలో చక్కటి నేర్పరితనాన్ని సంపాదించాడు.

ఇప్పుడతనికి ఇరవై రెండు సంవత్సరాలు. ఈ మధ్య అతను ఒక పట్టుచీరల వ్యాపారికి అతని చీరలను నాలుగింతల ధరకు అరబ్బి దేశాలలో అమ్మి పెడనాని బొంకి, అయిదువేల వరహాలు తీసుకున్నాడు - అందుకుగాను గొప్పవాడికి ఆరునెలలు కారాగారశిక్ష విధించారు. ఈ మధ్యనే అతనిని విడుదల చేసారు.

రాజ్యంలోని ముగ్గురు ఉత్తములకు 'గొప్పవాడు' బిరుదు బహుకరించిందికూడా ఈ మధ్యనే.

ఇప్పుడీ బిరుదాంకితులందరికీ భీమయ్య కొడుకు ఒక పెనుభూతమయినిలిచాడు. 'గొప్పవాడు' అనగానే మర్యాదతో చూడవలసిన జనం, భీమయ్య కొడుకుచేసే పనులవల్ల వేరే దృక్పథంతో చూస్తున్నారు. రానురాను 'గొప్పవాడు' అంటే చాలు - అందరిలో నవ్వులు, హాస్యాక్తులు. దాని ఫలితం 'గొప్పవాడు' అంటే చాలు - అందరిలో నవ్వులు, హాస్యాక్తులు. దాని ఫలితం 'గొప్పవాడు' బిరుదున్న పెద్దలు కనిపించినపుడు, జనానికి దొంగ గొప్పవాడు గుర్తుకొచ్చి ఆపుకోలేక నవ్వేవారు. దీంతో బిరుదుల వాళ్ళకి తమకొచ్చిన ఈ గౌరవం బాధాకరంగా తయారయి మింగాలేని కక్కాలేని యిరకాటంతో ఉక్కిరిబిక్కిరి అయ్యేవారు. చివరకు వీరంతా సమావేశమయి దీనికొక పరిష్కార మార్గాన్ని చూడాలని నిర్ణయించారు.

అందరూ కట్టకట్టుకుని సరాసరి భీమయ్య ఇంటికి వెళ్ళారు. ఇందరు మహానుభావులు తన ఇంటికి రావడం భీమయ్యకు చాలా సంతోషం కలిగింది.

"ఇంతమంది గొప్పవారు నా యింటికి రావడం నా అదృష్టం" అన్నాడు.

"అది మా దురదృష్టం" అన్నారు వచ్చినవారు. భీమయ్య అర్థంకాక చూశాడు.

"భీమయ్యా, ఇప్పుడు నీ కొడుకు పేరు మార్చుకోవాలి" అన్నారు గొప్పవారు.

"అదెలా సాధ్యం? అది చమత్కారానందస్వామి పెట్టిన పేరు" అన్నాడు భీమయ్య.

"చూడు భీమయ్యా! నీ కొడుకు అందర్నీ మోసాలు చేస్తూ, దొంగతనాలు చేస్తుంటే నీకు సిగ్గుగా లేదా?" అన్నారు గొప్పవారు.

"సిగ్గెందుకండీ? నా కొడుకేం చేసినా అందరూ వాణ్ణి 'గొప్పవాడు' అంటూంటే నాకు చాలా ఆనందంగా ఉంది" అన్నాడు భీమయ్య."

సరిగ్గా ఈ సమయానికి ఎక్కడో బయట తిరుగుతున్న గొప్పవాడు ఇంటికొచ్చాడు. అతన్ని చూడగానే గొప్పవారంతా ముఖాల్లో చిరునవ్వు తెచ్చుకుని అతని చుట్టూ చేరి, "చూడు నాయనా! మేము ఎంతో కష్టపడి మహారాజుగారి దగ్గర ఈ 'గొప్పవాడు' బిరుదును పొందాం. నువ్వు చేసే పనుల వల్ల జనం 'మమ్మల్ని' చులకనగా చూస్తున్నారు. ఎందుకో తెలుసా? నీ పేరు 'గొప్పవాడు' గనక. అందుకని నీవు పేరు మార్చుకోవాలి" అన్నారు.

"నేనెందుకు పేరు మార్చుకోవాలి? మీరు నిన్నకాక మొన్న అయిన గొప్పవారు. నేను పుట్టినప్పట్నుంచే గొప్పవాడను" అన్నాడు గొప్పవాడు.

గొప్పవాడి తర్కానికి ఎదురు చెప్పలేని గొప్పవాళ్ళు మళ్ళీ మంతనాలు మొదలెట్టారు. చివరకు భీమయ్య ఒకప్పుడు మంత్రిగారి వంటవాడనీ, అతన్ని చమత్కారానందస్వామి దగ్గరకు పంపించింది కూడా మంత్రేనని తెలిసి, అందరూ సరాసరి మంత్రి దగ్గరకు వెళ్ళారు.

వాళ్ళగోడు విన్న మంత్రి ఈ పరిస్థితి రావడానికి తన బాధ్యత కూడా ఉన్నదని తెలుసుకుని ఏం చెయ్యాలా అని ఆలోచించాడు. చివరకు ఒక నిర్ణయానికి వచ్చాడు. ఇది రాజుగారిచ్చిన బిరుదులు పొందిన గొప్పవారి సమస్య. అందుకని రాజుగారితోనే మనవి చేసుకుంటే ఆయనే ఏదో పరిష్కార మార్గం చూస్తాడు.

క రాజు మంత్రి చెప్పిన గొప్పవారి బాధలను ఓపిగ్గా విన్నాడు. "మంత్రి! దీనికొక్కటే మార్గం" అన్నాడు.

ఆతురతతో మంత్రి ఒక అడుగు ముందుకేసాడు.

"గొప్పవాడు నామధేయుడైన ఇతనికి ఒక పదవి నివ్వండి. ఇతనిని వెంటనే సామాజిక సాంస్కృతిక సమాఖ్యాధ్యక్షునిగా నియమించండి" అన్నాడు క రాజు.

"అదేమిటి మహారాజా? దొంగకు పదవా?" అన్నాడు మంత్రి.

"అవును మంత్రి. అందరూ ఇతన్ని దొంగని ఎందుకంటున్నారు?"

"అతను దొంగతనాలు చేస్తున్నాడు గనుక"

"కాదు. అతను సామాన్యుడైవుండి దొంగతనాలు చేస్తున్నాడు గనుక, అదే అతను పదవిలో ఉన్నవాడయితే, అతనెన్ని దొంగతనాలు చేసినా, అతని పదవి క్షాంతిలో ఇవేవీ కనిపించవు. తెలిసిందా? నేటి నుంచి గొప్పవాడు సామాజిక.."

"సాంస్కృతిక సమాఖ్యాధ్యక్షుడు" అని పూర్తిచేసాడు మంత్రి.

కరాజు ముఖంలో ఒక చిరునవ్వు తొణికిసలాడింది.

"క రాజుగారు నిజంగా గొప్పవాడు" అని మనస్సులో అనుకున్నాడు మంత్రి.

వేషాల భాష

మనుష్యుల్లో దేవుళ్ళూ ఉన్నారు దానవులూ ఉన్నారు. కానీ వారిని గుర్తించేదెలా? పురాణాల్లో ఎవరు ఎవరన్నది స్పష్టంగా రాసుంది. కానీ రోజూ కనిపించేవారిలో ఆ తేడా తెలుసుకోవడం ఎలా? సామాన్య పౌరునికయితే ఇది తెలుసుకోవడం అనవసరం. కానీ మంత్రి స్థానంలో ఉన్న వారికి అలా కుదరదుగా! అందుకనే మంత్రిగారికి కొందరి వ్యక్తుల స్వభావాలవల్ల రాచకార్య నిర్వహణలో కొన్ని సమస్యలు ఎదురౌతాయి. అలాంటి సమస్య ఒకటి ఇప్పుడు మంత్రిగారి నెత్తిమీద పడింది.

నగరంలోని తూర్పుపేటలో నివసించే వారిలో రెండు తెగలు. ఒక తెగకు పెద్ద కోరమీసాల కోటయ్య. మరొకదానికి మిడిగుడ్ల సిద్ధయ్య. పేటలో వీరినెవరు చూసినా దడుసుకుంటారు. మామూలుగా కలుసుకున్నప్పుడు ఇద్దరూ చిరకాల మిత్రుల్లా ఒకరిమీద ఒకరు

ఛలోక్తులు విసురుకుంటారు. అందరి తోను సరదాగానే ఉంటారు. దీనికి ఒక కారణం ఉంది. వీళ్ళిద్దరికీ నాటకాలాడించడం, ముఖ్యంగా ఆ నాటకాలలో నటించడంలో ఒక తనివి తీరని మమకారం. ఇంకా స్పష్టంగా చెప్పాలంటే ఒక రకమయిన ఉన్నాదం.

ముఖ్యంగా రావణాసురుడి పాత్రలో ఇద్దరూ అద్వితీయులైతే ఉంటారు? అందుకే ఎవరికి వారు తామే అద్వితీయులమని చాటుకుంటారు. ఈ మాట ఎవరు కాదన్నా వారికి అగ్రహం వస్తుంది. పద్యాలు పాడడంలో సిద్ధయ్యే మేటి అని ఎవడైనా అంటే కోటయ్య వాడి పీక పిసికేస్తాడు. రాక్షసత్వాన్ని ప్రదర్శించడంలో కోటయ్యదే పైచెయ్యని ఎవడైనా అంటే సిద్ధయ్య చేతిలో వాడి బొచ్చె బద్దలు కావాల్సిందే. ఈ ఒక్క విషయంలో మాత్రం ఇద్దరికీ సహించరాని వైరం. కొద్దిరోజులలో ఊళ్ళో నవరాత్రి సంబరాలు మొదలౌతాయి. ప్రతి సంవత్సరం దుర్గాష్టమినాడు రాత్రి ఏదో ఒక నాటకం ప్రదర్శించడం సంప్రదాయం. అలాగే ఈ దుర్గాష్టమి రోజు రాత్రి రామాయణ నాటకం వేయించి అందులో రావణాసురుడి పాత్రను వేయాలని సంకల్పించాడు కోటయ్య. ఇదే సమయంలో ఇదే సంకల్పం సిద్ధయ్యకూ వచ్చింది. కోటకు ఆనుకుని ఉన్న మైదానంలో భారీగా ఒక రంగస్థలాన్ని నిర్మించి అందులో నాటకం వెయ్యాలనుకున్నాడు కోటయ్య, సిద్ధయ్య కూడా ఇలాగే అనుకున్నాడు. తనకొచ్చిన ఈ ఆలోచన రహస్యంగా ఉంచాలనుకున్నాడు. కోటయ్య కూడా అంతా రహస్యంగానే ఉంచాలనుకున్నాడు.

మైదానంలో నాటకాలు గానీ, క్రీడలు గానీ వేరే ఎలాంటి వినోద ప్రదర్శనలు జరిపించాలనుకున్నా దానికి అనుమతి ఇవ్వవలసినది ఇద్దరు. ఒకరు మైదానాధికారి. మరొకరు వినోదాధికారి. ఈ ఇద్దరిలో ఏ ఒక్కరు అనుమతి ఇచ్చినా చాలు.

ఒక మంచి ముహూర్తం చూసుకుని కోటయ్య తన అనుచరులతో రహస్యంగా వినోదాధికారి దగ్గరకు వెళ్ళాడు. అదే సుముహూర్తంలో సిద్ధయ్య కూడా రహస్యంగా మైదానాధికారి దగ్గరకు వెళ్ళాడు. ఒకరికి తెలియకుండా ఒకరు నాటకం ఆడటానికి అనుమతి తీసుకున్నారు. చివరకు ఆ సాయంత్రం ఇద్దరూ ఊరంతా తాము వేయబోయే నాటకాలను గూర్చి ప్రచారం చేసే సమయంలో జరిగిన విషయం ఇద్దరికీ తెలిసివచ్చింది. ఒకే సమయంలో ఒకే మైదానంలో ఇద్దరు ప్రత్యర్థులు అదే నాటకాన్ని వేస్తున్నారన్న వార్త అందరిలో కుతూహలాన్ని రేపింది. కోటయ్య, సిద్ధయ్యలు మాత్రం ఈ పరిస్థితిలో విపరీతమైన ఆందోళనకు గురి అయ్యారు. ఇద్దరూ మళ్ళీ మైదాన వినోదాధికారులను కలుసుకుని, అనుమతిని ముందు మేం కోరాం అంటే మేం కోరాం అంటూ వాదించుకుని, అది తమకే ఇవ్వాలని అడిగారు. ఇలాంటి ఇబ్బందికరమైన పరిస్థితి అధికారులకింతకు ముందెన్నడూ రాలేదు. అయినా వాళ్ళిద్దరూ మిత్రులు. పైగా తోడళ్ళుళ్ళు కూడా. వారిలో ఏదైనా అభిప్రాయభేదాలొస్తే, అది కుటుంబంలో ఎటువంటి విషమ పరిణామాలకు దారితీస్తుందో వారికి తెలుసు. అందుకని వాళ్ళిద్దరూ కూడబలుక్కుని, "మేము ఇద్దరికీ అనుమతి ఇచ్చాము. ఎవరు నాటకం వెయ్యాలో, ఎవరు వెయ్యకూడదో మీలో మేరే నిర్ణయించుకోండి" అన్నారు.

ఒక శాంతి నిర్ణయానికి వచ్చే స్థితిలో కోటయ్య, సిద్ధయ్యలేరు. ఆరునూరైనా సరే నేనే రావణాసురుణ్ణి ఇద్దరూ శపథం చేశారు. వెంటనే నాటక ప్రదర్శనకు కావలసిన ఏర్పాట్లు చేయించాల్సిందిగా అనుచరులకు అనుమతిచ్చారు. రెండు రంగస్థలాల నిర్మాణం మొదలయింది. ఒకరు మైదానానికి ఉత్తరాన కడపూంటే, మరొకరు దక్షిణాన కట్టడం మొదలుపెట్టారు. మధ్యలో కూర్చున్న జనం మావైపుకు తిరిగి చూస్తారని ఒకరంటే, కాదు మావైపు తిరిగి చూస్తారని మరొకరు గొప్పలు చెప్పుకున్నారు. ఈ సమస్య ఎలా తేల్చుందో చూడాలని అందరూ ఆసక్తితో ఎదురుచూస్తున్నారు. ఇద్దరు రావణాసురులను ఒకేసారి చూసే సమయం కోసం కాచుకుని ఉన్నారు.

ఇరువర్గాల వారి ప్రచారాలు తీవ్రస్థాయినందుకున్నాయి. కానీ ఘడియలు గడిచే కొద్దీ ఇద్దరు రావణాసురులలో ఒక రకమయిన భయంకూడా ఉత్పన్నమయింది. చూడడానికి, వచ్చిన జనం ఒకవేళ ఎదటివాడే మెరుగు అంటే? అది భరించలేని అవమానం. అలాంటి పరిస్థితికి అవకాశం ఇవ్వకూడదు. అందుకుగాను ఇద్దరూ వారి వారి అనుచరులను పిలిచి వాళ్ళు చెయ్యవలసిన పనులను విశదీకరించారు.

"మీరందరూ నాటకం జరుగుతున్నంతసేపూ నాటకాన్ని చూడకూడదు. జనాన్నే చూడాలి. జనం మనల్నే చూస్తుండాలి. అటు తిరిగారో, వెంటనే కర్రలతో తల పగిలేలా ఒకటెయ్యండి. అంతకంటే ముఖ్యం పేటలోని వారంతా నాటకానికి రావాలి. కాదన్నారో, - మీ పని అదే కర్ర - తల పగలగొట్టడం" అనుచరులకు చేతనయిన పనికూడా అదొక్కటే గనక వారికిచ్చిన బాధ్యతను సంతోషంగా స్వీకరించారు.

ఏదో తమాషా చూద్దాం అనుకున్న జనానికి ఈ మాట వినగానే భయం పట్టుకుంది. "ఎందుకొచ్చిన నవరాత్రి సంబరాలు? ఏమిటా రావణాసుర బాధలు?" అనుకున్నారు. రేపు రాత్రికే నాటకం. ఇప్పుడూరుకుంటే పరిస్థితులు విషమిస్తాయనే భయంతో పేటలోని కొందరు పౌరులు రహస్యంగా మంత్రిగారి ఇంటికి వెళ్ళారు. ఉన్న విషయాన్ని ఆయనకు సవివరంగా విన్నవించుకున్నారు. "మంత్రిగారూ! ఈ క్లిష్టపరిస్థితిలోంచి మమ్మల్ని మీరే కాపాడాలి. నాటకానికి వెళ్ళకపోతే కొట్టానంటున్నారు. వెళ్ళి అటు చూస్తే వీళ్ళు కొట్టారు. ఇటు చూస్తే వాళ్ళు కొట్టారు ఎటూ చూడకుండా దేవుడా అంటూ పైకి చూస్తే ఇద్దరూ కొట్టారు. ఎలాగైనా ఆ నాటక ప్రదర్శనలను మీరు నిషేధించాలి" అన్నారు. మంత్రి గాంభీర్యంగా తల ఊపి, "మీరు వెళ్ళండి నేను చూస్తాను" అని ముక్తసరిగా చెప్పి వాళ్ళను పంపించాడు. పైకి గంభీరంగా కనిపించినా ఇందులో సాధక బాధకాలు మంత్రికి తెలుసు. కోటయ్య, సిద్ధయ్యలు మొండివాళ్ళు. వాళ్ళ పేర్లు నిలబెట్టుకోడానికి ఎంతకైనా సాహసీస్తారు. ఇప్పుడెలా? వర్షం వస్తే బాగుండుననుకున్నాడు. కానీ ఆకాశం చూస్తే సూచనలెక్కడా కనిపించడంలేదు. పరిస్థితులెదురయినప్పుడు అతనికి తెలిసింది ఒక్కటే. వెళ్ళి క రాజు గారికి మొత్తం విన్నవించుకోడం.

"ఏం మంత్రి! తూర్పుపేటలో పరిస్థితి బాగా వేడెక్కినట్టుంది?" అనడిగాడు క రాజు మంత్రి చెప్పడానికి ముందే రాజుగారు అన్ని విషయాలు ఎలా తెలుసుకుంటాడా అని ఆశ్చర్యపోయాడు మంత్రి.

"అవును మహారాజా! గొడవలు జరక్కుండా ఉండాలంటే మీరా నాటకాలను నిషేధించాలి. రాజాజ్ఞను ఎవ్వరూ ఉల్లంఘించలేరు కదా?" అన్నాడు మంత్రి.

"ఉల్లంఘించలేరు కదా అని అవసరం ఉన్న లేకున్నా రాజాజ్ఞ ఇవ్వడం సమంజసం కాదు మంత్రి. పైగా ప్రతి దుర్గాష్టమి నాడు వేసే నాటకాలు ఈ ఏడు వెయ్యలేదంటే అది రాజ్యానికి అప్రతిష్ట." అన్నాడు మంత్రి.

"మరిప్పుడు ఏం చెయ్యమంటారు మహారాజా, ఒకేచోట రావణాసురుడి ప్రాత్ర వెయ్యడానికి ఇద్దరు ముందుకొస్తుంటే" అన్నాడు మంత్రి.

"మంత్రి! రావణాసురుడి ప్రాత్ర వెయ్యడానికి ముఖ్యంగా కావలసిందేది?" మంత్రి అర్థంకాక చూశాడు.

"అతని తలలు. అవి చేసేవాడు ఈ ఊళ్ళో ఒక్కడే ఉన్నాడు. అతనే తలల పెదతాత. మీరు వెళ్ళి, రాత్రి రహస్యంగా పెదతాతను కలవండి. ఒకే ఒక రావణాసురుడికి సరిపోయే తలల్ని మాత్రం ఇంట్లో ఉంచి, అతన్ని ఈ రాత్రికే ఊరువిడిచి వెళ్ళమనండి. సమస్య దానికదే సర్దుకుపోతుంది" అన్నాడు క రాజు.

తలల పెదతాత ఇల్లంతా నాటకాల దుస్తులూ, కిరీటాలు, కత్తులువంటి వాటితో నిండివుంది. పెదతాత ఒక మూల కూర్చుని ఏదో పనిలో నిమగ్నుడై ఉన్నాడు. మంత్రిగారు రాగానే నిలబడి నమస్కరించాడు. రావణాసురుడి తలల గురించి మంత్రి అడిగాడు.

"అదిగోనండి - తొమ్మిది తలలు సిద్ధంగానే ఉన్నాయి" అన్నాడు పెదతాత.

"అదేమిటయ్యా, రావణాసురుడికి పదితలలు కదా?"

"అవునండి. వేషం వేసే వాడి తల ఒకటుందిగా! మిగతా తొమ్మిది తలలూ అటు అయిదు ఇటు నాలుగు తగిలించుకుంటే సరిపోతుంది.

ఈ మాత్రం ఆలోచించలేకపోయానే అనుకున్నాడు మంత్రి. పెదతాతతో రహస్యంగా "చూడు పెదతాతా! నీవీ తలల పని ఇంతటితో ఆపు" అన్నాడు.

"మరొక తొమ్మిది తలలు -" ఏదో చెప్పబోయాడు పెదతాత.

"అక్కర్లేదు. ఈ తొమ్మిది తలలు మాత్రం ఇక్కడుంఁచు. ఈ పైకం తీసుకుని ఈ రాత్రికే ఎవ్వరికీ చెప్పకుండా ఊరువిడిచి వెళ్ళు. వారం అయిన తర్వాత రా. ఎందుకు అని అడక్కు. ఇది రాజాజ్ఞ" అన్నాడు మంత్రి.

పెదతాత తను లేనపుడు చేయవలసిన పనులన్నీ తన మనవడికి అప్పచెప్పి ఎవరైనా అడిగితే దుస్తులూ, నగలతోపాటు ఈ తొమ్మిది తలలే ఉన్నాయని చెప్పమని చెప్పి అర్ధరాత్రయ్యేసరికి అదృశ్యుడయ్యాడు.

కోటయ్య, సిద్ధయ్యలు ఎంతసేపూ తమ తగాదా ధ్యాసలో ఉన్నారేగాని, తలల గురించిన ఆలోచన వాళ్ళకు రాలేదు. అది ఎప్పుడూ సిద్ధంగా ఉంటుందనే ధీమా కూడా. ఉదయం, అయ్యేసరికి ఇద్దరు రావణాసురులకు కలిపి తొమ్మిది తలలే సిద్ధంగా ఉన్నాయన్న నిజం ఇరువైపుల వారికి తెలిసింది. దాంతో అందరూ పెదతాత ఇంట్లోకి దూరి ఆ తలలు మావంటా మావి అనుకుంటూ తలల్ని పట్టుకుని చెరోకవైపు లాక్కోవడానికి ప్రయత్నించారు. ఆ ప్రయత్నంలో తొమ్మిది తలలూ రెండు భాగాలై కోటయ్యకు అయిదు తలలు, సిద్ధయ్యకు నాలుగు తలలూ దక్కాయి.

ఈ పరిస్థితిలో ఏం చెయ్యాలో కోటయ్య, సిద్ధయ్యలకిద్దరికీ అర్థం కాలేదు. రాజ్య సాంప్రదాయ ప్రకారం దుర్గాష్టమి రాత్రి నాటకం వేసే పూచీ వాళ్ళదే వీళ్ళు సందిగ్ధంలో ఉండగా ఈ వార్త అలా అలా ప్రాకి చివరకు రాజుగారి చెవిని పడింది. అది విన్న రాజు మంత్రి ద్వారా ఒక సలహా పంపించాడు. అది ఒక వార్తాహరుడి ద్వారా కోటయ్య సిద్ధయ్యలకు తెలిసింది. ఇది సలహా అని చెప్పినా, రాజుగారి సలహా గనక ఆజ్ఞ అవుతుంది కదా! ఆ సలహా ఇలా ఉంది.

'కోటయ్య, సిద్ధయ్యలిద్దరూ సంప్రదాయాన్ని నిలబెట్టా దుర్గాష్టమి నాడు నాటకాలాడాలని నిశ్చయించడం సంతోషించదగ్గ విషయమే, కానీ వాళ్ళు రావణాసురుడి పాత్ర వెయ్యాలని సంకల్పించినా, దైవసంకల్పం వలన ఒకరికి అయిదు తలలూ, ఒకరికి నాలుగు తలలూ దక్కడంతో ఆ పాత్రల ప్రదర్శనకు అంతరాయం కలిగింది. కానీ వారిచ్చిన మాట ప్రకారం ఒక నాటకం, ఏదైనా సరే, ప్రదర్శిస్తేనే శ్రేయస్కరం. లేకుంటే ఈ రాజ్యంలో ప్రజలు తాము అనుకున్నది చెయ్యలేదనే అసతిష్ట వస్తుంది.

అందుకని అయిదు తలలు దక్కిన కోటయ్య, తన తలను జతచేసి షణ్ముఖుడైన సుబ్రహ్మణ్యస్వామి పాత్రను, అదే విధంగా సిద్ధయ్య తన దగ్గరున్న నాలుగు తలలూ తన తలకు జోడించి, పంచముఖ ఆంజనేయస్వామి పాత్రనూ ధరించవలసింది., ఇందుకుగాను ఆయా తలలో చేయవలసిన రంగు మార్పులను చేసి, శుభప్రదంగా నవరాత్రి సంబరాలను కొనసాగించవలసింది. ఇద్దరూ నటనానుభవం కలవారు గనుక ఇది సుసాధ్యం.

రాజాజ్ఞ పాటించడానికి ఇద్దరూ ఉద్యుక్తులయ్యారు. జనం కుతూహలంగా చూస్తూండగా ఒక వేదిక మీద సుబ్రహ్మణ్యస్వామి, మరొక వేదిక మీద ఆంజనేయస్వామి కనిపించడంతో అందరిలో ఒక నూతన భక్తిభావం పుట్టుకొచ్చింది. కోటయ్య సిద్ధయ్యలు వారికొచ్చిన కొత్తపాత్రల్లో లీనమయి నటిస్తుంటే, అటూ ఇటూ రెండు వైపులా చూస్తున్న జనంలో భక్తి ఆవేశంగా మారింది. నాటకం అయ్యేసరికి అందరూ ఇద్దరు దేవుళ్ళకు కర్పూరం వెలిగించి హారతులు పట్టారు. ఇన్నాళ్ళూ తమను చూసి భయపడిన జనం, ఇప్పుడు హారతులిస్తుంటే, కోటయ్య, సిద్ధయ్యలకు కొత్తగా, ఆనందంగా ఉంది. ఇకనుంచీ రాక్షసుల పాత్రలూ కాదు, దేవుళ్ళ పాత్రలే వెయ్యాలని కొత్తరూపాల్నే ప్రజలు తమ దృక్పథంలో సంతరించుకున్నారు. ఒకప్పుడు దానవుల్లాగా కనిపించిన వ్యక్తులు ఇప్పుడు దేవుళ్ళలాగా కనిపిస్తున్నారు.

ఈ శుభపరిణామాలను గురించి ఏకాంత మందిరంలో క రాజుతో చర్చిస్తున్న మంత్రిని చూసి, "చూసారా మంత్రి! ఒక వ్యక్తి ఇలాంటి వాడని ప్రజలు నిర్ణయించేది అతని స్వభావం వల్ల కాదు. అతను వేసే వేషం వల్ల" అన్నాడు క రాజు చిరునవ్వుతో.

నిజాల గోడ

రాజ్యంలో ఏం జరుగుతున్నదో తెలుసుకోవడానికి క రాజు అప్పుడప్పుడు మంత్రితో సహా రాత్రిళ్ళు రహస్యంగా సంచారం చేసేవాడు. కానీ ఎక్కువభాగం తెలుసుకున్న దానికన్నా వాళ్ళ నడక అలసటే ఎక్కువగా ఉండేది. అందుకని ఈసారి పగటిపూట సంచారం చేద్దామనుకున్నారు. దానికి వీలుగా క రాజు, మంత్రి సాధువుల వేషాల్లో వీధుల్లో తిరిగి తిరిగి కడకు నగరంలోని పెద్ద భవనాలున్న వీధికొచ్చారు. అక్కడ వారికొక వింత దృశ్యం కనిపించింది. ఒకేరకంగా వుండే మూడు పెద్దభవనాలు, వాటి చుట్టూ ఎత్తయిన ప్రహారీ గోడలు వున్నాయి. వాటి ప్రక్కన ఒక ఖాళీ స్థలం వుంది. భవనం లేదు. ముందువైపు మాత్రం పదిహేనడుగుల నిడివి, పదడుగుల యెత్తుగల కొంత భాగమే కట్టిన ప్రహారీగోడ వుంది.

"ఎవరో ఇల్లు కట్టాలనుకుని ముందుగోడ కొంత కట్టేసరికి ఏదో అవాంతరం వచ్చి ఆపేసినట్టుంది మహారాజా!" అన్నాడు మంత్రి.

క రాజు చుట్టూ పరికించి చూశారు. కొంత దూరంలో ఒక చెట్టుకింద, తిన్నె మీద ఒక వ్యక్తి విచారంగా కూర్చోనున్నాడు. క రాజు, మంత్రి అతని దగ్గరకెళ్ళి పక్కన కూర్చున్నారు.

"అయ్యా మీరెవరు? చాలా దుఃఖంలో వున్నట్టున్నారు?" అడిగాడు రాజు. ఆ వ్యక్తి మెల్లిగా తలపైకెత్తి ఇద్దర్నీ తీక్షణంగా చూసి, "సన్యాసులు. అందుకే సంతోషంగా వున్నారూ" అని తలదించుకున్నాడు. ఈసారి మంత్రి అడిగాడు.

"మీ కష్టం ఏమిటో తెలిస్తే మాకు చేతనైన సహాయం మేం చెయ్యగలం." కొంతసేపు యిలా మాట్లాడగా ఆ వ్యక్తి తన కథను సవిస్తరంగా చెప్పాడు.

ఇతని తండ్రి అనంతాచారి. చాలా గొప్ప జ్యోతిషుడు. దేశమంతా తిరిగి తన ప్రతిభతో ఉన్నతమైన పేరుతోపాటు విపరీతమైన ధనాన్ని కూడా అర్జించాడు. అతనికి నలుగురు కుమారులు. రామాచారి, లక్ష్మణాచారి, పద్మనాభాచారి, గోపాలాచారి. ఈ నలుగురికీ నాలుగు పెద్ద భవనాలు కట్టాలనుకున్నాడు తండ్రి. కానీ అందరికీ ఒకేసారి కడ కీడు జరుగుతుందని జ్యోతిష్యం చెబుతోంది. అందుకని ఒకరి తర్వాత ఒకరికి ఇల్లు కట్టడం మొదలెట్టాడు. మొదటి మూడు ఇళ్ళు అనుకున్న ప్రకారం నిర్మితకాలంలో నిర్మింపబడ్డాయి. చివరి కొడుకు గోపాలాచారంటే తండ్రికి మక్కువ ఎక్కువ. ఇతని ఇల్లు కాస్త ఎక్కువ వైభవంగా నిర్మించాలనుకున్నాడు. ప్రతిసారి ముందు ప్రహారీగోడలు కట్టి ఆ తర్వాత లోపలి ఇళ్ళను కట్టడం జరిగింది.

అలాగే ఈ ఇంటిని కూడా ప్రహారీగోడతో ప్రారంభించాడు. కానీ పదిహేను అడుగుల గోడ కట్టేసరికి అనుకోకుండా ఒక అవాంతరం అనంతాచారి నెత్తిన పడింది. అతనికి ఉన్నట్టుండి గుండెపోటు వచ్చి మంచమెక్కాడు. దురదృష్టవశాత్తు అతని సంపాదనతో చేస్తున్న వివిధ వ్యాపారాలు దెబ్బతిని అతను అప్పులపాలయ్యాడు. చివరకు తనున్న ఇంటిని కూడా అమ్మేసి గోపాలాచారికి ఈ గోడమాత్రం ఇచ్చి పరలోకానికి వెళ్ళిపోయాడు. ఇప్పుడు క రాజుతో మాట్లాడుతున్న వ్యక్తి ఆ గోపాలాచారే. దురదృష్టజాతకుడనే పేరుతో ముగ్గురన్నలు అతన్ని దూరం చేశారు.

"మరి నిత్యజీవనం ఎలా సాగిస్తున్నావ్?" అనడిగాడు క రాజు.

"ఊళ్ళో వ్యాపారులకు అప్పుడప్పుడు పద్దులు రాస్తూ వాళ్ళిచ్చింది పుచ్చుకుంటూంటాను" అన్నాడు గోపాలాచారి.

గోపాలాచారితో అందరూ మెచ్చుకునేది అతని చేతిరాత. ఏది రాసినా చక్కటి గుండని అక్షరాలతో రాసేవాడు.

"వాళ్ళ నాయన అందరి నుదుట రాసింది చదివేవాడు. కానీ కొడుకు రాతని చూసే ముచ్చట్లో అతని నుదుట ఏం రాసింది చదవలేకపోయాడు" అని అందరూ చెప్పుకునేవారు.

"నా భవిష్యత్తు ఇలా వుంటుందని మా నాయన ఎందుకు చెప్పలేదో" విలపించాడు గోపాలాచారి.

"విచారపడకు నీ భవిష్యత్తు నీ నుదుటలేదు, నీ చేతిలో వుంది" అన్నాడు క రాజు ధైర్యం చెప్తూ.

సాధువిత ధైర్యంగా చెప్పడం చూసి ఆశ్చర్యపోయాడు గోపాలాచారి.

"అదెలా స్వామీ?" అన్నాడు ఆశగా.

"నువ్వనుకుంటే గోడ మేడవుతుంది. మేడ గోడవుతుంది. నీ తండ్రి ఇచ్చిన గోడను సద్వినియోగం చేస్తే రాత్రి ఒక సుద్దముక్క తీసుకుని గోడమీద ఆ రోజు జరిగిన నిజాలను నీ గుండని అక్షరాలతో రాయ్."

"అంటే?"

"అంటే జనం ఇష్టపడి తెల్పుకోవాలనుకున్న నిజాలు. ఆ రోజు రాహుకాలం ఎన్ని గంటలకు? సంతలో చింతపండు వెలయెంత? ఎక్కడ ఎవరికి బిడ్డ పుట్టాడు? ఎవరు పోయారు? ఇలా ఎన్నో ఎన్నెన్నో, కానీ ఒకటి గుర్తుంచుకో. ఆరుమాసాల వరకు నువ్వు రాసేదంతా నిజాలే అయివుండాలి. ఆ తర్వాత నీ భవిష్యత్తే వేరు."

క రాజు మాటలకు పక్కనున్న మంత్రి విస్తుబోయి చూస్తున్నాడు. ప్రవాహంలో కొట్టుకుపోయే వాడికి గడ్డిపోచ ఆధారం దొరికినట్లు గోపాలాచారికి సాధువు మాటలు కొత్త ఉత్సాహాన్ని ఇచ్చాయి. ఈ ఉత్సాహంతో గోపాలాచారి పగలంతా ఊళ్ళో తిరిగి సమాచారాన్ని సేకరించాడు. ఎప్పుడప్పుడు రాతవుతుండా అని కాచుకున్నాడు. అర్ధరాత్రిన ఒక సుద్దముక్క తీసుకుని తన ఆస్తి అయిన నల్లని గోడను బాగా తుడిచి దానిమీద చక్కటి అక్షరాలతో ఆ రోజున అంగళ్ళలో కూరగాయలు, దుంపలు ఎంతకమ్ముతున్నారో రాశాడు. దీంతోపాటు ఆ రోజు రాహుకాలం, యమగండాలను కూడా జతచేశాడు.

పొద్దున్నయ్యేసరికి వీధిలో అటూ ఇటూ పోయేవారు గోడ ముందాగి వింతగా చూశారు. రోజూ ఇలాగే గోడమీద ధరల వార్తలు చూసే జనం ఒకరికొకరు చెప్పుకుని రెండువారాలయేసరికి ఏదైన కొనదలచుకున్నవారు ముందు గోడ దగ్గరకెళ్ళి ధరల వివరాలు తెలుసుకుని ఆ పైనే బజారుకెళ్ళేవారు. ఒకరోజు చీకటి పడగానే దుర్గమ్మ వీధిలో వున్న ప్రఖ్యాత వైద్యుడు హఠాత్తుగా పోయాడు. ఆ సమయంలో అది ఎవరికీ తెలియదు. కానీ ఉదయమయ్యేసరికి ఈ మరణవార్త గోడమీద రాసుండడం చూసి వివరాలన్నీ చదివి ఆ తర్వాత అందరూ వైద్యుడి ఇంటికెళ్ళారు. ఇలాగే బిడ్డలు పుట్టడాలు, పండగలు, పబ్బాలు ఇంకా ఎన్నెన్నో వివరాలు గోపాలాచారి రోజూ సేకరించి రాత్రిళ్ళు గోడమీద రాస్తుంటే అనతికాలంలోనే నగరమంతా గోడను గురించి గొప్పగా చెప్పుకొనసాగారు. కొందరైతే ఉదయం లేవగానే ముందుగా గోడ దగ్గరకెళ్ళి వివరాలు చదివితే కానీ తరువాత పనులకు వెళ్ళేవారు కారు.

ఈ రాతలు జనానికెంతో ఉపయోగంగా ఉన్నా గోపాలాచారికి మాత్రం రాసే అలసటే గాని రాబడి పరంగా గోరంతైనా ఉపయోగం కనిపించలేదు. అయినా ఆ సాధువు మాటమీద ఎందుకో అతనికొక నమ్మకం కుదిరింది. అతను చెప్పిన ఆరుమాసాల వరకు నిరాశ చెందకుండా తన పనిని కొనసాగించాలనుకున్నాడు.

ఒకరోజు కాశీ కృష్ణమాచార్యులనే వ్యక్తి గోపాలాచారికి మాత్రం రాసే అలసటే గాని రాబడి పరంగా గోరంతైనా ఉపయోగం కనిపించలేదు. అయినా ఆ సాధువు మాటమీద ఎందుకో అతనికొక నమ్మకం కుదిరింది. అతను చెప్పిన ఆరుమాసాల వరకు నిరాశ చెందకుండా తన పనిని కొనసాగించాలనుకున్నాడు.

ఒకరోజు కాశీ కృష్ణమాచార్యులనే వ్యక్తి గోపాలాచారి వద్దకు వచ్చి మరుసటివారం నుంచి, మూడునెలల పాటు తాను సంపూర్ణ రామాయణ కథా కాలక్షేపం చేస్తున్నానని, ఆ వివరాలనూ, రోజువారీ కార్యక్రమాలనీ గోడమీద రాస్తే ఎక్కువమంది వస్తారని కోరాడు. పైగా అడక్కుండానే ఇలా రాసినందుకు ఇంత పారితోషికం ఇస్తాననడమే కాక సగం డబ్బు యిచ్చేశాడు. గోపాలాచారి జీవితంలో మొదటి సంపాదన ఇదే. గోడమీద వివరాలను చూసి ఎన్నడూ రానంత జనం కృష్ణమాచార్యుల కాలక్షేపానికి వచ్చారు. అప్పట్నుంచీ గోపాలాచారి ఎవరెవరు ఏయే ప్రచారాలు చేయదలచుకున్నారో తెలుసుకుని దానికి తగ్గట్టుగా డబ్బు రాబట్టుకుని వాటిని గోడ మీదకెక్కించేవాడు. మహాకవి సుబ్బరాయశర్మ పక్క రాజ్యంలో 'గండపెండేరాన్ని' గెల్చుకున్నా అది నలుగురికీ తెలియదే అని పరితపించాడు. ఈలోగా గోపాలాచారి గోడను గురించి విని ఒక పెద్ద మొత్తాన్ని సమర్పించుకుని తన విజయాన్ని గోడమీద కెక్కేలా చూశాడు. ఇన్ని సంవత్సరాలు సుబ్బరాయశర్మ సంపాదించిన కీర్తి ఒక యెత్తు. ఒక్కరోజు గోడద్వారా అతనికొచ్చిన పేరే ఒక ఎత్తు. కాలక్రమేణా గోపాలాచారి సంపాదన బాగా పెరిగింది. అందరూ గోపాలాచారిని గోడాచారి అనడం మొదలెట్టారు.

ఒకరోజు రాత్రి గోపాలాచారి వార్తలకోసం వీధుల్లో తిరుగుతుండగా అతనికొక తాగుబోతు కనిపించి ఒక ఆసక్తికరమైన కథను చెప్పాడు. అతను రాజవర్మ ఇంట్లో నౌకరు. వారం రోజుల క్రితం రాజవర్మ భార్య నగలు పోయాయని ఊరంతా చెప్పుకున్నారు. నిజానికి ఆ నగల్ని రాజవర్మే దొంగిలించి మామిడితోటలో తన సహాయంతో వాటిని పూడ్చిపెట్టాడని నౌకరు తాగుడు మైకంలో చెప్పేశాడు.

మరుసటి రోజు ఉదయం ఈ వార్తను గోడమీద చూసి జనం దిగ్భ్రాంతి చెందారు. పరిశోధిస్తే గోడలో రాసినట్టు నగలు మామిడితోటలో దొరికాయి. దీంతో గోపాలాచారి పేరు నలుమూలలా మారుమోగింది. అతను గోడాచారి కాదు గూడాచారి అన్నారు. పైగా ఈ గోడకు నిజాలగోడ అనే పేరు సార్థకమైంది. ఏ విషయమైనా నిజాలగోడ మీద కనిపించిందంటే తిరుగులేకుండా అది ముమ్మాటికీ నిజమే అన్న నమ్మకం అందరిలో నాటుకుపోయింది.

ఇలా ఆరునెలలు దాటింది. ఇప్పుడు సాధువన్న మాటలు మళ్ళీ గుర్తుకొచ్చాయి. "ఈ గోడమీద ఆర్కెళ్ల వరకూ నిజాలను రాయి" అన్నాడు. ఈ మాటల్లో అంతర్ధామేమిటి? ఒక్కసారి మెరుపులా స్ఫురించింది. ఆరునెలల వరకు నిజాలు రాయి అంటే ఆ తర్వాత బడ్డాలు రాయమనా? ఇలా అనుకుంటూండగానే కొత్తగా పట్టువస్త్రాల వ్యాపారం పెట్టిన ఒక వర్తకుడు వచ్చాడు. తనకో సహాయం చేస్తే ఎంత డబ్బైనా యిస్తానన్నాడు.

గోపాలాచారి చెయ్యవలసిన పని ఈ వ్యాపారి సరుకులు ఉత్తమమైనవని మిగతావారివి నాసిరకమని గోడమీద రాయాలి. గోపాలాచారికిది కొత్త మార్గం ఐతే ఈ మార్గంలో పయనిస్తే విశేషమైన ధనాన్నార్జించవచ్చనే విషయం క్షణంలో గ్రహించాడు. ఇప్పుడు మామూలుగా ముట్టే డబ్బుకు పదింతలు డబ్బు గోపాలాచారికి ముట్టింది.

"పట్టువస్త్రాల మీద కొందరి అపనమ్మకం" అనే శీర్షికతో తనమీద నిందలేకుండా నలుగురి అభిప్రాయంగా కొత్తవ్యాపారి సరుకును పొగుడ్తూ గోడమీద రాశాడు గోపాలాచారి. నిజాలగోడమీదే వచ్చి తర్వాత ఇక అనుమానం లేదన్నారు జనం. కొత్తవ్యాపారి వ్యాపారం ద్విగుణీకృతమయింది. పాత వ్యాపారి అప్పులపాలయ్యాడు. నిజాలు రాయడంకన్నా అబడ్డాలు రాయడంలోనే ఎక్కువ సంపాదన వుంది అని తెలుసుకున్న గోపాలాచారి ధనార్జన రోజు రోజుకూ పెరిగి చివరకు అతని దృష్టి తనని ఇన్నాళ్ళు నిర్ణయంగా దూరం చేసిన ముగ్గురు అన్నల మీద పడింది.

ఇంతవరకు గోడమీద కెక్కని అన్నల పేర్లు ఇప్పుడెక్కాయి. రాముడు అడవికి వెళ్తే రామాచారి తమ్ముళ్ళను అడవికి పంపించే యత్నంలో ఉన్నాడన్న వార్త ఆ కుటుంబంలో అలజడి రేపింది. లక్ష్మణాచారి భార్యను ఊర్మిళలాగే నిద్రపోనిచ్చి పక్క ఊళ్ళోని దేవయానికి నిద్రలేకుండా చేస్తున్నాడన్న వార్తతో ఆ యింట్లో తుఫాను రేగింది. పద్మనాభాచారికి సంతానం లేని దానికి కారణం ఎవ్వరికీ చెప్పుకోలేనిది అనే వార్తతో పద్మనాభాచారి అసలు ఇంటి గడపదాటి రావడానికే నిరాకరించాడు.

ఇలా వచ్చిన అపతిష్టలతో మనస్థిమితం లేని పరిస్థితుల్లో ముగ్గురన్నల వ్యాపారం దెబ్బతిని అప్పుల పాలయ్యారు. చివరకు వాళ్ళ ఇళ్ళను అమ్ముకోవడమే శరణ్యమైంది. ఇప్పుడు విశేషధనంతో వెలిగిపోతున్న గోపాలాచారి ఒక్కడు, ఆ మూడు భవనాల్ని కొన్నాడు. ఇన్ని చేసినా తన స్థలంతో మాత్రం ఒక చిన్న ఇల్లు కూడా కట్టలేదు. అతని గోడ మాత్రం నగరంలో ప్రసిద్ధ స్థలమైంది.

గోపాలాచారి విచిత్ర చరిత్రను చర్చిస్తూ క రాజు మంత్రితో, "మంత్రి! దీనివల్ల మనకు తెలిసాచిన నీతేమిటో చూశారా! పూర్తిగా నిజం చెప్పేవాడు కోడిలాంటివాడు, ఎగరలేడు. అందరూ అతన్ని తినడానికే ప్రయత్నిస్తూ వుంటారు. పూర్తిగా అబద్ధాలు చెప్పేవాడు కాకిలా ఒక మోస్తరుగా ఎగరగలడు - ఎంగిలాకుల కోసం. కానీ నిజం అనిపిస్తూ అబద్ధాలు చెప్పేవాడు గద్దలాంటివాడు. ఎంత ఎత్తుకైనా ఎగరగలడు."

వెంటనే మంత్రి కంగారుగా "మహారాజా! మరి ఈ గద్ద రాబందుగా తయ్యారై ఒక్కగోడతో మేడల్ని కూల్చేస్తున్నాడు. ఇలా కొనసాగితే జనంలో అబద్ధాలన్నీ నిజాలనుకునే ప్రమాదం వుంది. మీరే దీనికేదైనా విరుగుడు సూచించాలి" అన్నాడు.

"అయితే ఒకపని చెయ్యండి మంత్రి! ఎనిమిది దిక్కుల్లో ఎనిమిది గోడల్ని కట్టించి వాటి మీద నిజాలను రాసే పనిని ఎనుమండుగురికి అప్పచెప్పండి. అప్పుడు గోడలమీద రకరకాల నిజాలు వస్తాయి. జనంలో ఏది నిజం ఏది అబద్ధం అని తెలుసుకోలేని పరిస్థితి ఏర్పడుతుంది. దాంతో అంతా సర్దుకుపోతుంది" అన్నాడు క రాజు.

చిలుక పలుకులు

క రాజు రాజ్యంలో చాలా ఏళ్ళుగా చెంచయ్య అనే వ్యక్తి పశువుల వ్యాపారం చేస్తున్నాడు. సంతకి వెళ్ళడం కంటే చెంచయ్య దగ్గరైతే మేలురకం గేదెలు, ఆవులు గొట్టెలు దొరుకుతాయని అందరి నమ్మకం. కొన్నాళ్ళుగా ఈ వ్యాపారంలోకి మరికొందరు దిగారు.

ఇతర దేశాల పశుసంపదను ఈ ఊరికి తెచ్చేసరికి జనం కొద్దిగా ఆ వైపుకి మోజు కనబర్చారు. దాంతో చెంచయ్య వ్యాపారం కొంత సన్నగిల్లడంతో ఇప్పుడేం చెయ్యాలా అని అనుకుంటూంటే అతనికో ఆలోచన తట్టింది.

కొండనానుకుని ఉన్న అడవిలో "చిలుకల గుబురు" అనే ప్రాంతం వుంది. అక్కడున్న చెట్లమీద కొన్నివేల చిలుకలు నివాసం చేస్తున్నాయి. ఇప్పుడా చిలుకలను వలవేసి పట్టి అమ్మితే పశువులకన్నా మెరుగైన లాభాలు వస్తాయని నిశ్చయించాడు చెంచయ్య.

వెంటనే అనుచరులతో అడివికెళ్ళి రెండురోజుల ప్రయత్నంతో కొన్ని చిలుకలను పట్టాడు.

కానీ తీరా ఇంటికొచ్చి వాటిని అమ్మకానికి పెట్టేసరికి అనుకున్న రీతిన కొనడానికి ఎవ్వరూ ముందుకు రాలేదు. చిలుకలను ఇంట్లో పెంచడం మంచిదికాదనీ, ఒకప్పుడు ఇలా చేసే రామదాసు కారాగార శిక్ష అనుభవించాడనీ ఇలాంటి కథలతో చిలుకలను కొనడానికి అందరూ భయపడ్డారు.

మరి వీటిని అమ్మడమెలాగని ఆలోచించగా అతనికి మరో ఆలోచన వచ్చింది. చిలుకలకు మాటలు నేర్పితే ఆ ముచ్చట కోసం వాటిని కొనడానికి జనం సమ్మతించవచ్చు. అయితే ఎటువంటి మాటలు నేర్పాలి? అందరూ ఎటువంటి మాటల్ని వినడానికి ఇష్టపడతారు? చెంచయ్యకు మెరుపులా తట్టింది. అందరూ ఇష్టపడే మాట ఒక్కటే - పొగడ్డ. ఈ చిలుకలకు పొగడ్డే మాటలు నేర్పిస్తే అందరూ విరుచుకుపడి కొంటారనే దృఢ నమ్మకం కుదిరింది.

ముందు "ఆహా!", "ఓహో!", "భలే!" అనే చిన్నచిన్న మాటలు నేర్పాడు. ఆ తర్వాత "నీవే ఘనుడవు" - "నిన్ను మించిన వాడులేడు" అనే మాటలను నేర్పాడు. చిలుకలకిచ్చిన శిక్షణ పూర్తికాగానే ఒకరోజు ఊరివారంతా ఆహ్వానించి తాను కొత్తగా

అమ్మదలచుకున్న మాటల చిలుకల్ని చూపెట్టాడు. ఇది చూసిన జనం ఆశ్చర్యంతో ఇలాంటి చిలుకనొక దాన్నైనా తమ ఇంట్లో ఉంచుకోవాలని ఉబలాటపడ్డారు. అదివరకు విన్న రామదాసు కథల్ని పక్కకు నెట్టేశారు. ఒక్కొక్కరు ఎక్కువ వెలనిచ్చి చిలుకల్ని కొన్నారు.

ఇలా కొన్నవాళ్ళలో ఆస్థానకవి కాడానికి ప్రయత్నించే కవి ఒకడు ఉన్నాడు. అంతకు ముందు అతను ఏ కావ్యం రాసి వినిపించినా విన్న తోటికవులు పెదవి విరిచేవారు. ఇది వారి ఈర్ష్య అని అతను తృప్తి పడేవాడు. అయినా అతన్నెవ్వరూ మెచ్చుకోలేదన్న బాధ అతనికి మనశ్శాంతి లేకుండా చేసింది. ఇప్పుడు అతను ఒక మాటల చిలుకను కొన్నాడు. అప్పట్నుంచి అతని ఆనందమే వేరు. అతను రాసిన ఒక పద్యపాదం చదవగానే ఎదురుగా వున్న చిలుక "ఆహా!" అనేది. పద్యం పూర్తి కాగానే "భలే!" అనేది. "నీ అంతటి ఘనుడులేడు" అనేది, మురిసిపోయిన ఆ కవి తను ఆకల్లో వున్నా చిలుకకు మాత్రం జామపళ్ళు, దానిమ్మ గింజలు పెట్టేవాడు.

ఇలా సంగీత కళాకారులు, నటులూ, వ్యాపారస్థులూ, ప్రభుత్వోద్యోగులూ - ఒకరేంటి? ఎందరో ఈ చిలుకల్ని కొని రోజూ వాటి పొగడ్డల ఆనందంలో మునిగిపోయేవారు.

ఈ వ్యాపారం చేస్తూనే చెంచయ్య మరొక చిన్నపని చేశాడు. చిలుకలకు రోజూ పొగడ్డలు నేర్పినేర్పి విసుగుపుట్టి ఒకరోజు సరదాగా ఒక చిలుకకు తిట్లు నేర్పడం మొదలెట్టాడు. "ఛీఛీ", 'నీచుడా, 'ఛండాలుడా', 'ఎంతటి అఘాయిత్యం చేశావురా' లాంటి పదాల్ని పొగడ్డల కన్నా తిట్లు తొందరగా నేర్చుకుంది చిలుక.

ఇంకో విశేషమేమిటంటే, పొగడ్డల విషయంలో ఒక్కొక్క చిలుకకు ప్రత్యేకంగా పాఠం చెప్పాల్సివచ్చేది. అదే తిట్టే ఒక చిలుకకు చెప్పేవాలు పక్కనున్న చిలుకలు వాటంతటవే ఆ తిట్లను నేర్చుకునేవి. రెండు వారాల్లో ఐదారు తిట్లు తిట్టే చిలుకలు తన దగ్గరుండటం చూసి చెంచయ్యకే ఆశ్చర్యం వేసింది. వీటిని చూసి పొగిడే చిలుకల్ని కొనేవాళ్ళు కూడా రారేమో నన్న భయంవేసి వాటిని పెరట్లో దూరంగా ఉంచాడు. అప్పుడప్పుడు ఎవరికైనా తిట్టే చిలుకలు కావాలా అని అడగడం కూడా జరిగింది. కానీ వాటిని కొనడానికి ఎవరూ ఇష్టపడరని గ్రహించాడు.

ఒకనాడు ఒక తీపి మిఠాయిల దుకాణం ప్రారంభోత్సవానికి మంత్రి బజారుకు సపరివారంగా రావడం జరిగింది. ఈ సందర్భంలో దగ్గర్లోనే వున్న మాట్లాడే చిలుకల దుకాణం గురించి విని వాటిని చూడాలనే కుతూహలంతో మంత్రి అక్కడికి వెళ్ళాడు. అనుకోకుండా వచ్చిన మంత్రిగారిని చెంచయ్య సాదరంగా ఆహ్వానించి, తన దగ్గరవున్న పొగిడే చిలుకల్ని చూపించి వాటిలో ఒకదానిని మంత్రిగారికి గౌరవ మర్యాదలతో బహుకరించాడు. ఇదే సమయంలో దూరంగా పెరట్లోంచి తిట్లు వినిపించేసరికి చెంచయ్య వాటిని గురించి చెప్పక తప్పిందికాదు. ఇది చూసిన మంత్రి చెంచయ్యకు ఒక సలహా ఇవ్వాలనుకున్నాడు.

"చెంచయ్యా! ఆ చిలుకల్ని వదిలేస్తే పోలా" అన్నాడు మంత్రి.

"అమ్మబాబోయ్ వద్దండీ వద్దు" అన్నాడు చెంచయ్య కంగారుగా. "ఒకసారి ఒక చిలుక పంజరంలోంచి తప్పించుకునిపోయి, ఊళ్ళోకెళ్ళి ఇళ్ళకప్పులమీద, వీధుల్లో చెట్లమీద కూర్చుని వచ్చేపోయేవారిని తిట్టాంటుంది. దాంతో అందరూ నా యింటిని చుట్టిముట్టే నన్ను చావబాది పోయారు. నేనే ఎలాగో తప్పించుకున్న చిలుకను పట్టి మళ్ళీ గూట్లో పెట్టేశాను."

ఈ మాటలు విన్న మంత్రికి మరొక ఆలోచన తట్టింది.

"చెంచయ్యా! మన నగరంలోని మంచోళ్ళ పేట ఎరిగున్నావ్ కదా?" అడిగాడు మంత్రి.

"అవును మంత్రి ప్రభూ! అక్కడున్న వారు పేట విడిచి బయటికి రారు."

"అవును. మంచోళ్ళ పేట అంటే మంచి మనుష్యులు వుండే పేట. ఆ పేటకు ఆ పేరు ఎందుకు వచ్చిందో తెలుసుగా! రాజ్యంలో రకరకాల నేరాలు చేసినా వారు శిక్షలను అనుభవించిన తర్వాత ఊళ్ళో వాళ్ళకు ముఖాలు చూపించుకోడానికి ఇష్టపడరు. ఒక్కసారి

వచ్చిన చెడ్డోపేరు వారిని ఎక్కడా తలెత్తనీయకుండా చేస్తుంది. అలాంటి వాళ్ళంతా చేరి ఊరి చివర్న నివాసం ఏర్పరుచుకున్నారు, అదే మంచివాళ్ళపేట. ఇప్పుడు నీవీ చిలుకల్ని వాళ్ళకు కానుకగా పంపిస్తే సరిపోతుంది. అక్కడివారు నేరస్థులు కనుక తిట్లను తప్పుపట్టరు.”

మంత్రి ఆలోచన చెంచయ్యకు ఒకరకమైన ఊరట కలిగించింది. తిట్టే చిలుకల్ని వదిలించుకోడానికి ఇదొక సదవకాశమైంది. వెంటనే తన దగ్గరున్న చిలుకల్ని మంచోళ్ళ పేటకు తీసుకువెళ్ళి అక్కడివాళ్ళకు కానుకగా ఇచ్చి వచ్చాడు.

తిట్లు విన్నప్పుడు ముందు అందరికీ కాస్త కోపం వచ్చింది. ఇప్పటికే కుమిలిపోతున్న వాళ్ళని ఇంకా క్రుంగదీయడానికి ప్రభుత్వం వారు ఈ పని చేయించారంటూ బాధపడ్డారు. కానీ ఈ బాధ కొన్నాళ్ళవరకే ఉండింది.

చిలుకల తిట్లు రోజూ వింటూ వింటూ కొంతకాలానికి బాగా అలవాటు పడిపోయారు. అంతకు ముందు ఎవరైనా కొద్దిగా నిందించినా బాధపడేవారు యిప్పుడు ఎవరు ఏమనుకున్నా ఛీ అన్నా, తిట్టినా, కొట్టినా ఇసుమంత కూడా చలించని మనస్తత్వాన్ని పొందగలిగారు. ఇక ఎక్కడో మూల దాగుండవలసిన అవసరం పోయింది. అందరూ స్వేచ్ఛగా నగరంలోకి వచ్చి ధీమాగా తిరుగుతున్నారు. పెళ్ళిళ్ళలో కనిపిస్తున్నారు. సభలలో సాక్షాత్కరిస్తున్నారు. ఇప్పుడు వాళ్ళ వైఖరి వేరు. ఎవరు దూషించినా ఒక చిలుకనవ్వు నవ్వి ఒక ఘనకార్యం సాధించిన రీతిలో సగర్వంగా చూసేవారు.

ఇప్పుడు ఊరంతా నేరస్థులే, అంతేకాదు కొత్తగా నేరాలు చేయదలిచినవారు ముందు చిలుకల తిట్లు విని, వాటి కలవాటుపడి ఆ తర్వాత నేరం చేసేవారు. న్యాయాధిశులు వారికే శిక్ష విధించినా సంతోషంగా స్వీకరించి, శిక్షాకాలం కాగానే యధావిధి అందరి మధ్య ఆనందంగా తిరిగేవారు. తను చెంచయ్యకి చెప్పిన ఒక చిన్న సలహా రాజ్యంలో ఇంతటి విపరీతానికి దారి తీస్తుందనుకోలేదు మంత్రి.

కంగారుగా క రాజు దగ్గరకు వెళ్ళి పరిస్థితిని వివరించాడతను. దీనికి పరిష్కార మార్గం చూడవలసిందిగా వేడుకున్నాడు.

“క్లిష్టపరిస్థితి వచ్చింది మంత్రి! ఒక రాజ్యంలో నేరాలు చేయడం సహజం దానికి వారు శిక్ష అనుభవించడమూ సహజమే. కాని సహజంలోని వారందరూ వారిని చిన్నచూపు చూసినపుడు వారు సిగ్గుతో తలదించుకున్నప్పుడే ఆ శిక్షకొక విలువ. ఎప్పుడూ సిగ్గేపోయిందో, ‘ఎవరేమనుకుంటే నాకే?’ అన్నట్టు వారు నిక్కుతూ తిరుగుతుంటే ఒక శిక్షలకు విలువలేదు. నేరాలకు అదుపు లేదు. ఒక రాజ్యానికి ఇంతకంటే హీనస్థితి ఉండబోదు” అన్నాడు క రాజు.

క రాజే తన అసహాయత్వాన్ని వెల్లడిస్తూంటే ఇక దిక్కెవరు? మంత్రి కంగారుగా మహారాజా! ఎప్పుడూ ఏదో ఒక పరిష్కార మార్గం చూపించే మీరే ఇలాగంటే ఎలా? ఏదైనా ఆలోచించండి” అన్నాడు.

“ఐతే ఇలా చెయ్యండి” అన్నాడు క రాజు. “ఇది చిలుక పలుకులతో వచ్చి అనర్థం కనుక చిలుకపలుకులే దీనికి విరుగుడు. వెంటనే చెంచయ్యని కలిసి చిలుకలకు “బుద్ధిలేనివాణ్ణి పొగుడ్డారు - చేతకానివాణ్ణి తిడ్డారు” అనే కొత్త మాటల్ని నేర్పి ఊళ్ళో వదలమనండి. ఈ మాటలు వినగానే పొగిడించుకునే వాళ్ళంతా తాము బుద్ధిలేనివాళ్ళగా చూడబడ్డామనే భయంతో పొగడ్డలకు దూరమౌతారు. ఇక నేరస్థుల విషయానికొస్తే, తమను నేరస్థులన్నా వారు పెద్దగా పట్టించుకోరు కానీ చేతకాని వాళ్ళనిపించుకోవడం మాత్రం అస్సలు సహించలేరు. అందుకని తిట్లకు భయపడ్డారు. ఈ ప్రయత్నంలో రాజ్యంలో మార్పు రాగలదు” అన్నాడు క రాజు.

అనతికాలంలో చిలుకల కొత్తమాటలు జనంలో బాగా ప్రచారమయ్యాయి. ఎక్కడైనా ఎవరైనా పొగిడితే చాలు అందరూ ఘొల్లమని నవ్వేవారు. పొగడబడ్డవాడు నిజంగానే బుద్ధిలేనివాడిలా అయోమయంగా చూసేవాడు. ఇక నేరస్థులంటే చాతకాని వాళ్ళనీ, అందుకే వాళ్ళు నేరాలకు దిగుతారనీ ప్రచారం వాళ్ళల్లో పూర్తి మార్పు తెచ్చింది. సంవత్సరం అయ్యేసరికి రాజ్యంలో నేరాల సంఖ్య బాగా తగ్గిపోయింది సరికదా, అయినవాణ్ణి, కానివాణ్ణి పొగిడే సంస్కారం పూర్తిగా తుడుచుకుపోయింది.

ఆదితాళం

రాజుగారి ఏకాంతమందిరంలోనికి అడుగు పెట్టిన మంత్రిని చూసి, "రండి మంత్రి! సమయానికొచ్చారు. ఒకసారి ఈ కావ్యం చదవండి. దురదృష్టవంతులు కొందరు ఎదుర్కొనే కష్టాలను ఉదేక పూరితంగా వివరించాడు" అన్నాడు క రాజు అసలే కష్టాలతో సతమతమౌతున్న మంత్రి ఇప్పుడు కవిగారి కష్టాల్ని నెత్తిన పెట్టుకోడానికిష్టపడలేదు.

ఇప్పుడు మంత్రిని వెంటాడుతున్న క్లిష్ట సమస్యలు రెండు. మొదటిది పూర్తిగా స్వయంకృతాపరాధం. దీనికి మూలకారణం తమిళదేశం నుంచి వచ్చి రాజుగారి కొలువులో చేరిన ముసలి మృదంగ సామాల్ పళ్ళని మణి అయ్యర్. మణిఅయ్యర్ మృదంగనాదం విన్నప్పుడల్లా ఆనందానికి బదులు క రాజులో ఒక నిరాశ అంకురించేది. ఇంతటి విద్యాంసుడు ఈ రాజ్యంలో లేడే అని. ఆ రోజు మంత్రి ఒక సలహా ఇచ్చాడు. రాజ్యంలో తాళజ్ఞానం వున్న అయిదుగురిని ఎంపిక చేసి వారిని మణిఅయ్యర్ శిష్యులుగా చేర్చిస్తే కొంతకాలానికి వీరే నిపుణులై రాజుగారి కోరిక తీరుస్తారు.

"మంచి సలహా" అంటూ క రాజు ఈ కార్యాన్ని మంత్రినే స్వయంగా నిర్వహించమని కోరాడు.

మంత్రికి సంగీత జ్ఞానం కొద్దిగా తక్కువ. రాగాలనీ, తాళాలనీ ఉన్నాయని తెలుసుగాని వాటి రూపురేఖలేమిటో అసలు తెలియదు. అందుకని సంగీతం తెలిసిన వాళ్ళనీ వీళ్ళనీ రహస్యంగా అడిగి అప్పటికే మృదంగం అభ్యసిస్తున్న నలుగురు యువకుల్ని ఎంపిక చేశాడు. ఈ సమయంలో తన ఇంటికి వచ్చిన మేనమామ వాళ్ళ ఊళ్ళో ప్రసిద్ధికెక్కిన తాళం వంశీయులను గురించి చెప్పాడు.

"తాళం బ్రహ్మయ్య అనే కుజ్జవాడున్నాడు. అతను తాళం శివయ్య కొడుకు. తాళం రుద్రయ్యకు మనమడు. బాగా ఉన్నవాడు. తాళం వంశీయులు కనుక పుట్టుకతో వారిలోని ప్రతి అణువు తాళంతో నిండి ఉంటుంది. సందేహాలేదు" అన్నాడు మేనమామ.

మేనమామ తర్కానికి మంత్రి తలొగ్గక తప్పింది కాదు. తాళం బ్రహ్మయ్యను మణిఅయ్యర్ దగ్గరికి పంపాడు. మణిఅయ్యర్ లొకికుడు. ఈ ఉద్యోగం పోతే ఇంత జీతం మరెక్కడా దొరకదనే సత్యాన్ని గ్రహించినవాడు. అందుకని మంత్రిగారి ఆజ్ఞానుసారం అయిదుగురినీ తన శిష్యులుగా తీసుకున్నాడు. పాఠాలు మొదలుపెట్టాడు. మొదటి నలుగురితో ఎటువంటి సమస్య రాలేదు. బ్రహ్మయ్య దగ్గరికొచ్చేసరికి మణిఅయ్యర్ కు ఒక ఘోరమైన నిజం తెలిసి వచ్చింది. బ్రహ్మయ్యకు ఇసుమంతకూడా తాళజ్ఞానం లేదని. గురువుగారు ఒకదారిలో వెళ్తే బ్రహ్మయ్య మరో దారిలో వెళ్ళేవాడు. తాళం సరిగా వెయ్యమంటే తొడమీద గట్టిగా కొట్టేవాడు. ఇక ఆగలేక మణిఅయ్యర్ శిష్యుణ్ణి పిలిచి, "బ్రహ్మయ్యా! ఇదేమిటి? నీకు బొత్తిగా తాళజ్ఞానం లేదు. ఇంటిపేరు తాళం కదా!" అనడిగాడు.

"అది ఒకప్పుడు మా వ్యాపారమండీ!" అన్నాడు బ్రహ్మయ్య. మణిఅయ్యర్ కు అర్థంకాలేదు.

అవునండీ, తాళాల వ్యాపారం. మా పూర్వీకులు మంచి నాణ్యత వున్న తాళాలు చేసేవారు. ఆ రోజుల్లో ప్రతి ఇంట్లోనూ, ప్రతి అంగట్లోనూ మేం చేసిన తాళాలే తప్ప వేరే తాళం కొనేవారుకాదు, వాడేవారూ కాదు. చివరకు రాజ్యంలోని చెజసాలలకు కావలసిన తాళాలని ప్రభుత్వం వారు మాచేతే చేయించేవారు. అప్పుడు చేసిన తాళాల్ని ఇప్పటికీ వాడుతున్నారు. అంతటి నాణ్యత వున్న తాళాలు. దాని మూలకంగా మా వ్యాపారం బాగా దెబ్బతిన్నది" అన్నాడు బ్రహ్మయ్య.

"నాణ్యత గలవి చేస్తే వ్యాపారం ఎందుకు దెబ్బతిన్నది?" అన్నాడు మణిఅయ్యర్ అర్థంకాక.

"మరంతే కదండీ! కొన్నవారంతా మళ్ళీ కొనే అవసరం లేకుండా వాటినే వాడేటప్పటికి కొన్నాళ్ళకు మా దగ్గర కొనేవాళ్ళెవరూ రాలేదు. అప్పుడు ఆ వ్యాపారాన్ని పక్కకు పెట్టి వేరేరకం సరుకులు తయారు చేయడం ప్రారంభించాం. కాకపోతే పోయినసారిలాగా కాక ఈసారి వాటిని బాగా నాసిరకంగా చేశాం. ఇప్పుడు వాటిని కొన్నవారంతా ఏడాది తిరక్కముందే అవి చెడిపోయి మళ్ళీ కొనడానికి

మాదగ్గరికి వస్తున్నారు. ఈ పద్ధతిలో మా వ్యాపారం ఇప్పుడు బాగా పుంజుకుంది. కానీ మా ఇంటిపేరు మాత్రం తాళం వారుగా అలాగే ఉండిపోయింది" అన్నాడు బ్రహ్మయ్య.

మణిఅయ్యర్కు ఈ పరిస్థితుల్లో మంత్రికి కోపం రాకుండా ఇతర శిష్యులకు సమస్య రాకుండా చేయగలిగిందొక్కటే. బ్రహ్మయ్యకు వేరేగా రాత్రిపూట పాఠాలు చెప్పాడు. బ్రహ్మయ్య ఎంతవరకు నేర్చుకున్నాడనే ఆలోచనకుపోయి తన మనస్సును పాడుచేసుకోదలుచుకోలేదు. అయినా ఎలాగో ఈ విషయం మంత్రిగారి చెవిపడింది. అప్పట్నుంచి మంత్రికి ఒక సంకట పరిస్థితి. బ్రహ్మయ్యను తీస్తేనే ఇంటిపేరును బట్టి మనిషిని ఎలా ఎంపిక చేశావని అందరూ తననే అంటారు. తీసేయకపోతే బ్రహ్మయ్య మీద ఇంత పక్షపాతం చూపించడానికి కారణం ఏమిటి అని ఎవరైనా అనుమానిస్తారేమోనని భయం. ఈ బాధతో సతమతమవుతుండగానే మంత్రికి మరోవైపునుంచి మరో సమస్య ఎదురైంది.

ఆదిశంకరభట్టు ఆర్థికశాస్త్రంలో ప్రవీణుడు. కౌటిల్యుని అర్థశాస్త్రానికి వ్యాఖ్యానాన్ని రాశాడు. ఆదాయాలమీద, వ్యయాల మీద వివిధ రకాల ఆర్థిక సమస్యలమీద పరిశోధనలు చేసినవాడు. అతని ప్రతిభని గుర్తించి రాజుగారు అతన్ని ఆర్థికాధికారిగా నియమించాడు. పదవిని ఆక్రమించిన క్షణం నుంచి అతనిది ఒకటే ధ్యేయం. రాజ్యానికి ఎక్కువ డబ్బును ఎలా రాబట్టాలా అని. ఏడు సంవత్సరాల పరిశోధనతో అతను కనిపెట్టిన అద్భుత సత్యం, డబ్బు చేకూరాలంటే తిరుగులేని ఒకే మార్గం - ఎవ్వరూ తప్పించుకోలేనట్లుగా పన్నులు విధించడం.

అంటే ఆదిశంకరభట్టు సిద్ధాంతం ప్రకారం దేశంలో పన్ను కట్టని వారుండకూడదు. అమ్మేవాడూ కట్టాలి. కొనేవాడు కట్టాలి. వైద్యుడూ కట్టాలి. రోగి కట్టాలి. గుడిలో దక్షిణలు తీసుకునే పూజారి కట్టాలి. ప్రసాదం పుచ్చుకున్న భక్తుడూ కట్టాలి. దాత కట్టాలి. బిచ్చగాడూ కట్టాలి. వీటితో ఎన్నెన్నో పురోగాభివృద్ధి పథకాలను అమలు చెయ్యుచున్న శంకరభట్టు అభిప్రాయం. అయితే దీన్ని ఎదిరించడానికి ఎవ్వరూ సాహసించలేకపోయారు. శంకరభట్టు దుర్వాసుడని అందరికీ తెలుసు. ఎలాంటి అభ్యంతరం తెలిపినా ఆ కోపంతో ఉన్న పన్నును రెండింతలు చేస్తాడేమోనని భయం.

ఇప్పుడతన్ని ఎలా లొంగదీయడమా అని అందరూ ఆలోచనలో పడ్డారు. వ్యూహాలు పన్నడం మొదలుపెట్టారు. కొందరు అతని పుట్టినరోజునీ, పెళ్ళిరోజునీ ఏదో ఒక నెపం పెట్టుకుని బహుమానాలను సమర్పించుకునేవారు. భట్టువాటిని సాదరంగా స్వీకరించి తనకిచ్చిన కానుకలను పరిక్షించి వీటిని కొన్నప్పుడు సరిగా పన్నులు కట్టేరా అని అడిగేవాడు. ఎంత ఆలోచించినా అతన్ని మెత్తపరిచే మార్గం ఎవరికీ తోచలేదు. ధర్మరాజంతటివాడికే జూదం అనే బలహీనత ఉండేది. ఈ భట్టుకి అలాంటి బలహీనత ఏదైనా ఉంటే దాన్ని వాడుకోవచ్చుకదా అని అందరూ ఆలోచిస్తున్నారు.

ఈ సమయంలో శంకరభట్టు ఇంట్లో వంటవాడు ఒక రహస్యం బయటపెట్టాడు. శంకరభట్టు చిన్నప్పుడు పాటలు పాడేవాడట. అది విన్న వాళ్ళ అమ్మమ్మ అతని చేత మళ్ళీ మళ్ళీ పాడించుకునేదిట. అప్పట్నుంచి అతనికి నలుగురి ముందూ సభలో పాడాలనే ఆశ ప్రారంభమైంది. ఇప్పటికీ ఏకాంతంగా ఉన్నప్పుడూ, స్నానం చేస్తున్నప్పుడూ తానొక సభలో పాడుతున్నట్లు ఊహించుకుని పాడ్తూ ఉంటాడట. కానీ ఈ రహస్యాన్ని ఎదట వారికి చెప్పడానికి ఎప్పుడూ సంకోచించేవాడు.

ఈ వార్త వినగానే ఒక పట్టు దొరికిందనుకుంటూ అందరూ సంతోషించారు. కొందరు వ్యాపారులు ఒకరోజు శంకరభట్టును కలిసి ఆ మాటా యీ మాట మాట్లాడుతూ ఏదో తెలియని వారిలా "భట్టుగారూ! మీరు మాట్లాడేతీరు, కంఠంలో పలికే హెచ్చుతగ్గులూ వింటుంటే మీరు స్వతహాగా మంచి గాయకులు అనిపిస్తోంది" అన్నారు.

ఈ మాట వినగానే భట్టు 'మీరెలా కనిపెట్టారు?' అన్నట్లుగా చూసి చిరునవ్వుతో, "ఏదో అప్పుడప్పుడూ నా విశ్రాంతి సమయాల్లో పాడుకుంటుంటాను" అన్నాడు.

"అదేమిటి భట్టుగారూ! మీరింతటి గాన కళా సంపన్నులని ఎవ్వరికీ చెప్పలేదే? మీరు పాట పాడారని తెలిస్తే అది ఎందరికో స్ఫూర్తినిస్తుంది" అన్నారు వ్యాపారులంతా.

శంకరభట్టుకి ఉత్సాహం ఎక్కువైంది. ఆ ఉత్సాహంలో తనకు తెలియకుండానే పాక్షం మొదలుపెట్టాడు. ఇది కేదారగాళ అని, ఇది భైరవి అని, ఇది నీలాంబరి అని చెప్పుకుంటూ పాడుతూ ఉన్నాడు. కాని వ్యాపారులకు అన్నీ ఒకే రాగంలా వినిపిస్తున్నాయి. పెరట్లో గేదె అరిచినట్లుంది. ఆ భావాన్ని ముఖాన కనబర్చకుండా భట్టుగారి పాటకు తల ఊపుతూ ఆనందాన్ని ప్రకటించారు.

"భట్టుగారూ! మీ పాటవినే ఆనందంలో వచ్చిన పని మరచిపోయాం. ఈ నెల కట్టాలసిన పన్ను వచ్చే నెల చివర్లో కడ్డామని విన్నవించుకోడానికి వచ్చాం" అన్నారు వ్యాపారులు సవినయంగా.

"అదేం పరవాలేదులండి. కాంభోజి రాగంలో ఈ పాట వినండి" అన్నారు భట్టుగారు. పన్ను కట్టమని అడగనంతోసేపూ ఎన్ని రాగాలైనా వినడానికి సిద్ధంగా ఉన్నారు వ్యాపారులు.

కొన్నాళ్ళకే పట్టువస్త్రాల సంఘం వారు తమ వార్షికోత్సవానికి భట్టుగారిని ఆహ్వానిస్తూ ఆయనకు సత్కారం చేయ సంకల్పించారు. పైగా ఆ రోజే భట్టుగారిని పాటకచ్చేరి చేయమని కోరారు. అనుకోకుండా వచ్చిన ఈ అవకాశాన్ని వినియోగించుకుని తన చిరకాల వాంఛ తీర్చుకోవాలనుకున్నాడు శంకరభట్టు.

భట్టుగారు గానం చేస్తారన్న వార్త ఊళ్ళో ఒక సంచలనాన్ని సృష్టించింది. ఆరోజు కచ్చేరికి వెళ్ళి ముందు వరుసలో కూర్చుని ఆయన చూస్తుండగా తల ఊపడానికి అందరూ పోటీ పడ్డారు. భట్టుగారి కచ్చేరికి వాయిద్య విద్వాంసులను సంఘంవారే ఏర్పాటు చెయ్యాలన్నోచ్చింది.

కచ్చేరి రోజున సభామందిరం జనంతో కిక్కిరిసిపోయింది. వేదిక మీద ఆదిశంకరభట్టుతో పాటు ఫిడేలు, తంబూరా, మృదంగం వాయిచేవారు కూర్చున్నారు. శంకరభట్టు ఒకసారి అందర్నీ కలయచూశాడు. మామూలు సమయంలో అయితే ఆ చూపు ఎవరెవరు పన్నులు కట్టలేదో చూస్తున్నట్టుంటాయ్. కానీ ఇప్పుడు ఆ చూపుల్లో పన్నుల సంగతే మరిచిపోయినట్టు కనిపిస్తోంది.

భట్టుగారు హంసధ్వని రాగంతో కచ్చేరి మొదలుపెట్టారు. రాగం ఆలాపించగానే అందరి ముఖాలను వేపాకు నమిలినట్టుగా మారాయ్. కానీ వెంటనే తేరుకుని ప్రయాసతో అందరూ ముఖంలో ఆనందాన్ని తెచ్చుకున్నారు. ముఖ్యంగా ముందు వరుసలో కూర్చున్నవారి పరిస్థితి మరి ఘోరంగా వుంది.

ఆలాపన కాగానే కీర్తన మొదలెట్టాడు భట్టు. వెంటనే మృదంగ విద్వాంసుడు తోడయ్యాడు. ఇప్పుడు వచ్చింది అసలు చిక్క. కొంతోసేపు పాటసాగగానే మృదంగం వాని తాళానికి, భట్టుగారి పాటకు పొత్తు కుదరలేదు. భట్టుగారు మృదంగం వాని ఊహకు చిక్కకుండా ఎటో వెళ్ళిపోతున్నాడు. ఉన్నట్టుండి పరుగెత్తాడు. వెంటనే నిదానంగా పాడతాడు. ఈ పరిస్థితిలో మృదంగం వానికి ఏం చెయ్యాలో తోచక చరణం మధ్యలో వాయిచడం ఆపేశాడు. ఒక్కసారిగా కచ్చేరి ఆగిపోయి సభంతా నిశ్శబ్దంతో స్తంభించిపోయింది.

"ఏమిటి ఆపేశావ్?" అని గర్జించాడు భట్టు. మృదంగం వాడు ఏమీ పలక్క. శిలాప్రతిమలా వుండిపోయాడు. నోరెత్తితే ఏమి కీడు సంభవిస్తుందో అన్న భయంతో మౌనం వహించాడు.

శంకరభట్టు మళ్ళీ మళ్ళీ అడిగేసరికి మాట్లాడకుండా లేచి సభను విడిచిపెట్టి వెళ్ళాడు. భట్టుకు కోపం వచ్చింది. మృదంగం వాని మీదకాదు. అతన్ని తీసుకొచ్చిన పట్టు వస్త్రాల సంఘం వారిమీద. "తప్పు క్షమించండి. వచ్చేవారం మళ్ళీ కచ్చేరి ఏర్పాటు చేస్తాం. అప్పుడు మంచి వాయిద్యగాణ్ణి నియమిస్తాం" అన్నారు దీనంగా, ఆ మాటతో కొంత శాంతించి సరేనని వెళ్ళిపోయాడు భట్టు.

దీనికి ఒప్పుకున్న వాళ్ళందరికీ కొరివితో తలగోక్కున్నట్లుంది. ఈసారి సరైన మృదంగ వాయిద్యగాణ్ణి అందించలేకపోతే మూడు సంవత్సరాల వరకు రెండింతల పన్నుకట్టక తప్పదు. మరికొందరు పెద్దలు పట్టువస్త్ర వ్యాపారులు చెయ్యలేనిది తాము చెయ్యగలిగితే భట్టుగారి దగ్గర తాము మంచిపేరు తెచ్చుకోవచ్చని అనుకున్నారు.

ఈవిధంగా చాలామంది కచ్చేరీలు ఏర్పాటు చేసినా భట్టుగారికి తృప్తినిచ్చే మృదంగ విద్వాంసుణ్ణి ఒక్కర్ని కూడా పట్టుకోలేకపోయారు. ప్రతిసారి ఎవరో ఒక వాయిద్యగాడు రావడం, కచ్చేరి మొదలవడం, సగంలో ఆపేసి వెళ్ళిపోవడం. ఇలా అయిదుగురు వాయిద్యగాళ్ళు మారారు. మిగిలిన వాళ్ళెవరూ రావడంలేదు.

చివరకు రాజుగారి అనుమతితో ఆస్థాన విద్వాంసుడైన పళనిమణి అయ్యర్నే ఈ మహాత్కార్య నిర్వహణకు ఆహ్వానించాలని నిర్ణయించారు. కానీ మణిఅయ్యర్ కూడా విఫలడైతే ఊళ్ళోవాళ్ళ భవిష్యత్తు నరకమే. కొద్దిరోజుల్లో కొత్తసంవత్సరం రాబోతుంది. ఇప్పుడున్న కోపంతో భట్టుగారు కొత్తపన్నులు ఏం విధిస్తారో అని అందరూ భయపడుతున్నారు.

మంత్రిని ఆవేదనలో ముంచిన రెండవ సమస్య ఇదే. ఆదిశంకరభట్టులాంటి ఆర్థిక నిపుణుణ్ణి కాదనలేక, ప్రజలకు రానున్న కష్టాలకు విముక్తి చూపించలేక బాధపడుతున్నాడు. ఈ పరిస్థితిలో క రాజుగారు ప్రస్తావించిన కవిత్వం మంత్రి బుర్రలోకి ఎక్కలేదు. ఇది గమనించిన క రాజు దీనికి కారణం ఏమిటో మంత్రి నడిగి తెలుసుకున్నాడు.

"దీనికి భయపడవలసిన పనేముంది మంత్రి! మీకు ఎదురైన ఈ రెండు సమస్యలను ఒకదానికొకటి ముడివేస్తే సమస్య తీరుతుంది" అన్నాడు క రాజు. మంత్రికర్ణం కాలేదు.

"శంకరభట్టు గానానికి తాళం బ్రహ్మయ్య ఒక్కడే సరియైన మృదంగ విద్వాంసుడు" అన్నాడు క రాజు.

రాజుగారి మాటల్లోని భావం మంత్రికర్ణమైంది. పౌర్ణమి రోజు భట్టుగారి గానసభ ఏర్పాటు చేశారు. ఎప్పటిలాగే మందిరం నిండిపోయింది. కానీ ఎవ్వరు ముందు వరుసలో కూర్చోడానికి ఇష్టపడలేదు.

భట్టుగారు తన ధోరణిలో గానం చేస్తున్నారు. నైపుణ్యం లేకపోయినా భట్టు పాటకు తగ్గట్టు వాయిచే ప్రతిభ బ్రహ్మయ్యకు ఉంది. వేగంగా పాడే వేగంగా, నిదానంగా పాడే నిదానంగా వాయిస్తున్నాడు.

సింగీతం తెలిసినవారు బ్రహ్మయ్య వాయిచేది విని ఘోరంగా వుందని చెవులు, మూసుకోవచ్చుగాక, కానీ భట్టుగారి కచ్చేరీలో మధ్య ఆపకుండా చివరివరకు వాయిచిన ఘనత బ్రహ్మయ్యకే దక్కింది. కచ్చేరి దిగ్విజయంగా ముగిసింది. భట్టుగారు ఆనందంతో తేలిపోతున్నారు. ఇప్పుడు బ్రహ్మయ్య అతనికి ఆపుడయ్యాడు. భట్టుగారి కచ్చేరి అంటే బ్రహ్మయ్య తాళం ఉండాలి అనేమాట ప్రతీనోటా వినవచ్చింది. దీంతో బ్రహ్మయ్య పలుకుబడి విపరీతంగా పెరిగిపోయింది. భట్టుగారి దగ్గర ఏ పని చేయించుకోవాలన్నా అది బ్రహ్మయ్య ద్వారనే జరగాలనే స్థితికి వచ్చింది. ఎలాగైతేనేం, బ్రహ్మయ్య సిఫార్సు మూలకంగా ప్రజలకు పన్నుల భారం తగ్గింది. బ్రహ్మయ్య ఆదాయం పెరిగింది. మంత్రికి కొంత ఊరట కలిగింది.

"ఇప్పుడు తెలిసిందా మంత్రి! ఎదుటివాడికి తగ్గట్టు తాళం వేయగలిగిన వాడే ప్రతిభావంతుడు. ఆనాడైనా, ఈనాడైనా ఎవరైనా పైకి రావాలంటే మొదట నేర్చుకోవలసిన తాళం ఇదే. ఇదే నిజమైన ఆదితాళం. ఇందులో ఎంత ప్రావీణ్యం సంపాదించినా అంత అభివృద్ధిలోకి రాగలరు" అన్నాడు క రాజు జీవిత సూత్రాన్ని పూర్తిగా అర్థం చేసుకున్న స్వాములవారిలా. ❀❀❀

ఆస్థాన విమర్శకుడు

కొన్ని దశాబ్దాలుగా మంత్రి ఆదర్శం ఒకటే. క రాజు రాజ్యంలో ఎవరు ఏపని చేసినా అది ప్రజాబాహుళ్యానికి ఉపయోగపడేదిగా ఉండాలేగాని తమ కుటుంబ సభ్యులకో, దగ్గరి బంధువులకో సహాయపడేదిగా ఉండకూడదు. మంత్రి పదవే ఉన్నా, సంసార విషయంలో

తనూ అందరిలాగా సామాన్యడే అందరిలాగా తనకూ ఇంటి సమస్యలెన్నెన్నో ఉన్నాయి. అయినా తన సొంత అవసరాల్ని తీర్చుకునేందుకు ఏనాడూ ప్రభుత్వ యంత్రాంగాన్ని ఉపయోగించడానికి ప్రయత్నించలేదు. అందుకే తన మేనల్లుడైన సర్వజ్ఞ దేవుడికి ఆస్థానంలో ఏదైనా మంచి ఉద్యోగం చూడమని చెల్లెలు పదేపదే కోరుతున్నా మంత్రి మాత్రం చలించలేదు. సర్వజ్ఞడు కష్టపడి సకలవిద్యలనూ అభ్యసించి ఉత్తీర్ణుడైతే ఉద్యోగాలు వాటంతటవే వెతుక్కుంటూ వస్తాయని చెల్లెలికి నచ్చచెప్పాడు. కానీ ఆమె అదేం వినిపించుకోక సర్వజ్ఞుని నేరుగా అన్నయ్య దగ్గరకు పంపించి ఆయన ఎలా చెపితే అలా చెయ్యమని కొడుకును ఉపదేశించింది.

సర్వజ్ఞడు ఆరడుగుల అందమైన యువకుడు. పేరుకు తగ్గట్టుగా అతనెప్పుడూ అన్నీ తెలిసినవాడిలా అన్నిటికీ చిఱునవ్వుతో తల ఊపుతుంటాడు. ఇటువంటి వానికి బోధించడం చాలా తేలికైన పని అనుకున్న మంత్రి మేనల్లుణ్ణి ఆప్యాయంగా చూసి "నాయనా! సర్వజ్ఞా! నీవు సకల విద్యాపారంగతుడవౌతావనడంలో ఎలాంటి సందేహమూ లేదు. అందుకని ఇప్పుడు నేను చెప్పినట్లు చెయ్య. మొదట వారణాసికి వెళ్లి అక్కడ నాకు తెలిసినవారొకరిని కలుపు. ఆయన సంస్కృతంతోపాటు పన్నెండు భాషలలో మహాపండితుడేగాక ఎన్నో కావ్యాలు రాసిన కవి. ఆయన దగ్గర శిష్యురికం చేసి సంస్కృత ఆంధ్ర సాహిత్యాలలో సంపూర్ణ పాండిత్యాన్ని సంపాదించు. ఆ తర్వాత ఉజ్జయినికి వెళ్లి అక్కడ నాకు తెలిసిన చిత్రకళానిపుణుల దగ్గర అన్ని అలిత కళలనూ అభ్యసించి పరిపూర్ణత సంపాదించు. ఆ తర్వాత విజయనగరం వచ్చి అక్కడ నాకు తెలిసిన సంగీత విద్వాంసుల వద్ద ఉత్తరాది, దక్షిణాది శాస్త్రీయ సంగీతాలను అభ్యసించు. అప్పుడిక్కడకు వచ్చావనుకో సర్వజ్ఞుడనే పేరు నీకు సార్థకమైందని అందరూ ఒప్పుకుంటారు. ఇక నీ జీవిత ప్రయాణం ఎలాంటి ఒడిదుడుకులు లేకుండా సాగుతుంది" అని మేనల్లుణ్ణి ఆశీర్వదించి, తనకు తెలిసిన గురువులకు సర్వజ్ఞుణ్ణి పరిచయం చేస్తూ రాసిన ఉత్తరాలతోపాటు కొన్ని సంవత్సరాలకు సరిపడే డబ్బుచ్చి సాగనంపాడు.

మరుసటి రోజు మంత్రి క రాజును కలిసి తన మేనల్లుడి విద్యాభ్యాసం కోసం ఎలా పంపినదీ సగర్వంగా చెప్పాడు. క రాజు కూడా ఆనందిస్తూ సర్వజ్ఞుడు తిరిగిరాగానే తనకు తెలపమని చెప్పాడు. సర్వజ్ఞుడు తన ప్రమేయం లేకుండా స్వంత ప్రతిభతోనే రాజుగారి కొలువులో మంచి స్థానం సంపాదించగలడని అనుకుని సంతోషించాడు మంత్రి.

సర్వజ్ఞుడు వారణాసికి ప్రయాణమయ్యాడు. బండ్లమీద, ఓడలమీద ప్రయాణం చెయ్యాలి. సామాన్యంగా అందరికీ వారణాసి చేరుకోడానికి మూడువారాలు పడ్తుంది. కానీ సర్వజ్ఞుడు డబ్బు కొరత లేనందువల్ల మధ్య మధ్య ఊళ్ళల్లో ఎక్కువసేపు విశ్రాంతి తీసుకుంటూ నిదానంగా ప్రయాణం చేశాడు. ఒక్కొక్క ఊళ్ళో ఒక్కొక్కరకమైన తిండి తింటూ దేశంలోని రకరకాల భోజనాల ప్రత్యేకతల్ని రుచి చూస్తూ వీటితో ఎన్నో విషయాలను మంత్రిగారు చెప్పకపోయినా నేర్చుకున్నాడు. అందుకని వారణాసి చేరేటప్పటికి కొంత ఆలస్యమైంది.

క రాజు రాజ్యపు మంత్రిగారి మేనల్లుడు వచ్చాడనగానే గురువుగారైన సదానంద పండితులు పరమానంద భరితులయ్యారు. ప్రయాణ బడలిక తీర్చుకుని మరుసటి రోజువస్తే పాతాలు మొదలెడతాం అన్నారు.

అక్కర్లేదు, ఇప్పుడే మొదలెడదామని సర్వజ్ఞుడనగానే శిష్యుని ఉత్సాహానికి ఆశ్చర్యపోయారు గురువుగారు. కానీ ఆయనకి తెలియని విషయమేమిటంటే సర్వజ్ఞుడు రెండు రోజులుగా నగర పాలిమేరల్లోనే ఉంటూ ఉత్తరదేశానికి చెందిన ప్రత్యేకమైన భోజనాలని రుచిచూస్తూ బాగా విశ్రాంతి తీసుకుని ఉదయమే అక్కడికి వచ్చాడని. భారతీయ సాహిత్యసంప్రదాయాల్ని గురించి, రామాయణ భారత

భాగవతాల ప్రాశస్త్యాన్ని గురించి మొదటిరోజు పాఠం ప్రారంభమైంది. సర్వజ్ఞుడు విన్నంతసేపు విన్నాడు. కొంతసేపటికి అతనికొక సందేహం వచ్చింది. "గురువుగారూ! వాల్మీకి మహర్షి రామాయణం మాత్రం ఎందుకు రాశాడు? భాగవతం ఎందుకు రాయలేదు?" అని అడిగాడు.

గురువు బిత్తరపోయాడు. ఈ సందేహం ఆయనకెప్పుడూ రాలేదు. ఇప్పుడు సర్వజ్ఞుని ప్రశ్నకు ఏం చెప్పాలో తోచలేదు.

"దానికి జవాబు నేనే చెప్తాను" అన్నాడు సర్వజ్ఞుడు. గురువుగారు ఎగాదిగా చూశాడు.

"వాల్మీకి రామాయణం మాత్రం ఎందుకు రాశాడంటే బ్రహ్మ అలా రాసాడు కనుక", అన్నాడు సర్వజ్ఞుడు. తిరుగులేని ఈ జవాబుతో చాలాసేపటివరకూ గురువుగారి నోటెంబడి మాట రాలేదు. కానీ ఆలోచించగా ఎన్నో సంవత్సరాలుగా ఉన్న సందేహాలన్నీ ఒక తృటిలో పటాపంచలయ్యాయి. అప్పట్నుంచి ఎటువంటి పండిత సమావేశంలోనైనా ఎవరైనా ఒక సందేహాన్ని వెలిబుచ్చితే "బ్రహ్మ అలా రాసాడు" అని ముక్తసరిగా జవాబు చెప్పేవాడు.

ఒకరోజు ఏకాదశిన సదానంద పండితులు ఉపవాసం చేస్తారు కనుక పాఠాలు లేవన్నారు. సర్వజ్ఞుడికి ఉపవాసానికి చాలా దూరం. అతనా రోజు ఉదయాన్నే అన్నపూర్ణేశ్వరిని దర్శించుకుని ఆ తర్వాత వారణాసిలో ప్రత్యేక తినుబండారాలమ్మే చోటుకెళ్ళి కొత్త కొత్త ఫలహారాలను సేవించి గంగానదీ తీరాన కాసేపు నడిచి ఇల్లు చేరుకున్నాడు.

మరుసటి రోజు సర్వజ్ఞుడు గురువుగారితో "గురువుగారూ! మీ దగ్గర నా విద్య పూర్తవడానికి ఎంతకాలం పడుతుంది?" అనడిగాడు.

గురువుగారు తడుముకోకుండా "సామాన్యులకైతే అయిదారు సంవత్సరాలు పడుతుంది. కానీ నీలాంటి సర్వజ్ఞునికి ఒక సంవత్సరం కూడా ఎక్కువే" అన్నాడు.

ఆ తర్వాత సర్వజ్ఞుడు పాఠాలు వింటున్నప్పుడల్లా ఏదో ఒక కుంటి ప్రశ్న వేసి సందేహాలడిగి గురువుగారిని తికమక పెట్టేవాడు.

మంత్రిగారి మేనల్లుడు కదా అనే గౌరవంతో అన్నిటినీ దిగమింగి సంవత్సరంకాగానే సర్వజ్ఞుని పిలిచి "నాయనా! నీ విద్య పూర్తయింది" అని అతన్ని ఆశీర్వదించి ఊరినుండి సాగనంపాడు.

మంత్రికిచ్చిన మాట ప్రకారం సర్వజ్ఞుడు అక్కణ్ణుంచి ఉజ్జయిని చేరుకున్నాడు. యథాప్రకారం ముందు ఉజ్జయినీ నగరపు ప్రత్యేక భోజనాలను వారం రోజులు రుచి చూసి గురువుగారైన మహాశిల్పి కాశీవరప్రసాదులవారిని కలిశాడు. ఆయన కళాశాలలో ఉత్తీర్ణులైన విద్యార్థులు దేశవిదేశాల్లో పేరు ప్రఖ్యాతులను గడించారు. తనను కలిసిన సర్వజ్ఞుణ్ణి చూసి వరప్రసాదుల వారు "నాయనా! గౌరవప్రాప్తులైన మంత్రిగారి మేనల్లుడవైనందుకు నాకు చాలా సంతోషంగా ఉంది. నీవేం చేయగలవు?" అన్నాడు

"ఏదైనా చెయ్యగలను. కానీ ఎందుకు చెయ్యాలనేదే నా సందేహం" అన్నాడు సర్వజ్ఞుడు. ఆదిలోనే సందేహాలతో ప్రారంభమైన శిష్యురికం ఎంతవరకు సాగుతుందో అని గురువు సందేహించాడు. కుంచెను పట్టుకునే తీరు, రంగులు కలిపే విధానం, ఎదటి దృశ్యాల పరిశీలన లాంటి ప్రాథమిక సూత్రాలతో సర్వజ్ఞుని విద్యాభ్యాసం ప్రారంభమైంది.

కొద్దిరోజుల్లోనే అతనికో సందేహం కలిగింది. జీవితం యొక్క ముఖ్య లక్షణం కదలిక. మనిషి నడుస్తున్నా, పక్షులెగురుతున్నా, నీరు పారుతున్నా ఆకులు ఆడుతున్నా ఆ కదలికే ప్రాణం. అది లేకపోతే ప్రాణం లేనట్టే. మరి ప్రాణంలేని వస్తువంటే పనికి రాని

వస్తువేకదా అంటే కదలిక వున్న జీవితాన్ని కదలికలేని చిత్రపటంగా మార్చడం ప్రాణం తీసేయడం లాంటిదే కదా. అంటే ఇది పనికిరాని వస్తువౌతుందని సర్వజ్ఞుడి సందేహం. ఇది వినగానే గురువుగారికి ప్రాణం పోయినంత పని అయింది. ఇతనితో ఎన్ని సంవత్సరాలు బాధపడాలో అని గుంజుకున్నాడు. మర్నాడు సర్వజ్ఞుడు "గురువుగారూ! చిత్రలేఖనము, శిల్పము ఇవన్నీ సంవత్సరంలోగా నేర్చుకోవచ్చు కదా?" అనడిగాడు.

"సంవత్సరమెందుకు నాయనా! ఆర్నెళ్లు చాలు" అన్నాడు గురువుగారు కాస్త కుదుటపడుతూ. అప్పట్నుంచీ సర్వజ్ఞుడు తన చేతో ఏమీ చెయ్యకపోయినా మిగతా శిష్యుల చిత్రపటాల్ని, శిల్పాల్ని తణిఖీ చేస్తూ ఇది సరిగాలేదు, అది సరిగా లేదు అని తన అభిప్రాయం తెలియపరుస్తూ ఆర్నెళ్లు గడిపాడు. ఎప్పుడెప్పుడా అని కాచుకుని ఉన్న గురువుగారు సర్వజ్ఞుని విద్య పూర్తయిందని చెప్పి ఆనందంతో అతన్ని అక్కణ్ణించి సాగనంపాడు.

సర్వజ్ఞుడు చివరి మజిలీగా విజయనగరం చేరుకున్నాడు. మంత్రి ఆదేశానుసారం సింగీత సార్యభౌముడు విద్వాన్ లక్ష్మీనరసింహం వారిని కలిసి తనను తాను పరిచయం చేసుకున్నాడు.

లక్ష్మీ నరసింహం మంత్రిగారికి దూరపు బంధువు. అంచేత తన దగ్గర శిష్యురికానికి వచ్చిన సర్వజ్ఞుణ్ణి అక్కడా యిక్కడా ఎందుకు తన ఇంట్లోనే ఉండమని ఆహ్వానించాడు. పైగా "ఇక్కడ నీకేం కావాలన్నా అడుగు, ఏం సంకోచించకు" అన్నాడు. అనడం చాలు సర్వజ్ఞుడు, వెంటనే వంటవాణ్ణి కలిసి మూడునెలలవరకు రోజూవారి ఎప్పుడెప్పుడు ఏయే ఆంధ్రావంటకాలు చెయ్యాలో వివరంగా చెప్పాడు. "దానిక్కావలసిన డబ్బులన్నీ నేనిస్తాను" అన్నాడు కూడా.

"నీవు హిందుస్తానీ సింగీతం నేర్చుకుంటావా, కర్ణాటక సింగీతం నేర్చుకుంటావా?" అనడిగాడు గురువు.

"రెండూనూ" అన్నాడు సర్వజ్ఞుడు.

"గాత్రమా? వాయిద్యమా?"

"రెండూనూ."

"వీణా? వేణువా? ఫిడేలా? మృదంగమా?"

"అన్నీను."

ఇంత ఉత్సాహం ఉన్న శిష్యుణ్ణి గురువుగారెప్పుడూ చూశేదు. పాఠం మొదలుపెట్టాక అసలు సంగతి తెలిసాచ్చింది. మొత్తం గురువుగార్ని పాడమనేవాడు శిష్యుడు. కాసేపు విని "అంతేకదా? నాకు తెలిసిపోయింది. తరువాతి పాఠం మొదలు పెట్టండి" అనేవాడు. ఇలా రోజూ పాడడం, వాయిద్యాల్ని వాయిచడం గురువుగారే చేస్తున్నారు కాని ఒక్కపూట కూడా సర్వజ్ఞుడు వాటిని నేర్చుకోవాలనే ప్రయత్నానికి పోలేదు. ప్రతిసారి "నాకు తెలిసిపోయింది" అని ధీమాగా ముందుకు సాగిపోయేవాడు. ఇక ఆగలేక గురువుగారు సర్వజ్ఞునితో "నాయనా! నేనే అన్నీ చేస్తుంటే మరి నువ్వెప్పుడు నేర్చుకుంటావు?" అనడిగాడు.

"గురువుగారూ! ఒక కవిగారన్నట్టు కోయిలకెవరు పాటనేర్పారు? నెమలి కెవరు నాట్యం నేర్పారు? మరి మానవుల్లో మాత్రం ఈ నేర్పడాలు, నేర్చుకోడాలు ఎందుకొచ్చాయా అని నా సందేహం" అన్నాడు సర్వజ్ఞుడు.

"చాలా బాగా చెప్పావు నాయనా! నీకు విద్యాభ్యాసం అనవసరం. ఇక నీవు హాయిగా మీ ఊరెళ్ళొచ్చు" అన్నారు గురువుగారు.

మరికొన్ని ఊళ్ళ భోజనాల రుచులను చూసి సర్వజ్ఞుడు చివరకు వాళ్ళ ఊరు చేరుకున్నాడు. కానీ ఈలోగా మంత్రి తన మేనల్లుడు ఎలా విద్యాభ్యాసం చేస్తున్నాడో రహస్యంగా తెలుసుకురమ్మని ఒక వార్తాహరుణ్ణి పంపాడు. అతను అన్నిచోట్లా తిరిగి సర్వజ్ఞుడు ఎలా విద్యాభ్యాసం సాగించిందీ, అతని భోజన పరిశోధనలు గురించి వివరంగా చెప్పాడు. ఇది విన్న మంత్రి విపరీతమైన విచారంలో మునిగిపోయాడు. మేనల్లుడి నిర్వాకం అటుంచి అతన్ని గురించి క రాజుకు చెప్పాను కదా ఇప్పుడు రాజుగారికి అసలు విషయం తెలిస్తే ఏమనుకుంటారో అని బాధ అతనిలో ఎక్కువగా ఉంది. ఎప్పటికైనా చెప్పాలి కనుక కడకు మహారాజుగారిని కలిసి సర్వజ్ఞుని విద్యాభ్యాసం గురించిన నిజం చెప్పేశాడు.

క రాజు శాంతంగా విన్నాడు. ఒక్క క్షణం ఆలోచించి "ఇందులో చింతించవలసిన అవసరంలేదు, మంత్రి! సర్వజ్ఞునికి తగిన ఉద్యోగం మన కొలువులో ఇప్పిడ్డం" అన్నాడు. మంత్రి అర్థంకాక చూశాడు.

"కానీ మహారాజా! సర్వజ్ఞుడు ఏ విద్యా నేర్చుకోలేదు. ఏ పనీ చెయ్యలేడు" అన్నాడు మంత్రి.

"మంత్రి! ప్రపంచంలోని పనులన్నీ చేతనైన వాళ్ళే చెయ్యాలనే నియమం ఏమీలేదు. ఏ పనీ చేతకాని వాళ్ళు చెయ్యగలిగిన పనులు కూడా ఉన్నాయి. ఉదాహరణకు ఏదీ చేయలేని వ్యక్తి సుతువుగ చెయ్యగలిగిన పని ఒకటుంది - విమర్శించడం, ఎదటివారి కవితల్ని గానివ్వండి. సంగీతాన్ని గానివ్వండి చివరకు ఎదుటివాళ్ళు చేసే ఏ పనినైనా ఇది బాగాలేదు. అది బాగుంది, అది ఓ మోస్తరుగా ఉంది, అల్లది అమ్మీ బాగాలేదు - అని చెప్పడానికి ప్రత్యేకమైన విద్య అవసరంలేదు. రకరకాల వంటకాల రుచులు తెలిసిన సర్వజ్ఞుడికి ఈ పని మరీ సులభం. అందుకని అతన్ని నేను ఆస్థాన విమర్శకుడిగా నియమిస్తున్నాను. "

రంగుల చెఱువు

క రాజు రాజ్యపు ముఖ్యనగరంలో ఒక చెఱువు ఉంది. అందరూ దాన్ని రాళ్ళ చెఱువు అంటారు. ఎందుకంటే నీళ్ళల్లోంచి చూస్తే కిందున్న రాళ్ళు స్పష్టంగా కనిపిస్తాయి. ఆ నీళ్ళంత శుభంగా, స్వచ్ఛంగా ఉంటాయన్నమాట. ఎన్నో సంవత్సరాలుగా ఆ ప్రాంతంలోని వాళ్ళంతా తాగడానికి ఆ నీళ్ళనే వాడుతుంటారు. అయితే ఇప్పుడా చెఱువును అందరూ రంగుల చెఱువు అంటారు. దాని వెనుక ఒక ఆసక్తికరమైన కథ ఉంది.

క రాజు రాజ్యంలో ప్రతి ప్రాంతంవారికీ, ప్రతి ఒక్కరికీ న్యాయం జరగాలనేది మంత్రిగారి ఆదర్శం. ఆ విధంగానే జరుగుతున్నదని అతని నమ్మకం కూడా. కానీ కళాకారులకు ఇస్తామన్న పారితోషికాలు ఇంతవరకూ ఇవ్వలేదని, జీతాలు సకాలంలో అందడంలేదని, చేయిస్తామని చెప్పిన సౌకర్యాలన్నీ చేయించలేదని - ఇలా జనమంతా గొణుక్కుంటున్నారుట. ఈ అసంతృప్తికంతా కారణం ఒక్కటే. ఇన్నాళ్ళు ప్రజల అభిప్రాయాలేవీ రాజుగారి చెవులదాకా, అంటే ముందు మంత్రి చెవులదాకా రాకపోవడం. మున్నుండు ఇలా జరక్కుండా ఉండాలంటే ఒకటి మార్గం. రాజ్యంలో ప్రజాప్రతినిధులను నియమించాలి. వాళ్ళు ఎప్పటికప్పుడు ప్రజల సమస్యలు తెలుసుకుని రాజుగారికి మంత్రిద్వారా వాటిని తెలియపరుస్తూ ఉంటారు.

ఆలోచన రావాలేగాని దాన్ని ఆచరణలోకి పెట్టేంతవరకు మంత్రికి నిద్రపట్టదు. వెంటనే క రాజును సందర్శించి తన ఉద్దేశాన్ని వెల్లడించాడు. ప్రస్తుతం ముఖ్యనగరానికి ఒక్క ప్రతినిధి ఎన్నికతో ప్రారంభిద్దాం అన్నాడు. "అలాగే మంత్రి! ప్రజలకు బాగా హితుడైన ఒకరిని ఎంపిక చేసి ప్రజాప్రతినిధిగా నియమించండి" అన్నాడు క రాజు.

"మహారాజా! నాదొక మనవి. ప్రజలకు హితుడెవరో మనం చెప్పడం కన్నా ప్రజలే వారికి సన్నిహితుడెవరో మనకు చెపితే వాళ్ళనే మనం నియమించవచ్చు" అన్నాడు మంత్రి.

"మరి ప్రజాప్రతినిధి అన్నవాడు ఏ మచ్చాలేని సన్మార్గుడుగా ఉండాలిగా? అలాంటి వానిని ప్రజలు ఎన్నుకోవడం సాధ్యమా?" అంటూ సందేహాన్ని వెలిబుచ్చాడు క రాజు.

"అది వారికే సాధ్యం మహారాజా! కాకపోతే కలియుగంలో అసలు తప్పులు చేయనివారుండరు కదా! అందుకని అందరికంటే తక్కువ తప్పులు చేసినవానిని ఎన్నుకొనమని చెప్తాం" అన్నాడు మంత్రి. మంత్రి చెప్పినదానికి సరేనంటూ ఈ పనినెలా చెయ్యాలో మంత్రికే వదిలేశాడు క రాజు. ఈ విషయాన్ని నగరం అంతా చాటించాడు మంత్రి.

ఒక రాజ్యాధికారిని రాజుగారు కాక తమనే ఎన్నుకొనమనేసరికి జనంలో ఇదేదో సరదాగా వింతగా కనిపించింది. కానీ ఈ సరదా వెనక బోలెడంత అవకాశం, లాభం ఉన్నదన్న విషయాన్ని పసిగట్టిన వారు ఇద్దరున్నారు. ఒకరు భూపతిరాజు, మరొకరు శ్రీఫతిరాజు.

ఇద్దరూ మేధావులే. ఇద్దరూ విపరీతమైన లోకజ్ఞానం కలవారే. ఇద్దరూ ధనికులే. అన్నిటికంటే ముఖ్యం ఇద్దరికీ ఉత్తములు, సన్మార్గులు అనే పేరుంది. భూపతిరాజు ప్రతి సంవత్సరం ఉగాదినాడు అన్నదానం చేస్తే, శ్రీఫతిరాజు సంక్రాంతి రోజు చేస్తాడు. భూపతిరాజు రథోత్సవం చేయిస్తే, శ్రీఫతిరాజు తెప్పోత్సవం చేయిస్తాడు. ఊళ్ళోవున్న చిన్నపెద్దా అందరికీ వీళ్ళతో ఏదో విధమైన లావాదేవీలున్నాయి. అంచేత వాళ్ళిద్దరూ ఎవరికి వారు తాము ప్రజాప్రతినిధులైతే బాగుంటుందని నిశ్చయించుకుని ఇది సాధించడానికి కావలసిన వ్యాహాన్ని ఆలోచించసాగారు. అయితే ఒక చిక్కుంది. వాళ్ళకు సమాజంలో సన్మార్గులనే ముద్ర వుంది కదా! ఇప్పుడు బాహాటంగా వారి సంకల్పాన్ని తెలియపరిస్తే వీరు స్వార్థపరులనే చెడ్డపేరొస్తుంది. అందుకని పైకి కనపరచనీయకుండా తామనుకున్న కార్యాన్ని సాధించడానికి యుక్తిగా పన్నాగం పన్నారు.

భూపతిరాజుకు చాలా కావలసినవాడు దానయ్య. దానయ్యకు భూపతిరాజు దేవుడు. అతనెంత చెపితే అంతే. ఈ చనువుతో భూపతిరాజు దానయ్యని పిలిచి తన పథకాన్ని ఉపదేశించాడు. దానయ్య వెంటనే జనంలోకి వెళ్ళి "భూపతిరాజుగారే సరైన ప్రజాప్రతినిధి. సందేహంలేదు కాని ఆయనకీ పదవులు ఇష్టంలేదు. అయినా మనందరి శ్రేయస్సు కోసం ఆయన మన ప్రతినిధి అయితే మనకందరికీ మంచిది" అని ప్రచారం చేశాడు. అయితే ఇదే సమయంలో శ్రీఫతిరాజుకు నమ్మిన బంటైన శీనయ్య కూడా ఇదే పద్ధతిలో "శ్రీఫతిరాజుకిష్టంలేకపోయినా ప్రజల శ్రేయస్సు దృష్ట్యా ఆయనే ప్రజాప్రతినిధి అయితే బాగుంటుంద"ని ప్రచారం చేశాడు.

ప్రజల్లో ఇద్దరూ మంచి పేరున్నవాళ్ళే. పలుకుబడి ఉన్నవాళ్ళే. వీరిలో ఎవరు మిన్న అని నిర్ణయించడం కష్టమైంది. చివరకు ఎవరికివారు ఒక నిర్ణయానికొచ్చారు. ఎవరు ప్రతినిధి అయితే తమకు లాభసాటిగా ఉంటుందో వాళ్ళకే తమ మద్దతు తెలుపుదామని నిశ్చయించుకున్నారు. కాకపోతే తాము సమర్థించిన వ్యక్తికాక ఎదుటి వ్యక్తి ఎన్నుకోబడితే మున్నుండు తమకెలాంటి ముప్పురాగలదో అనే భయం కూడా వాళ్ళకుంది. అలాగని తమకే సంబంధమూ లేదని తలుపేసుకుని ఇంట్లో కూర్చుంటే ఏ లాభమూ ఉండదని కూడా తెలుసు.

వచ్చే పౌర్ణమి రోజు కోటపక్కనున్న మైదానంలో ఎంపిక జరగనుందని ప్రకటించారు. సమయం దగ్గరికొచ్చేకొద్దీ ఉద్రిక్తత ఎక్కువైంది. ప్రచారం ఊపందుకుంది. ఇప్పుడు ఒక నాయకుని మిత్రులు ఎదుటి నాయకుని శత్రువులు. ఎవరికివారు తమ మిత్రత్వాన్ని వాళ్ళ నాయకులకు ఎలా బుజువు చేసుకోడమా అని తాపత్రయపడసాగారు.

భూపతిరాజుకు మొదటినుంచీ ఆకుపచ్చ రంగంటే ఇష్టం. "మనకు ఆహారం ఇచ్చే పాలాలన్నీ ఇదే రంగుతో ఉంటాయికదా అందుకని" అంటాడాయన. ఇక ఇంట్లోవాళ్ళకి కావాల్సిన బట్టలూ అవి తనకు వదిలిపెడితే ఆకుపచ్చరంగే కొంటాడు. చివరకు తన ఇంటికి కూడా మొత్తం ఆకుపచ్చరంగు పూయించాడు.

"ఒరేయ్! ఇకనుంచి మీరెవరైనా పచ్చరంగుకాని, ఎఱ్ఱరంగు కాని మరే రంగూ పూసుకుని ఊరేగారో మీ కాళ్ళు విరగ్గొడ్డారా" అని బెదిరించారు. ఈ బెదిరింపుతో నాయకుల అనుచరులంతా భయపడిపోయి ఎన్నికల ప్రక్రియకు తాము రాబోమని ఖచ్చితంగా తెలిపేశారు. మిగతా ఊరి జనం కూడా అదే మాటన్నారు.

అనుకున్నదొకటి అయిందొకటి అనుకుంటూ మంత్రి ఏం చెయ్యాలో తోచక క రాజును కలిసి ఉత్పన్నమైన పరిస్థితిని వివరించి దీనికి పరిష్కారమార్గం చెప్పవలసిందిగా కోరారు.

క రాజు కాసేపు ఆలోచించసాగాడు.

"చూశారా మంత్రి! అవకాశవాదులు రంగులు మార్చడం వల్ల దేశంలో ఎంతటి అనర్థం సంభవించగలదో? అయినా ఒక విధంగా ఇది మంచికే వచ్చింది. సన్మార్గులనుకున్న ఇద్దరు వ్యక్తుల నిజస్వరూపాలు అందరికీ తెలిసిపోయిందికదా. ఇక ఎటూ జనం ఈ ఎన్నికల్లో పాల్గొనము అన్నారు కనుక ప్రస్తుతానికి దీన్ని రద్దుచేస్తున్నామని ప్రకటించండి. నేరస్తులను పట్టుకునే ప్రతిభ కనబరచిన దానయ్య, శీనయ్యలను నేరపరిశోధనాధికారులుగా నియమించండి. అన్నిటికంటే ముఖ్యం వర్షాలు వచ్చేవరకు ఆ ప్రాంతంలోని ప్రజలకు తాగునీటి వసతి ఏర్పాటు చెయ్యండి" అని ఆజ్ఞాపించాడు క రాజు.

దానయ్య, శీనయ్యలు అనుకోకుండా వచ్చిన ఈ వరంతో ఆనందభరితులయ్యారు. కొత్త ఆదర్శంలో వాళ్ళిద్దరూ ఆప్తమిత్రులయ్యారు. కొన్నాళ్ళకు వర్షాలొచ్చి చెఱువులోకి కొత్తనీళ్ళు రావడంతో మళ్ళీ యథాప్రకారం స్వచ్ఛంగా తయారైంది. ఇప్పుడు నీళ్ళలో ఏ రంగూ లేదు. అయినా ఊళ్ళో జనం మాత్రం దానిని రంగుల చెఱువనే పిలుస్తూంటారు.

పలుకుబడి

క రాజు తన రాజ్యంలోని ఎందరో కవుల్ని పోషించాడు. గద్యరూపంలో రాసిన ఆధునిక కవుల్ని కూడా దగ్గరికి తీశాడు. క రాజు ఆశయం ఒక్కటే. ఈ మహా రచయితలను చూసి రాజ్యంలోని వారంతా భాషా పరిజ్ఞానాన్ని పెంచుకోవాలి. ఊళ్ళో ఎవరు మాట్లాడుకుంటున్నా అది వినడానికి శ్రావ్యంగా ఉండాలి. ప్రతివ్యక్తి మాట తెలుగుభాషలోని పరిమళ మాధుర్యాన్ని గుబాళించేలా ఉండాలి.

కానీ కొన్నాళ్ళ క్రితం క రాజు మంత్రితో కలిసి మారువేషంలో నగరంలో సంచారం చేసినప్పుడు ఒక చేదు నిజం తెలిసివచ్చింది. తాను కన్న కలలకు భిన్నంగా ఊరివారిలో, ముఖ్యంగా యువకులలో భాషాజ్ఞానం మరీ శూన్యంగా ఉంది. వారి ఉచ్చారణ దారుణంగా ఉంది. "ఛ" "జ్జ"లాంటి అక్షరాలు అసలు పలకలేరు సరికదా తెలుగుభాషలో ఒత్తులుంటాయన్న సంగతే వారికి తెలిసినట్టులేదు. క రాజు తన ఆవేదనను మంత్రికి చెప్పుకున్నాడు.

"మహారాజా! మీ బాధ నాకర్థమైంది. ఈనాటి యువకులందరిలో ఈ జాడ్యం ఉంది. దీన్ని సరిదిద్దే ఒక విశిష్టమైన పథకాన్ని నేనాలోచించి అమలుపరుస్తాను" అంటూ ధైర్యంగా హామీ యిచ్చాడు మంత్రి.

మంత్రి ఆలోచించిన పథకం ప్రకారం వెంటనే ప్రజలకు ఉచ్చారణలో శిక్షణనిచ్చే ఒక శిక్షణాకేంద్రాన్ని స్థాపించాలి. ఆంధ్రభాషలో నిష్ణాతులైన వారిని పిలిపించి వారిచేత ఈ కేంద్రంలో మాటలు ఉచ్చారణలో పాఠాలు నేర్పించాలి. ఈ కేంద్రం పనితీరు చూసి ఆ తర్వాత మిగతా ఊళ్ళలో ఇలాంటి కేంద్రాలు స్థాపించవచ్చు. తన పథకాన్ని మనస్సులో పలుమార్లు నెమరువేసుకుని అనతికాలంలోనే రాజ్యంలోని యువకులంతా నిష్కల్మషమైన ఉచ్చారణతో తెలుగుభాష మాట్లాడగలరనే ఉత్సాహంతో దానిని కార్యరూపంలోకి పెట్టడానికి పూనుకున్నాడు. ఈ కేంద్రానికి "సంభాషణా పాఠశాల" అని పేరు పెడితే బాగుంటుందని తానే నిర్ణయించుకున్నాడు.

దాన్ని నడిపించడానికి కావలసిన భవనాన్నొకదాన్ని చూడమని విద్యాశాఖ సిబ్బందిని ఆజ్ఞాపించాడు. వాళ్ళు నాలుగుమూలలా విచారించి ఒక సంతోషకరమైన వార్తని తీసుకొచ్చారు. అపరకుబేరుడనే బిరుదు పొందిన సముద్రగుప్పుడనే వ్యాపారి తను అప్పుడే కట్టించిన కల్యాణ మంటపాన్ని ఒక్క రూక కూడా వసూలు చెయ్యకుండా ఇస్తాడట.

సముద్రగుప్పుడు వంశపారంపర్యంగా బాగా ఆస్తివున్నవాడు. నగరంలో మంచి పలుకుబడి సంపాదించాడు. అతనున్న పేటలో అతని మాటకు తిరుగులేదు. అతనికి ఒక్కడే కొడుకు. పేరు చంద్రగుప్పుడు. పద్దెనిమిది సంవత్సరాలు నిండిన యువకుడు. ఎప్పుడూ సరదాగా గడపడం అలవాటు చేసుకున్నాడు. చదువు సంధ్యలలో అంత శ్రద్ధ లేకున్నా తండ్రిలోని ప్రవర్తనా చాతుర్యం ఇతనికి బాగా ఒంటబట్టింది. ఇది గమనించిన సముద్రగుప్పుడు తన కొడుకు తప్పకుండా యోగ్యుడవుతాడని గ్రహించాడు. కొడుకంటే తండ్రికి ప్రాణం. అతడెంత చెపితే అంతే. దాన్ని ఆసరాగా తీసుకుని చంద్రగుప్పుడు చిన్నప్పట్నుంచీ తండ్రికి సలహాలివ్వడం అలవాటు చేసుకున్నాడు. కొడుకు సలహా అంటే తండ్రికి ఎనలేని విలువ.

కొన్నాళ్ళ క్రితం కొడుకు తండ్రికొక సలహా యిచ్చాడు. "నాన్నా! నీవు ఎంతో సంపాదించావు. ఈ పేటలో వున్న ఇళ్ళన్నీ మొత్తం కొనేయగలవు. అయినా నీ పేరును గొప్పగా ఎవ్వరూ చెప్పుకోవడం లేదు. పేరు సంపాదించినప్పుడే డబ్బుకు సార్థకం. అందుకని నీవిప్పుడు నేను చెప్పినట్లు చెయ్య. పాడుబడిన దేవాలయాలు మరమ్మత్తులు చేయించు లేదా ఒక పాత సత్రానికి రెండు గదులు కట్టించు. ఇలా దానం చేశావు కనుక నీ శిలావిగ్రహాన్ని ఆ ఆవరణలో ప్రతిష్ఠింపచెయ్య. చిన్న రాయిమీద పేరు రాసుకుంటే ఎవ్వరూ చూడరు."

కొడుకు ఆలోచనకు పొంగిపోయాడు తండ్రి. వెంటనే ఒక పాత సత్రానికి మరమ్మత్తులు చేయించి దానిముందు తన శిలాప్రతిమను ప్రతిష్ఠింపచేశాడు.

"బ్రతికున్నప్పుడే ఇలా శిలా విగ్రహాన్ని కట్టించుకోవచ్చా?" అన్నాడొకడు.

"నీదేం పోయింది. అతని డబ్బు, అతని విగ్రహం" అన్నాడు మరొకడు.

ప్రజలేమనుకుంటున్నారో అనే నిమిత్తం లేకుండా తను మాత్రం తన ప్రతిమలను అక్కడక్కడ ప్రతిష్ఠింపజేస్తూ మురిసిపోతున్నాడు. అయితే ఈసారి మాత్రం కొడుకు పేరుమీద ఏదైనా కట్టాలనుకుని ఒక కొత్త కల్యాణ మంటపాన్ని కట్టించాడు. దానిముందు ఈసారి తన కొడుకు విగ్రహాన్ని ప్రతిష్ఠింపచేశాడు. మున్నుండు కొడుక్కి పెళ్ళై మనవడు పుడితే వేరేచోట అతని ప్రతిమ కూడా పెట్టాలనీ, ఇలా కొన్ని సంవత్సరాలకు ఊరంతా తన వంశీయుల విగ్రహాలతోనే నిండిపోవాలని సముద్రగుప్పుని కోరిక. కల్యాణ మంటపం పోయిన వారమే పూర్తయింది. ఈ సమయంలోనే "సంభాషణ పాఠశాలకు" ఒక భవనం కావాలనే కబురు ఏకంగా మంత్రిగారి నుంచే రావడంతో కొడుకు విగ్రహానికి, మంటపానికి మంచి ప్రచారం లభిస్తుందనే ఉద్దేశంతో దాన్ని ఉచితంగా ఇవ్వడానికి ఒప్పుకున్నాడు. ప్రభుత్వం ఖర్చుపెట్టకుండానే తన పాఠశాలకు ఉచితంగా దొరకడం మంత్రికి వచ్చిన సదవకాశం. వెంటనే సరేనన్నాడు.

పోతే దీని ప్రధానోపాధ్యాయుడు ఎవ్వరనే ప్రసక్తి రాగా అధికారులంతా భాషశాస్త్రి పేరే పేర్కొన్నారు. భాషశాస్త్రి అని పిలువబడే భానువరపు షణ్ముగశాస్త్రి ఆంధ్రభాషా వ్యాకరణాన్ని రచించి సార్థక నామధేయుడయ్యాడు. మాటల్లో ఒత్తులున్నా, ద్విత్వాక్షరాలున్నా భాషశాస్త్రి కమితమైన ఇష్టం. ఇప్పుడిలాంటి ఉద్యోగం దొరకడం ఆర్థిక సమస్యల్లో మునిగున్న అతనికి ఒక అదృష్టంగా కనిపించింది.

కాకపోతే భాషశాస్త్రికి, సముద్రగుప్పుడికి మధ్య జనానికి తెలియని ఒక సంబంధం ఉంది. వ్యాకరణం జీవనోపాధికి పనికిరాదని ఆలస్యంగా తెలుసుకున్న భాషశాస్త్రి భుక్తికోసం తన జ్యోతిష్యశాస్త్ర పాండిత్యాన్ని ఉపయోగించుకోక తప్పిందికాదు. ఈ యత్నంలో సముద్రగుప్పుడికి కూడా అప్పుడప్పుడు జాతకాలు చూడసాగారు.

ఈ ప్రక్రియలో కొంత లౌకికం కూడా నేర్చుకున్నాడు. ఎప్పుడూ భవిష్యత్తు అదృతంగా వుందని చెప్పే భాషశాస్త్రి అంటే సముద్రగుప్పునికి ఒక ప్రత్యేక వాత్సల్యం ఏర్పడింది. దాంతో ఒకసారి ఒక అత్యవసర పరిస్థితిలో భాషశాస్త్రికి కొంత డబ్బు కావలిసి వస్తే

సముద్రగుప్పుడే అతనికి అప్పిచ్చి నిదానంగా తీర్చమన్నాడు. అది జన్మలో తీర్చలేదని భాషాశాస్త్రీకి తెలుసు. అందుకని వారం వారం సముద్రగుప్పుణ్ణి దర్శించి మంచి భవిష్యత్తుందని చెప్పసాగాడు. అలా చెప్పకపోతే డబ్బు తిరిగి ఇమ్మంటాడేమోనన్న భయం.

సంభాషణా పాఠశాలకు, సముద్రగుప్పుడికి సంబంధం ఉన్నదని తెలుసుకున్న భాషాశాస్త్రీ తన భవిష్యత్తును గురించి కొంత ఆందోళనకు గురి అయ్యాడు. దానికి తోడు పాఠశాలకు ముఖ్య సలహాదారుడుగా చంద్రగుప్పుడుంటాడన్న వార్త విని మరీ ఖంగుతిన్నాడు. ఉచితంగా భవనం వస్తున్న కారణంగా వీటికన్నిటికీ ప్రభుత్వోద్యోగులు ఒప్పుకున్నారు.

పాఠశాల మొదలు పెట్టి పెట్టకముందే చంద్రగుప్పుడు ఒక సలహా ఇచ్చాడు. "సంభాషణా పాఠశాల- అన్న పేరు అందరికీ అందుబాటులో ఉండదు. దీనికి బదులు తియ్యని తెలుగులో 'పలుకుబడి' అంటే బాగుంటుంది. తెలుగుతనం ఉట్టిపడుతుంది."

ఇదేం బాగాలేదని చెప్పబోయి తాను తీసుకున్న అప్పు గుర్తుకొచ్చి వెంటనే "చాలాబాగుంది" అన్నాడు భాషాశాస్త్రీ. దాంతో 'పలుకుబడి' అన్న పేరు రూఢి అయింది. సలహాదారుడి హోదాలో రోజూ తనిఖీ చెయ్యడానికి బడికి వస్తానన్నాడు చంద్రగుప్పుడు. "నువ్వు రోజూ రావడం ఎందుకు? ఇక్కడ శాశ్వతంగా నీ శిలావిగ్రహం ఉందిగా" అని అనబోయి అనలేక భాషాశాస్త్రీ ఊరికే ఉండిపోయాడు.

పాఠాలు మొదలుపెట్టారు. బడికి వచ్చిన వాళ్ళంతా పెద్దల పోరుపడలేక వచ్చిన పనిలేని కుర్రాళ్ళు. "రెండు వారాల వరకు కొన్ని క్లిష్టమైన అక్షరాలు ఉచ్చారణను సాధన చేద్దాం. ఇప్పుడు 'క్ష' అనే అక్షరంతో మొదలెద్దాం" అన్నాడు శాస్త్రీ. 'క్ష' అంటే అందరూ 'క్ష' 'క్ష' అంటూ ఇలా వందసార్లనాలి. ఇదే మొదటిపాఠం. కానీ అందరి నోటినుంచి 'చ్చ' 'చ్చ' అని వినిపిస్తోంది. 'చ్చ' కాదు 'క్ష' అని శాస్త్రీ ఎన్నిసార్లు దిద్దినా వాళ్ళు 'చ్చ' అనే అంటున్నారు. ఇలా గుంపులో గోవిందలా కాకుండా ఒక్కక్కరినీ వేరువేరుగా పిలిచి తర్ఫీదు ఇవ్వాలనుకున్నాడు. కానీ ఎవ్వరూ స్వచ్ఛంగా 'క్ష' అని అనలేకున్నారు. చిట్టచివరకు ఒకే ఒక వ్యక్తి చింపిరి గుడ్డలతో చెదిరిన జుట్టుతో ఉన్నతనం ముందుకు వచ్చి 'క్ష' అని స్వచ్ఛంగా అన్నాడు. భాషాశాస్త్రీ ఆశ్చర్యపోయాడు.

"నీకింత స్వచ్ఛమైన ఉచ్చారణ ఎలా అలవాటైంది?" అనడిగాడు.

"రోజూ ఇంటింటికీ వెళ్ళి 'బిక్షాండేహి' అంటాను. అలా న్నాడా వ్యక్తి.

"ఆహా! 'క్ష' ఇంత స్వచ్ఛంగా ఉచ్చరించగలవు గనుకనే రోజూ బిచ్చమెత్తుకోగలుగుతున్నావ్." అన్నాడు భాషాశాస్త్రీ ప్రోత్సాహకరంగా.

ఆ తర్వాత 'జ్' 'భ్య' 'క్య' 'ర్ష' లాంటి అక్షరాల్ని వల్లింపజేశాడు. ఎవరిని చూసినా నోట్లో రాళ్ళు పెట్టుకుని మాట్లాడినట్టుండే తప్ప స్వచ్ఛంగా ఎవ్వరూ పలకడంలేదు. భాషాశాస్త్రీకి కొత్త దిగులు పట్టుకుంది. సంవత్సరం అయ్యేసరికి నువ్వేమి సాధించావని ఎవ్వరైనా అడిగితే ఏమీలేదని చెప్పాల్సిస్తుండేమో. సరిగ్గా ఈ సమయానికే చంద్రగుప్పుడు వచ్చి ఈ యిరకాటంలో నుంచి బయటపడే మార్గం చూపించాడు.

"శాస్త్రీగారూ! నాదొక సలహా" అన్నాడు చంద్రగుప్పుడు వచ్చీరాగానే.

భాషాశాస్త్రీ అయోమయంగా చూశాడు.

"అసలు 'పలుకుబడి' ధ్యేయం ఏమిటి?" అన్నాడు చంద్రగుప్పుడు.

"అందరూ స్వచ్ఛంగా పలికేలా నేర్పడం" అన్నారు శాస్త్రీ "కావచ్చు. కానీ తెలుగులో కొన్నివేల పదాలున్నాయే! కొద్ది సమయంలో అవన్నీ నేర్పడం సాధ్యమా? అందుకని ముఖ్యంగా ఏ పలుకులు నేర్పితే నేర్చుకున్న వారికి ఉపయోగకరంగా ఉంటుందో నేను చెప్తాను వినండి"

అందరూ నిశ్శబ్దంగా చంద్రగుప్పుని మాటలకోసం ఎదురుచూసారు. చంద్రగుప్పుడు తన ఉపన్యాసాన్ని సాగించాడు.

"అసలు మానవుడికి పలుకేలేకుండా ఏవేవి సాధ్యం, ఏవి అసాధ్యం? ఉదాహరణ ఒకతను ఒక పండు అమ్ముతున్నాడనుకోండి. మరొకడు కొంటున్నాడు. పండు వెల యెంతో అమ్మేవాడు సంజ్ఞలతో చెప్తాడు. ఒక పండియ్యమని కొనేవాడు సంజ్ఞ చేస్తాడు. అమ్మేవాడు పండిస్తే కొనేవాడు తీసుకుని దాన్ని పరీక్షించి తింటాడు. అమ్మేవాడు డబ్బుకోసం చెయ్యిజాస్తాడు. తన దగ్గర డబ్బులేదని సంజ్ఞ చేసి కొనేవాడు వెళ్ళిపోతుంటాడు. వెంటనే కోపంతో అమ్మేవాడు కొట్టు బయటికి వచ్చి కొనేవాడి భుజం పట్టుకుని తనవైపుకు తిప్పుకుంటాడు. ఇంతవరకు మొత్తం వ్యవహారం సంజ్ఞలతో నడిచిందికదా! ఇప్పుడిక సంజ్ఞలతో ముందుకుపోలేడు. "ఏరా? నా డబ్బులిస్తావా? కాళ్ళు విరగొట్టమంటావా?" అని తీరాలి. ఈ మాటల్ని సంజ్ఞలతో చెప్పడం కుదరదు. దీని అర్థమేమిటి? జీవితంలో దేన్నైనా పలక్కుండా సాధించవచ్చు. కానీ తిట్టడం మాత్రం పలుకుతోనే సాధ్యం. పలుకులేనిదే తిట్టులేదు. తిట్టులేనిదే జీవితం సాగదు."

చంద్రగుప్తుడి ఉపన్యాసాన్ని విన్నవారంతా నిశ్చేష్టులై మౌనంగా అలాగే చూస్తూ నిలబడ్డారు. చంద్రగుప్తుడు మళ్ళీ అందుకున్నాడు. "అంతేకాదు. తిట్టేవాడెప్పుడూ పై అంతస్తులో ఉంటాడు. తిట్టించుకునేవాడు కింద అంతస్తులోనే ఉంటాడు. దాంతో అందరూ తిట్టేవాడికే మద్దతు పలుకుతారు. అంటే సమాజంలో తిట్టేవాడికే పలుకుబడి ఆ 'పలుకుబడి'ని సంపాదించేట్లు చెయ్యడమే ఈ 'పలుకుబడి' ధ్యేయం కావాలి. అందుకని భాషాశాస్త్రీగారు! రేపట్నూంచి తెలుగులో ఎన్ని తిట్లున్నాయో సేకరించి వాటిని ఏయే సందర్భాల్లో ఏ రీతిని పలకాలో వివరించి మన విద్యార్థులందరికీ నేర్పండి. సంవత్సరం అయ్యేసరికి ఇందులో ఉత్తీర్ణులైన విద్యార్థులు స్వచ్ఛమైన, స్పష్టమైన తిట్లు తిట్టడంలో ప్రావీణ్యత సంపాదించి రాజ్యంలో ఏపరితమైన పలుకుబడిని సంపాదించగలరు."

భాషాశాస్త్రీ తల తిరిగింది. తాను రచించిన ఆంధ్రవ్యాకరణాన్ని పక్కనపెట్టి తిట్లను సేకరించడం ప్రారంభించాడు. ఇవి ఎటూ భారత భాగవత రామాయణాల్లో దొరకవు కనుక వీధులెంబడి తిరిగి వివిధ మండలాల తిట్లను సేకరించాడు.

తననుకున్న పథకం ఇలా వేరేదోప పట్టడం చూసి కంగారుపడ్డ మంత్రి నేరుగా క రాజు దగ్గరకు పరుగుతీశాడు.

జరిగినదంతా శాంతంగా విన్నాడు క రాజు. "ఇదొకందుకు మంచికే వచ్చింది మంత్రి!" అన్నాడు. "అదేమిటి మహారాజా!?" అన్నాడు మంత్రి అర్థంకాక. 'వ్యక్తులు ఒకరొకరు తిట్టుకోవడం సహజం. అలా తిట్టుకోని పరిస్థితిలో కొట్టుకుంటారు. చంపుకుంటారు, నరుక్కుంటారు. అలా కాకుండా తిట్టుకున్నారనుకోండి, - కాస్తవేడి తగ్గి, శాంతించి ఊరుకుంటారు. ఇక రాజ్యంలో రక్తపాతాలుండవు కదా!" అన్నాడు క రాజు.

వేరేవేరే కోణాలనుంచి ఆలోచించే రాజుగారి కుశాగ్ర బుద్ధికి జేజేలర్పించుకున్నాడు మంత్రి. వెంటనే రాష్ట్రంలో పలుచోట్ల ఇదే విధంగా 'పలుకుబడు'లను స్థాపించి తద్వారా రాజ్యంలో శాంతి భద్రతలను నెలకొల్పాలని నిశ్చయించాడు.

వ్యాపార వైద్యుడు

వివాహ భోజనంబు. వీరయ్య వంటకంబు

క రాజంటే సామాన్యుడు కాదు. ఈ రాజ్యానికే మహారాజు. ఆయన చేయలేని పనిని ఇంకెవరు చెయ్యగలరు? కానీ ఆయన చేయగలిగినది కొంతవరకే. ఉదాహరణకు, ఆయన నాటక ప్రియుడు. నాటక రచయితల్ని ప్రోత్సహిస్తాడు. కానీ వాటిని ప్రదర్శనా యోగ్యంగా చేసుకునే బాధ్యత ఆ రచయితలదే కదా! ఇదే మంత్రిగారి వాదన. ఈ మాట అతను 'పాపం' గారికి చెప్పాడు.

పాపం అంటే పానకాల పద్మనాభం. ఈ మధ్యనే 'పాపం' శతకం రాశాడు. పాపం వినరా, పాపం కనరా, పాపం గదరాలంటి ముక్తాయింపులతో నూట ఎనిమిది కంద పద్యాలు రాయడమే కాక వేమన సుమతీ శతకాల్లో లేని కొన్ని సత్యాలను ఇందులో పొందుపరిచానన్నాడు. ఎవ్వరూ చదవలేదు గనక అది ఔననో కాదనో ఎవ్వరూ చెప్పలేదు.

కొన్నాళ్ళకు 'పాపం' శతకం అందరూ మర్చిపోయారు. 'పాపం' అంటూ అందరూ జాలిగా చెప్పుకున్నారు. కావ్యమైతే ఎవ్వరూ చదవరనీ, నాటకమైతే దానిని ప్రదర్శిస్తారు గనక నలుగురూ తనను గురించి చెప్పుకునే అవకాశం ఉంటుందని అనుకున్నాడు పాపం. అందుకని ఒక మంచి నాటకాన్ని రాయడానికి పూనుకున్నాడు. 'పాపం నాటకం రాస్తున్నాడట పాపం' అనుకున్నారంతా.

నాటకానికి ఇతివృత్తంగా 'అభిజ్ఞాన శాకుంతలాన్ని' ఎన్నుకున్నాడు. కాకపోతే ప్రతీసారీ ఏదో ఒకటి కొత్తగా చేయాలనే తాపత్రయపడేవాడు గనక నాటకానికి 'అంగుళీయకం' అని పేరు పెట్టాడు. అయితే కొందరు ఇది అందరికీ ఫలానా కథ అని వెంటనే అర్థం కాదంటే దానిని కొద్దిగా పొడిగించి 'అంగుళీయకం' అను 'భరతజననం' అను 'అభిజ్ఞానశాకుంతలం' అను 'ఉంగరం' అన్నాడు. ఇది విన్నవారు 'పాపం ఎప్పుడూ ఏదో కొత్తగా చేస్తుంటాడు' అన్నారు. కానీ తీరా నాటకం రాసిన తర్వాత దానిని ప్రదర్శించడానికి ఎవ్వరూ ముందుకు రాలేదు. నాటకంలో అంగుళీయకం ముఖ్యపాత్ర వహిస్తుండడం చేత నీళ్ళలో చేపను పట్టడం, దానిని కోస్తే అందులో ఉంగరం దొరకడంలాంటి ముఖ్యమైన ఘట్టాన్ని విపులంగా రాసాడు. ఈ దృశ్యాల్లో ప్రదర్శకులకు ఎదురైన సమస్య. వీటిని రంగస్థలంమీద ఎలా చూపాలా అనేది వాళ్ళ ప్రశ్న. పాపం కవి. నాటకం రాయడం చేతకాదు. అని వాళ్ళ గోల. వాళ్ళకు తన ప్రతిభను అర్థం చేసుకోగలిగేంత తెలివి లేదని పాపం గోల. ఎలాగైతేనే నాటకాన్ని ఆడించలేకపోయాడు పాపం. ఇంతకాలం కష్టపడినా ఫలితం లేకపోయేసరికి ఇక వేరే దారిలేక మంత్రిగారిని సందర్శించి తన గోడును చెప్పుకుని ఎలాగైనా మహారాజుగారికి చెప్పి తనకు సహాయం చేయించవలసిందిగా కోరాడు.

"పాపంగారూ! మీరు కాస్త అర్థం చేసుకోవాలి. ఎంత మహారాజైనా కొంతవరకే సహాయం చేయగలడు. ఏకంగా రంగస్థలం మీదే చేపలు పట్టమంటే ఆయనకు మాత్రం ఎలా సాధ్యం చెప్పండి?" అన్నాడు మంత్రి. "పోనీ ఇంకేదన్నా నాటకం రాయకూడదా?" అని సలహా ఇవ్వబోయి అయితే లంకాదహనం రాస్తానంటాడేమోనని భయపడి ఊరుకున్నాడు.

నిరుత్సాహంతో నీరసపడిపోయిన 'పాపం'కు ఈ సమయంలో ఎడారిలో జలాశయంలా ఒక నేస్తం దొరికాడు. చిత్రం ఏమిటంటే అతని పేరు మహారాజు. ఆ మహారాజు చేయకపోతే ఏం ఈ మహారాజు చేస్తాడు' అని అతను 'పాపం'కు మాటిచ్చాడు. చేస్తాడో చెయ్యడో ఆ మాటే పాపంకు కొండంత ధైర్యాన్నిచ్చింది.

మహారాజు స్వంత ఊరు రాజమహేంద్రవరం. అప్పుడతని పేరు కన్నయ్య. ఒకప్పుడు ఒక గుజరాతీయుల ఇంట్లో వంటపనికి కుదిరాడు. వంటవాళ్ళను వాళ్ళు మహారాజ్ అనిపిలిచే అలవాటు. అలాంటి ఇళ్ళల్లో పనిచేసి చివరకతని పేరు 'మహారాజు'గా స్థిరపడిపోయింది. అతను దేశం నలుమూలలా తిరిగి రకరకాల ఉద్యోగాలు, వ్యాపారాలూ చేసి బ్రతుకు తెరువు మెలికలను బాగా తెలుసుకున్నాడు. ఎన్నో భాషలు నేర్చుకున్నాడు. తెలివి ఉండాలేగాని ఏ పనైనా సాధించగలమనే ఆత్మవిశ్వాసం సంపాదించుకున్నాడు. ఇప్పుడందరికీ వ్యాపారం ఎలా చెయ్యాలో చెప్పడమే అతని ముఖ్య వ్యాపారం. వెనుకబడిన జాతులనుద్ధరించే దేశోద్ధారకుడిలా, నష్టపోయిన వ్యాపారస్తులను లాభాల మార్గంలో పెద్దాడు. అందుకే అందరూ అతన్ని వ్యాపార వైద్యుడంటారు. నష్టాల జబ్బులో వున్న వ్యాపారస్తులను ఆదుకోడానికే క రాజు రాజ్యానికొచ్చాడు మహారాజు.

ఆరోజు రాత్రి గుడి ఆవరణలో యువకులంతా కలిసి ఒక హాస్యనాటకాన్ని ప్రదర్శిస్తున్నారు. చూడ్డానికి వచ్చిన వందలాది జనం ప్రతిమాటకు విరగబడి నవ్వుతున్నారు. ఆ సమయంలో ఆ దారిన పోతున్న మహారాజు గుడిలోంచి వస్తున్న నవ్వులు విని కుతూహలంతో గుడిలోకి వెళ్ళి వెనక నిలబడి నాటకం చూశాడు. అందరూ నవ్వుతున్నారు. కానీ తన ప్రక్కన నిలుచున్న వ్యక్తి మాత్రం ఏడుస్తున్నాడు. జనం బిగ్గరగా నవ్వుతున్నకొద్దీ అతను అంతే బిగ్గరగా ఏడుస్తున్నాడు. ఈ విడ్డూరాన్ని చూసిన మహారాజు ఆ వ్యక్తితో "అదేమిటండీ? అందరూ నవ్వుతూంటే తమరు మాత్రం ఏడుస్తున్నారు?" అనడిగాడు.

"ఏం చెయ్యమంటారు స్వామీ! నేను అంగుళీయకం అనే ఒక నాటకాన్ని కష్టపడి రాసాను అద్భుతంగా రాశాను. అయినా ఎవ్వరూ ప్రదర్శించలేదు ఇప్పుడెవరో అనామకుడు రాసిన నాటకాన్ని చూసి అందరూ నవ్వుతూంటే నాకు ఏడుపు రాకుండా ఎలా ఉంటుంది?" అన్నాడా వ్యక్తి. ఈ విధంగా మహారాజుకు పాపంకు మొదటి పరిచయం ఏర్పడింది.

"అద్దైర్యపడకండి. మీ నాటకం నేను ప్రదర్శింపచేస్తాను" అన్నాడు మహారాజు ఆ మాటలు విన్న పాపం ఆనందానికి అవధులు లేవు.

మహేంద్రవర్మ అనే బట్టల వ్యాపారస్తుడు కొన్ని సంవత్సరాల వెనక 'మహేంద్ర మందిరం' అనే బట్టల దుకాణం స్థాపించాడు. అక్కడ దేశంలోని అన్ని ప్రాంతాల్నుంచి రకరకాల చీరలు తెప్పించి అమ్ముతున్నాడు. దూరప్రాంతాల్నుంచి తెప్పిస్తున్నాడు గనక అక్కడి చీరలకు కాస్త ఖరీదులెక్కువ. అందుకని అతని వ్యాపారం ఆశించినంత బాగా సాగలేదు. ఈ మధ్య అతని నష్టాలు మరీ ఎక్కువయ్యాయి. ఈ సమయంలో 'మహారాజు' అనే వ్యాపార వైద్యుణ్ణి గురించి విని అతన్ని ఇంటికి పిలిపించాడు. మహేంద్రుని కష్టాలను విన్న మహారాజు అంతకు ముందు రాత్రే 'పాపం' కష్టాలను కూడా వినడం జరిగింది. ఇప్పుడు వీరిద్దరినీ సమన్వయిస్తే ఇద్దరి కష్టాలూ గట్టెక్కే మార్గం అతనికి స్ఫురించింది. ఇద్దరినీ కూర్చోపెట్టి మహారాజు తన పథకాన్ని ఇలా వివరించాడు.

మహేంద్ర మందిరంలో ఎక్కువ ధర గల చీరలను ఊళ్ళోని ఆడవాళ్ళంతా 'ఈ చీరలనే కొనాలి' అనేట్లు చెయ్యాలి. ఇదెలా సాధ్యం?

ఇప్పుడు రంగంలోకి దిగుతాడు పాపం. అతని రచనలో కొన్ని మార్పులు చేర్పులు చేస్తాడు. దుష్కంతుడు శకుంతలను మొదట చూసిన దృశ్యంలో శకుంతల మహేంద్ర మందిరంలోని గులాబీ రంగు చీర కట్టుంది. అవన్నీ మహేంద్ర మందిరం చీరలని చెలికత్తెలు చెప్తారు. ఇక చేపల దృశ్యంలో బెస్తవాడు ఒక గాజుకుండీ నిండా నీళ్ళుపోసి అందులో రంగురంగుల చేపలను వదిలి వేదిక మీదికి తీసుకొస్తాడు. ఈ రంగులన్నీ మహేంద్ర మందిరం చీరల్లా ఉన్నాయంటాడు. ఏ రంగులేని ఒకే ఒక చేపను తీసుకెళ్ళి కోయమని అనుచరులకు చెప్తాడు. అతను పక్కనున్న తెరవెనుక వెళ్ళి చేపను కోసినట్లు, అందులో ఉంగరం దొరికినట్లు చెప్తాడు.

ఈ పథకం ప్రకారం మహేంద్రవర్మ తనే అన్ని ఖర్చులూ భరిస్తూ ఈ నాటకాన్ని ప్రదర్శించడానికి సన్నద్ధుడయ్యాడు. దీనిని నగరంలోని స్త్రీలకు ఉచితంగా ప్రదర్శిస్తున్నట్లు ప్రకటించాడు. ఆస్థాన నర్తకి మణులలో ఒకరికి నూటపదహారు చీరలు ఉచితంగా ఇచ్చి ఆమె చేత శకుంతల వేషం వేసేట్లు ఒప్పించాడు. ఒక అందగాడైన నటుడి చేత దుష్కంతుని వేషం వేయించాల్సిందిగా 'పాపం' కోరాడు. కానీ 'మహారాజు' ఆ సలహాని తిరస్కరించాడు. 'అందమైన దుష్కంతుడు అక్కడుంటే వచ్చినవాళ్ళంతా అతన్నే చూస్తుంటారు. మహేంద్ర మందిరం చీరలు చూడరు' అన్నాడు. దాంతో అతి సామాన్యంగా కాస్త నల్లగా వుండే వ్యక్తిని దుష్కంతుడిగా ఎన్నుకున్నారు.

నాటక మందిరం కిక్కిరిసిపోయింది. శకుంతల నాట్యం చేస్తూంటే అందరి దృష్టి చీర మీదే వుంది. దుష్కంతుడి మాటల్లో అది మహేంద్ర మందిరం చీర అని తెలిసేప్పటికి అందరిలో ఒక రకమైన ఉత్కంఠత ఆవరించింది. ఇక నవరాగమాలిక పాటలోని చీరలను చూసి అందరూ మైమరచిపోయారు. చేపల రంగుల చీరల్ని ఊహించుకుంటే అవెంతో ఆధునికంగా కనబడ్డాయి. నాటకం బ్రహ్మాండమైన విజయాన్ని సాధించింది.

మరుసటి రోజు మహేంద్ర మందిరం 'అంగుళీయకం' చీరలు కొనడానికి వచ్చిన స్త్రీలతో నిండిపోయింది. ఇంత రద్దీ వుంటుందని మహేంద్రవర్మ కలలో కూడా అనుకోలేదు. ఈ మహర్షశకు కారకుడైన మహారాజును ఆ రాత్రి ఇంటికి విందుకు పిలిచి, సన్మానించి విశేష ధనాన్ని సమర్పించుకున్నాడు. అలాగే నాటక కర్త అయిన పాపం కూడా మొట్టమొదటిసారిగా తన రచనకు పారితోషికాన్ని కళ్ళతో చూడగలిగాడు. కొన్నాళ్ళయేసరికి చీరల వ్యాపారంలో మహేంద్ర మందిరం మొత్తం రాజ్యంలో అగ్రస్థానాన్ని

ఆకమించుకుంది. అంతకుముందు భైరవి అన్నా కానడ అన్నా అవి రాగాల పేర్లనే వారు. కానీ ఇప్పుడవి అంగుళీయకం చీరల పేర్లని చెప్పుకుంటున్నారు. ఆ పేర్లతో రాగాలున్నాయన్న సంగతే మరిచిపోయారు.

మహేంద్రవర్య విజయాన్ని చూసిన మిగతా వ్యాపారస్తులు కూడా మహారాజును కలిసి తమను కూడా నష్టాల ఊబిలోంచి బయటటి లాగమని కోరారు. ఇందులో చెప్పుల వ్యాపారం చేస్తున్న చిలకలూరి చెంగయ్య ఒకడు. వెంటనే మహారాజు ప్రస్తుతం ప్రముఖ నాటకకర్తగా చెలామణి అవుతున్న పాపంగారిని పిలిపించి అతని చేత "పాదుకాపట్టాభిషేకం" నాటకం రాయించాడు. అందులో భరతుడు శ్రీరామచంద్రుని కోరిన పాదుకలు చిలకలూరివారి కొట్టులో చేసినవిగా చెప్పించాడు. యథాప్రకారం నాటకం విజయవంతమై చిలకలూరి చెప్పులు ప్రసిద్ధికెక్కాయి.

"శ్రీరామచంద్రుడు చిలకలూరి చెప్పులు వాడడమేమిటి? ఏమిటి ఈ విడ్డూరం?" అంటూ నిందించాడు నాటకం చూసిన ఒక పండితుడు.

'ఎక్కడో అయోధ్యలో పుట్టి పెరిగిన రాముడు తెలుగులో మాట్లాడగా లేనిది, చిలకలూరి చెప్పులు వేసుకుంటే తప్పా?' అన్నాడు పాపం ధైర్యంగా. ఇంకా 'శ్రీకృష్ణతులాభారం'లో త్రాసులో సత్యభామ వేసిన నగలు 'లక్ష్మీపతి నగల దుకాణం'లోనివిగా చెప్పించాడు. ఊరిలోకెల్లా ప్రసిద్ధికెక్కిన వీరయ్య వంటకానికి మరింత ప్రాశస్త్యం తెస్తూ 'శశిరేఖా పరిణయం' ఘటోత్కజుని చేత 'వివాహభోజనంబు వీరయ్య వంటకంబు' అనిపించాడు.

మహారాజే చెయ్యలేని పనులు ఎవరైనా చెయ్యగలరా అని అనుమానించిన మంత్రి వ్యాపారవైద్యుడిగా పేరుగాంచిన ఈ మహారాజు అద్భుత చర్యలకు ఆశ్చర్యపోయాడు. ఎలాగైతేనే రాజ్యంలో వ్యాపారం ఊపందుకున్నందుకు సంతోషించాడు.

ఈ మాటే క రాజుతో చెప్పాడు. వ్యాపారవైద్యుడు సాధించిన గొప్ప కార్యాన్ని క రాజు మనస్ఫూర్తిగా మెచ్చుకున్నాడు. సంతృప్తి తాండవించే చిరునవ్వుతో క రాజు మంత్రిని "మంత్రి! రాజ్యంలో వైద్యులెంత ముఖ్యమో వ్యాపారవైద్యులు కూడా అంతే ముఖ్యమని తెలిసి వచ్చింది కదా! వెంటనే నగరంలోని వైద్య కళాశాల ప్రక్కన వ్యాపార వైద్యకళాశానొక దానిని స్థాపించి, దానికి ప్రధానోపాధ్యాయుడిగా మహారాజును నియమించండి. దీంతో 'అటు నాటక కళ, ఇటు వ్యాపారం రెండూ, చేదోడు వాదోడై ఉన్నత స్థితిని చేరుకోగలవు'" అన్నాడు.

మొట్టమొదటిసారి మంత్రికి కూడా ఒక నాటకం రాయాలనిపించింది.

అత్తరు శిక్ష

రోజూ రాజ్యంలో ఎన్నో సమస్యలు ఎదురౌతుంటాయి. వాటికన్నిటికీ మంత్రిగారు తగురీతిన పరిష్కార మార్గాన్ని ఆలోచించి ఆజ్ఞలును జారీ చేస్తూంటారు. ఇవి ఫలించినప్పుడెల్లా తృప్తితో ఆనందిస్తారు. కానీ ఈసారి మాత్రం కాస్త భిన్నంగా జరిగింది. ఆజ్ఞలకు పూర్తి న్యాయం జరిగిందనడంలో ఎటువంటి సందేహమూ లేదు. పైగా అనుకున్న దానికంటే ఎక్కువే ఫలితం లభించింది. కాకపోతే ఇలా జరగడమే ఈసారి మంత్రిగారిని ఆనందపరిచే బదులు చికాకు పరిచింది.

కొన్నాళ్ళ క్రితం ప్రభుత్వ కార్యాలయాల్లో కొన్ని అవకతవకలు జరుగుతున్నాయని మంత్రి దృష్టికి వచ్చింది. కాస్త అనుమానం వచ్చినా మంత్రి సహించాడు. వెంటనే ప్రథమ న్యాయాధీశులైన అభయానందమూర్తిగారిని పిలిపించి ఎక్కడెక్కడ లోపాలున్నాయో పరిశీలించవలసిందిగా కోరాడు. కానీ న్యాయాధీశులు ఆరా తీసేకొద్దీ బావి తవ్వితే భూతం వచ్చినట్టు ఒక చేదు నిజం బయటపడింది.

పెద్ద మనుష్యులుగా, నగరంలోని ముఖ్యులుగా చలామణి అవుతున్న చాలామంది తమ అధికారులను దుర్వినియోగం చేసి వేశేపమైన డబ్బును ఆర్జించినట్లు బుజువైంది. రాజ్యంలో ఈ వార్త దావానలంలా ప్రాకింది. ఎక్కడ చూసినా జనం దీన్ని గురించి మాట్లాడుకోవడమే. పెద్దల నిజస్వరూపాలను నడివీధిలోకి లాగిన వీరునిగా మంత్రిని పేర్కొన్నారు. అతనిమీది గౌరవం అందరిలో పదిరెట్లు పెరిగింది.

శిక్ష విధించే రోజు ఎప్పుడు వస్తుందా అని గుబుల్లో ఎదురుచూస్తున్న నేరస్తులు ఇప్పుడు ఏదో పనిమీద రోజుకో వారానికో ఒకసారైనా బయటకి రాకుండా ఉండలేరు కదా! అలా వచ్చినప్పుడు అందరూ వెనకనుంచి వాళ్ళను వెక్కిరిస్తున్నారని తెలుసు.

ఒకప్పుడు వీళ్ళను జనమంతా దేవతల్లాగా చూసేవారు. ఇప్పుడు చీడపురుగుల్లా చూస్తున్నారు. ఇప్పుడు వాళ్ళకున్న ఆశ ఒక్కటే. కొన్నాళ్ళ వరకూ వాళ్ళ ముఖాలకు గుడ్డేసుకుని తిరగొచ్చు. ఆ సమయంలో వాళ్ళని ఎవ్వరూ కనిపెట్టలేరు. వెనకనుంచి వెక్కిరించలేరు. కొంతకాలం అయేసరికి దీని గురించి అందరూ మర్చిపోతారు. అప్పుడు మళ్ళీ యదేచ్ఛగా మునుపటిలాగే తిరగొచ్చు.

ప్రధాన న్యాయాధీశులను నియమించి లంచగొండిలను పట్టుకున్నదీ క రాజుగారికి తెలియజేస్తే తనను చాలా మెచ్చుకుంటారనే ధీమాతో మంత్రి రాజభవనానికి వెళ్ళి క రాజుగారికి మొత్తం వివరాలు అందజేశాడు. మహారాజుగారు ఏమంటారో వినాలనే కుతూహలంతో ఎదురుచూస్తున్న సమయంలో వార్తాపూరుడొకడు వచ్చి ఉత్తర భారతదేశం నుంచి మహారాజుగారిని చూడడానికి ముఖేశ్వర్ లాల్ అనే వ్యక్తి వచ్చాడని చెప్పాడు అతన్ని లోపలికి అనుమతించడని మహారాజుగారు చెప్పేసరికి మంత్రిగారి కలలకు అడ్డుపడింది.

ముఖేశ్వర్ లాల్ వచ్చేరావడంతోనే "శ్రీ క రాజు మహారాజులుంగానికి సహస్రాన్నేక ప్రణామాలు" అని స్వచ్ఛమైన తెలుగులో మాట్లాడడం చూసి అందరికీ ఆశ్చర్యం వేసింది. ముఖేశ్వర్ తన సంచితోని మూతపున్న ఒక చిన్న బంగారం భరిణెను తీసి 'మహారాజుగారికి వినయ పూర్వకంగా నేనిచ్చుకొను కానుక' అంటూ క రాజు కిచ్చాడు. క రాజుగారు తీసుకుని దాని మూత తీశాడో లేదో గుప్తమని ఒక సువాసన అందులోంచి వచ్చి మందిరమంతా నిండిపోయింది. ఏనాడూ ఎరుగని ఒక ఆహ్లాదాన్ని అందరూ పొందారు. ముఖేశ్వర్ వివరిస్తూ "మహారాజా! ఇది కొద్ది దశాబ్దాలుగా నేను అభ్యసించి, కృషిచేసి తయారుచేసిన అత్తరు" అన్నాడు.

కళాప్రియుడైన క రాజుకు అత్తరులంటే బాగా ఇష్టం. కానీ ఇంతటి పరిమళాన్ని వెదజల్లే అత్తరును చూడడం ఇదే మొదటిసారి.

"అత్తరు అద్భుతంగా ఉంది. నీవెవ్వరవు? ఉత్తరభారతదేశం నుంచి వస్తున్నానంటున్నావ్. తెలుగు ఇంత బాగా మాట్లాడుతున్నావ్ ఇదెలా?" అని ప్రశ్నించాడు క రాజు.

ముఖేశ్వర్ లాల్ తన కథంతా సవిస్తరంగా విన్నవించాడు. ముఖేశ్వర్ లాల్ అసలు తెలుగువాడే కృష్ణాజిల్లాలో ఒక చిన్న ఊరు. అసలు పేరు ముక్కు. ఈశ్వరయ్య. ముక్కు అనే ఇంటిపేరు రావడానికి కూడా ఒక కథ ఉంది. వంశపారంపర్యంగా వారికి ఆస్తిపాస్తులు పెద్దగా లేకపోయినా ఆ వంశీయుల్లో చాలామందికి ఒక చిత్రమైన శక్తివుంది. ఎవ్వరికీ అందని చిన్న వాసననయినా వాళ్ళు దూరం నుంచే పసికడ్తారు. అందుకనే వాళ్ళకు ముక్కువారు అనే పేరు స్థిరమైంది. ఈశ్వరయ్యకు ఈ శక్తి మరీ ఎక్కువగా అబ్బింది. ఒకరోజు రాత్రి అతను ఇంటి ఆరుబయట నులకమంచం మీద కూర్చునుంటే ఉన్నట్టుండి అతనికి పాము వాసన వచ్చింది. వెంటనే దీపం పట్టుకునొచ్చి చూస్తే పదిగజాల దూరంలో ఒక పాము పడగ విప్పుకొనుంది. కాసేపటికదే వెళ్ళిపోయింది. రేపు వర్షం వస్తుందంటే ఈశ్వరయ్యకు ఈవేళే దాని వాసన తెలుస్తుంది. ఇంట్లో కూర్చునే వాసన బట్టి ఎవరెవరు వీధిలో వెళ్తున్నారో చెప్పగలడు. అతని ప్రజ్ఞకు అందరూ ఆశ్చర్యపోయ్యేవారు. ఇది అతనికి దేవుడు ఇచ్చిన వరం అనేవారు. కానీ ఈశ్వరయ్యకు ఈ వరం శాపంగా మారింది. తనున్న ఊళ్ళో మురికి కాలువలెక్కువ. మిగతా వారంతా వాటి పక్కనే ఉన్నా ఏమీ ఎరగనట్లు హాయిగా నిద్రపోయేవారు. కానీ ఈశ్వరయ్యకు కాలువలికి ఎంత దూరం వెళ్ళినా ఆ దుర్వాసన నుంచి బయటపడడం అసాధ్యమైంది. అందుకని ఆ ఊరు విడిచి వేరే ఊరు వెళ్ళాడు. అక్కడి పరిస్థితి అంతకంటే అధ్వానంగా ఉంది. ఇలా ఏ ఊరికి వెళ్ళినా ఏదో ఒక దుర్వాసన. పగలూ రాత్రీ నిద్రలేదు. అన్నం సహించదు. ఇక

తట్టుకోలేక ఈ దేశం వదిలి ఉత్తరదేశం వెళ్ళాడు. అక్కడ కూడా ఇదే పరిస్థితి. బ్రతుకు భారమైంది. కొందరికి ముక్కుమీద కోపం ఉంటుందంటారు. ఇది ఈశ్వరయ్య విషయంలో అక్షరాల నిజం. ప్రతిక్షణం తనకు తన ముక్కుమీదే కోపం. కత్తితో కోసేడ్డం అన్నంత కోపం. ఈ సమయంలో అతనికి దేముడిలా సాక్షాత్కరించాడు. అత్తరు బాబా. అత్తరు బాబా ఉత్తరాదిలో ప్రఖ్యాతుడైన అత్తరు వ్యాపారి. అతను ఎన్నో సంవత్సరాలు పరిశోధనలు చేసి అత్తర్లు తయారు చెయ్యడంలో ఆసమాన ప్రతిభను పొందాడు. ఈ మధ్య అతను చేసిన రకరకాల అత్తర్ల పరిమళాలు పూసుకున్న ఆరు నెలల వరకూ అలాగే ఉంటాయట. అందుకే అక్కడి నవాబులు, వారి కుటుంబ సభ్యులకు అత్తరు బాబా దేముడు

దేశంలో ఎక్కడికెళ్ళినా దుర్వాసనలతో తట్టుకోలేక సతమతమౌతున్న ముక్కు ఈశ్వరయ్యకు ఒక ప్రాంతం దగ్గరికి వచ్చేసరికి అనూహ్యరీతిలో ఒక సువాసన వచ్చింది. ఆత్మహత్య చేసుకోవాలి అనుకున్నవాడెల్లా ఒక్కసారి ఆనందంతో గంటేసి సువాసన వస్తున్న దారిన వెళ్ళే అత్తరు బాబా ఆశ్రమం కనిపించింది. అక్కడ అత్తరు బాబాను కలిసి ఈశ్వరయ్య తన బాధల్ని చెప్పుకున్నాడు. ఈశ్వరయ్య అంటే అత్తరు బాబాకు ఒక ప్రత్యేకమైన వాత్సల్యం ఏర్పడింది.

ముఖ్యంగా ఈశ్వరయ్యలాగా ముక్కులతో సూక్ష్మగహణశక్తి గలవారు నూటికో కోటికో ఒకరు. అలాంటి వాడే తనకు శిష్యుడు కాదగ్గవాడు. అప్పట్నుంచి ముక్కు ఈశ్వరయ్య అత్తరు బాబా ప్రథమ శిష్యుడై అత్తర్లు తయారు చెయ్యడంలోని క్లిష్టమైన సూత్రాలను క్షుణ్ణంగా నేర్చుకున్నాడు. ఇప్పుడు తాను నివసిస్తున్న దేశాన్ని అనుసరించి తన పేరును ముక్కు ఈశ్వరయ్య కాకుండా ముఖేశ్వర్గా మార్చుకున్నాడు ఆ తర్వాత అందం కోసం లాల్ చేర్చుకున్నాడు. ఇప్పుడు ఈశ్వరయ్య జీవితం స్వర్గం. ఇరవైనాలుగు గంటలూ సువాసనలే. హాయిగా తింటున్నాడు.

ఇలా కొంతకాలం గడిచేసరికి ఈశ్వరయ్యలో ఒక చిన్న దుఃఖం చోటు చేసుకుంది. ఒకరోజు రాత్రి ఈశ్వరయ్య ఆరుబైట కూర్చునుంటే ఎందుకో వాళ్ళ ఊరు జ్ఞాపకం వచ్చింది. ఆ తర్వాత తను తిరిగిన ప్రతి ఊరిని ఒక్కొక్కటిగా గుర్తుచేసుకోవడం మొదలెట్టాడు. అది తలుచుకున్నప్పుడెల్లా అతనిని ముందు గుర్తొచ్చేది అక్కడి దుర్వాసన. తన ఊరివారు, రాజ్యం వారు ఇంత కష్టపడ్డాంటే తాను మాత్రం ఈ సువాసనలలో సుఖాన్ని అనుభవిస్తూండడం అతనికి బాధ కలిగించింది. తన వారికి అన్యాయం చేస్తున్నానన్న భావన కలిగింది. వెంటనే ఒక నిర్ణయానికి వచ్చాడు. అత్తరు బాబా అనుమతితో తాను తయారుచేసిన అత్తర్లను తీసుకుని తన రాజ్యానికి వెళ్ళాలనుకున్నాడు. అక్కడ ఈ అత్తర్లను ఊరూరా పంచిపెట్టే అక్కడి దుర్వాసనలు పోయి రాజ్యం పరిమళమంతమౌతుందనీ, ప్రజలు ఎటువంటి బాధా లేకుండా హాయిగా నివశించగలరని ఈశ్వరయ్య ధ్యేయం. ఈ సంకల్పంతోనే ఇప్పుడు క రాజు దగ్గరకు వచ్చి తాను తయారు చేసిన అత్తరును కానుకగా ఇచ్చాడు. మహారాజుగారి ఆశీస్సులతో ఊరూరా తిరిగి అందరికీ అత్తర్లమ్మాలనేది ఈశ్వరయ్య ఉద్దేశం. క రాజు కాసేపు అత్తరు పరిమళాన్ని ఆనందించాడు. చుట్టూ వున్న వాళ్ళు కూడా అదే పనిలో ఉన్నారు. చివరకు క రాజు ఈశ్వరయ్య వంక ప్రసన్నవదనంతో చూసాడు. 'ఈశ్వరయ్యా! అత్తరుద్వారా నీవు చేయదలచిన సామాజిక సేవను నేను అభినందిస్తున్నాను. ఈ నేపథ్యంలో నీకొక సలహా యిస్తున్నాను. దీని ఉపయోగానికి పరిపూర్ణత చేకూరాలంటే ఈ అత్తరును గురించి మా ప్రధాన న్యాయాధీశుడు అభయానందమూర్తిగారికి చెప్పు. నేను పంపానని చెప్పు. దీనివలన దేశానికి ఎంతో మేలుకాగలదు' అన్నాడు క రాజు.

అభయానందమూర్తికి అత్తరకూ సంబంధమేమిటి అయినా దానివల్ల దేశానికి ఎలా మేలు జరిగుతుంది? అని వింతగా చూశాడు మంత్రీ. కానీ రాజుగారి మాట ఎవ్వరూ కాదనలేరు కదా! ఈశ్వరయ్య కూడా 'అలాగే మహారాజా' అన్నాడు.

క రాజుగారి ఆజ్ఞ ప్రకారం ఈశ్వరయ్య తన అత్తరును ప్రధాన న్యాయాధీశులకు సమర్పించుకుని దీని సువాసన ఆరునెలల వరకు పైగా ఉంటుందని చెప్పాడు. ముందు న్యాయాధీశులకు అర్థం కాలేదు. కానీ క రాజుగారు ప్రత్యేకంగా పంపారనేసరికి న్యాయాధీశులకు

మెరుపులా స్ఫురించింది. కళ్ళల్లో ఒక వెలుగు వెలిగింది. ఈశ్వరయ్యను తమకు ఒక పెద్ద మొత్తం అత్తరు సీసాను సరఫరా చేయవలసిందిగా కోరుతూ ప్రతినెలా ఇలాగే సరఫరా చేస్తుండాలని చెప్పాడు. దీనికి కావలసిన మొత్తం డబ్బు ప్రభుత్వం ద్వారా ఇప్పించే ఏర్పాటు చేస్తానన్నాడు. ఒక్క దెబ్బతో ఇంత పెద్ద వ్యాపారం జరగడం ఈశ్వరయ్యను ఆశ్చర్యానందాల్లో ముంచేసింది. కాకపోతే న్యాయాధీశులవారికి ఇన్ని అత్తరు సీసాలు ఎందుకు కావలసి వచ్చాయో అన్నది ఈశ్వరయ్యకు అర్థం కాలేదు.

మరుసటిరోజు న్యాయాధీశుల ఎదుట నేరస్థుల హాజరయ్యారు. వారెవరో కాదు. అంతకుముందు పెద్దమనుష్యులుగా ఉండి లంచగొండితనాలవల్ల పట్టుబడ్డవారు. వీరికి ఏమిటంటే ఆ రోజు వాళ్ళకు కొత్తకమ్మైన శిక్షపడింది. అంతకుముందులాగ కొన్ని నెలలు చెరసాలకు పంపకుండా న్యాయాధీశులు నేరస్థుల్ని ఒక్కొక్కరిగా పిలిచి వాళ్ళకు కాస్త 'అత్తరుపూసి' పంపించాడు. శిక్ష ఇంతేనా అనుకున్నారు. కానీ నేరస్థులు బయటకి వచ్చినతర్వాత తెలిసింది దాని ప్రభావం. అంతకు ముందు నేరస్థుడిగా ముద్రపడ్డవాళ్ళు శిక్షాకాలం అయిన తర్వాత కొన్ని మాసాల వరకు ముఖం కప్పుకుని తిరిగేవాళ్ళు. సాధ్యమైనంతవరకు ఇంట్లోంచి బయటకొచ్చేవారు కాదు. దాంతో వాళ్ళంతా ఎక్కడున్నదీ ఎవ్వరికీ తెలీదు. కొన్నాళ్ళకు అందరూ వాళ్ళను గురించి మర్చిపోయేవారు. అప్పుడు మళ్ళీ వారంతా బయటకి తిరిగినా వాళ్ళను మళ్ళీ యథాప్రకారంగానే జనం చూసేవారు.

కానీ ఇప్పుడు సంగతి వేరు. ముఖం కప్పుకుని వచ్చినా అత్తరు వాసన కొన్ని ఆమడలవరకు ప్రాకేసరికి 'ఎవ్వరా దొంగ?' 'ఎవ్వరా దొంగ?' అని అందరూ అతన్నే చూసేవారు. కొందరు అల్లరి కుర్రాళ్ళు గుడ్డతీసి, ముఖం చూసి అందరికీ చెప్పేవారు కూడా. ఇక ఇంట్లోనే వుండామనుకున్నా లోపల్నుంచి అత్తరు వాసన రాగానే 'ఈ ఇంట్లో ఎవరో దొంగ ఉన్నట్టుందే' అని అనుకునేవారు. దీంతో ఇంట్లోని వాళ్ళంతా, ముఖ్యంగా ఆడవాళ్ళు చాలా చాలా ఇబ్బంది పడేవారు. నేరం చేసిన వాళ్ళమీద రోజూ శాపనారాలు పెట్టేవాళ్ళు. అత్తరు తుడిచేసుకుందామంటే కుదరదాయె. ఒకసారి పూసుకుంటే అది ఆర్మెల్లవరకూ వుంటుంది. ఇప్పుడు నేరస్థులందరికీ అత్తరు శిక్ష కారాగార శిక్షకన్నా కఠినంగా తోచింది. నేరం చేసి పట్టుబడితే అత్తరు పూస్తారేమోనన్న భయంతో రానురాను పెద్దమనుష్యులు నేరాల్లోకి దిగడం తగ్గిపోయింది.

"చూశారా మంత్రి! దుర్వాసనకు అలవాటుపడిన మహానుభావులు పరిమళాలంటే ఎలా జడుసుకుంటారో" అన్నాడు క రాజు నవ్వుతూ.

మంత్రి మౌనంగా తల ఊపాడు. మరుసటి రోజు ఈశ్వరయ్య మంత్రిని కలిసి "మంత్రిగారూ మీకొక అత్తరు భరిణెను కానుకగా ఇస్తున్నాను" అన్నాడు.

"వద్దు వద్దు నీ దగ్గరే ఉంచుకో" అన్నాడు మంత్రి కంగారుగా.

కుడి ఎడమైతే

సింగరాయపురం రాజు శివరాజు, క రాజుకు చాలా దగ్గర బంధువు. అతని ఏకైక కుమారుడు, యువరాజైన కుమార రాజుకు పెళ్ళి నిశ్చయమయింది. శివరాజు, క రాజును సాదరపూర్వకంగా పెళ్ళికి ఆహ్వానించాడు. వాళ్ళ వంశాచారం ప్రకారం పెళ్ళికొడుకు ఊళ్ళోనే పెళ్ళి జరిగేట్టు ఒప్పందం అయింది. అందుకని క రాజు మంత్రితో సహా పెళ్ళికి ముందురోజే సింగరాయపురం చేరుకున్నాడు. కానీ క రాజు అడుగుపెట్టగానే మగపెళ్ళివారిచ్చిన స్వాగతం తీరు క రాజును, మంత్రిని దిగ్భ్రాంతిలో ముంచేసింది. చక్కగా అలంకరించుకున్న ఒక స్త్రీ క రాజుకు ఎడమ చేత్తోనే ఆహ్వానిస్తూ అతిథి గృహానికి తీసుకెళ్ళింది. రాత్రి భోజనం వడ్డించిన వారు కూడా ఎడమచేత్తోనే వడ్డించారు. మంత్రి ఇదేం అర్థంకాక తను ఎడమ చేత్తో తినాలా, కుడిచేత్తో తినాలా అనే సందిగ్ధంలో పడి చివరకు

కుడిచేత్తోనే తిన్నాడు. అసలు ఇక్కడ ఈ ఎడమ సాంప్రదాయం ఎక్కణ్ణుంచి వచ్చింది, ఎందుకొచ్చింది అని ఒక నౌకరును పిలిచి అడిగాడు క రాజు. నౌకరు దీని వెనకున్న కథను సవిస్తరంగా చెప్పాడు.

యువరాజు వాళ్ళ తల్లిదండ్రులకు గారాబు బిడ్డ. అతనెంత చెపితే అంతే. దీనికి తోడు అతని బామ్మ ఎనభై ఏళ్ళ రాజమాత వసుంధరాదేవికి అతనంటే ప్రాణం. దాంతో అక్కడి వారంతా రాజుగారి మాటైనా కాదంటారేమోగాని యువరాజు మాటను కాదనే సాహసం వాళ్ళకెవ్వరికీ లేదు. ఈ సమయంలో యువరాజుకు అనంగవర్మ అనే కుర్రాడితో పరిచయమయింది. అది గాఢమయిన స్నేహంగా ముదిరింది. అనంగవర్మ ఏం చెప్పినా యువరాజు వింటాడు. తోటి బాలురను ఆటకు పిలిచి వాళ్ళను ముళ్ళకంపల్లోకి, నీళ్ళల్లోకి తోయించడం వాళ్ళ సరదా. ఈ చేష్టలు చుట్టూ ఉన్నవారు చూస్తూ ఊరుకోవలసిందే ఏమీ చెయ్యలేరు. సృష్టిలో తీయనిది స్నేహం అంటే వాళ్ళు అసలు ఒప్పుకోరు.

ఒకసారి అనంగవర్మ అత్యాచారాలు గురించి విన్న రాజుగారు ఆగ్రహించి అనంగవర్మను రాజభవనంలోకి అడుగు పెట్టొద్దని ఆజ్ఞాపించాడు. దాంతో యువరాజు అలిగి రాజమాతకు ఫిర్యాదు చేసుకుంటే, ఆమె ఉగ్రరూపం దాల్చి అంతా దద్దరిల్లేట్లు కొడుకుతో సహా అందర్నీ చివాట్లు పెట్టింది. చేసేది లేక రాజుగారు అనంగవర్మను మళ్ళీ పిలిపించాడు.

యువరాజుకు యుక్తవయస్సు వచ్చింది. దాంతో ఎన్నెన్నో కోరికలూ వచ్చాయి. వాటిని తీర్చే నేర్పరితనం అనంగవర్మకు సహజంగా అభిన విద్య. ఒకరి అవసరం మరొకరికి ఆదాయం. రోగులుంటేనే వైద్యునికి సంపాదన. ఊళ్ళో వాళ్ళంతా సన్యాసులై క్షవరం చేసుకోము అంటే క్షురకులంతా నిరుద్యోగులే.

ఈ అద్భుత వ్యాపార దృక్పథాన్ని అనంగవర్మ అవలీలగా అవగాహన చేసుకున్నాడు. తన విద్యను ఉపయోగించడానికి యువరాజు ఇప్పుడు అనువుగా దొరికాడు. ఇదే సమయంలో రాజుగారికి కాస్త జబ్బుచేసి రాజకార్యాన్ని సాంతంగా చూసుకునే ఓపిక తగ్గింది. కొంతకాలం వరకు రాజ్య వ్యవహారాలన్నీ కొడుకునే చూసుకొనమని చెప్పి తన భవనంలో వైద్యం చేయించుకుంటూ ఉండిపోయాడు.

ఈ తలనొప్పి రాచకార్యాన్ని నెత్తిన వేసుకోడం యువరాజుకు ఏ మాత్రం ఇష్టంలేదు. కానీ తప్పదు. మరెలా? ఒక మెరుపులాంటి ఆలోచన తట్టింది. "సలహాదారుడు" అనే ఒక ఉద్యోగాన్ని సృష్టించి, అనంగవర్మను తన ముఖ్య సలహాదారునిగా నియమించుకున్నాడు.

ప్రపంచంలో అందరికీ కావాల్సింది, అందరూ అడిగేది, అందరూ ఇచ్చేది, ఎవ్వరూ తీసుకోనిదీ ఒక్కటే - సలహా!

కానీ యువరాజు ఇందుకు విరుద్ధం. తనేం చేసినా అనంగవర్మ సలహానుబంధే. ఇక అనంగవర్మ ఇచ్చే సలహాలు తన ప్రత్యేక ప్రతిభకు తార్కాణాలుగా నిలిచేవి. ఈ క్రమంలో అతని మొదటి సలహా తూర్పువీధిలోని అందాలభామ చింతామణితో పరిచయం చేసుకోమని చెప్పడం. యువరాజు దీనిని వెంటనే పాటించడమే కాక, ఈ సలహా ఇచ్చినందుకు పారితోషికంగా కొన్ని ఎకరాల భూమిని, ఒక భవనాన్ని అనంగవర్మకు రాసిచ్చాడు.

చింతామణి భాగ్యాన్ని గురించి విన్న మంజీర, రత్నాంగి, మేనకలాంటి సౌందర్యవతులు అనంగవర్మను చుట్టుముట్టి, కానుకలర్పించుకుని తమకు కూడా ఈ భాగ్యం అందచేయవలసిందిగా ప్రాధేయపడ్డారు. దాంతో నెలకొకర్ని యువరాజుకు పరిచయం చేస్తూ అనంగవర్మ సామాన్యలకతీతమైన ఆస్తిపాస్తులను సంపాదించాడు.

ఒకరోజు కోశాధికారి యువరాజు దగ్గరకు వచ్చి "యువరాజా! ఖజానాలో డబ్బులు ఇంచుమించు లేవు. ఇక రాజ్యాన్ని నడపడం కష్టం" అని విన్నవించాడు.

"ఇంచుమించు లేవా? అదెలా?" అన్నాడు ప్రక్కనే ఉన్న అనంగవర్మ.

"ఒకచోట పెరిగితే మరొకచోట తగ్గుతుంది కదండీ" అన్నాడు కోశాధికారి వ్యంగ్యంగా.

కంగారుపడ్డ యువరాజు అనంగవర్మను పక్కకు పిలిచి ఈ సమస్యలోంచి బయటపడటానికి వెంటనే ఒక సలహా ఇవ్వమని అడిగాడు. అనంగవర్మ క్షణంలో ఒక అద్భుతమయిన ఉపాయం చెప్పాడు.

విశేష ధనవంతుడుగా పేరుగాంచిన కాంచన కోట రాజుగారి ఏకైక కుమార్తె పద్మావతిని యువరాజు పెళ్ళి చేసుకుంటే అన్ని సమస్యలూ తీరతాయి అన్నాడు.

"ఆమె అంత అందంగా ఉండదట. నల్లగా ఉంటుందంట కదా" అన్నాడు యువరాజు.

"ఆమె వేసుకున్న బంగారం కాంతివంతంగా ఉంటుంది కదా" అన్నాడు అనంగవర్మ.

"ఆమె లలితకళలో ఉత్తీర్ణురాలట" అన్నాడు యువరాజు.

"అది మనకెందుకు? వాళ్ళకున్నంత ధనం ఈ చుట్టూవున్న రాజులకు ఎవ్వరికీ లేదు. మీకిచ్చుకునే కట్నంతో కొన్ని దశాబ్దాలు నిశ్చింతగా జీవించవచ్చు. పైగా ఆయన పోయిన తర్వాత ఆ రాజ్యానికి కూడా తమరే రాజు" అన్నాడు అనంగవర్మ.

యువరాజు ఈ విషయం తండ్రికి చెపితే, ఆయన మహదానందంతో ఈ శుభకార్య నిర్వహణకు పూనుకున్నాడు. పెళ్ళిచూపులు కానిచ్చారు. ఇరుపక్షాలవారూ సరేనన్నారు. వంశాచారమే కాక మంచం నుంచి లేవలేని రాజమాత రాజేశ్వరి దేవిగారి కోసం కూడా పెళ్ళి అబ్బాయి ఊళ్ళోనే జరగాలని కోరారు. దానికి కూడా ఆడపెళ్ళివారు ఒప్పుకున్నారు. అంతా కుదిరింది కదా అనుకున్న సమయంలో రాజమాత మరొక షరతు పెట్టింది.

తాను పెళ్ళి చూపులకు రాలేని స్థితిలో ఉంది గనక, పెళ్ళి కూతుర్ని ఒకసారి తమ ఇంటికి పిలుచుకు రావాల్సిందిగా కోరింది. కానీ కాంచనకోట రాజవంశంలో పెళ్ళినిశ్చయం అయినతర్వాత, పెళ్ళికి ముందు పెళ్ళికూతురు అబ్బాయి ఇంటికి వెళ్ళడం కుదరదు. రాజమాత తన మంకుపట్టు విడువదు. అందుకని, ఒక పరిష్కారమార్గంగా పద్మావతీదేవి చిత్రపటాన్ని ఒకటి గీయించి పంపమని కోరారు.

మూడు వారాల్లో రాకుమారి చిత్రపటం సింగరాయపురం చేరుకుంది. అందులో పద్మావతి భుజం మీద పట్టుశాలువ కప్పుకుని చిత్రలేఖనం చేస్తున్నది. కాకపోతే అందరికీ కాస్త వింతగా కనిపించింది ఆమె బొమ్మను ఎడమ చేత్తో గీస్తున్న తీరు. ఇది చూసిన యువరాజుకు ఒక రకమైన అసంతృప్తి ఆవరించింది. ఎడమచేత్తో పనులు చేసే ఆడవాళ్ళకు గయ్యాళి లక్షణాలుంటాయని చిన్నప్పుడెవరో చెప్పారు. ఇప్పుడీ నెపంతో ఊళ్ళో జనమంతా తన వెనుకనుంచి అసభ్యకరమైన ఛలోక్తులతో నవ్వుకుంటారని యువరాజు భయం. "ఇందులో ఏ దోషమూ లేదు. ఎవరి అలవాటు వారిది" అన్నారు తెలిసిన కొందరు పెద్దలు. కానీ యువరాజుకీ మాటలు తృప్తి కలిగించలేదు. వెంటనే అనంగవర్మను పిలిపించాడు.

"మిత్రమా! ఏమిటి ఇలాంటి సంబంధం చేసుకోమని సలహా ఇచ్చావ్?" అన్నాడు ఎప్పుడూ లేని అసహనంతో. అనంగవర్మ కాస్త ఖంగుతిన్నట్టు చూశాడు. కానీ వెంటనే తెప్పరిల్లుకుని "మిత్రమా! ఇది నేను తెలిసే చేశాన"న్నాడు ధీమాగా. యువరాజు ఎదుట ఎలా బొంకాలో అతనికి బాగా తెలుసు.

"తెలిసే చేశావా?"

"అవును యువరాజా! ఆ రాజ్యం డబ్బు వాళ్ళు ఎడం చేత్తో ఇచ్చినా అది డబ్బే. మీరు కుడిచేత్తో పుచ్చుకున్నా అది డబ్బే. అది మారదు. మనం ఈ సంబంధం చేస్తున్నదే దానికోసం. కాకపోతే పెళ్ళికి ముందే రాజ్యంలో ఎడమచేతి సంస్కారం చాలా ఉత్తమమైనది అనే భావనను ప్రజల్లో కలిగేలా చేద్దాం. దీనికి కావలసిన ప్రచారం చేద్దాం. అప్పుడు పెళ్ళిరోజున అందరూ ఎగతాళి చెయ్యడం బదులు మీమీద ప్రశంసా వర్షాలని కురిపిస్తారు."

ఈ సలహాకు నిరుత్తరుడయ్యాడు యువరాజు. అనంగవర్మనే దీనిని కార్యరూపంలో పెట్టమని కోరాడు. మరుసటిరోజే ప్రభుత్వ కార్యాలయాల్లోంచి ఉత్తర్వులు జారీ అయ్యాయి. అందులోని సారాంశం వైవిధ్యంగా పనులు చేసే వాళ్ళను ప్రభుత్వం

ప్రోత్సహించాలనుకుందని, ముఖ్యంగా ఎడమచేత్తో పన్ను చేసేవాళ్ళు ఎక్కువ ప్రతిభావంతులనే నిర్ణయానికి ప్రభుత్వం వచ్చిన కారణంగా అలాంటివాళ్ళకు జీతాలు హెచ్చింపు చెయ్యడమేకాక తగురితిన సన్మానాలు కూడా చేస్తారని. ఈ ఉత్తర్వు చూడగానే ఎవరికి వారు తమ పనులను ఎడమచేత్తో చెయ్యడానికి అలవాటు చేసుకోవడం మొదలెట్టారు. ఇప్పుడు ఎడమచేతివాడంటే సమాజంలో ఒక గౌరవం. ఇంట్లో వంటలు చేసే ఆడవాళ్ళు మొదలుకుని పొలాల్లో పనిచేసేవారు, సైనిక శిక్షణ పొందేవారు ఇంకా ఎందరో కుడివారంతా ఎడమవారయ్యారు. చివరకు గుడిలో హారతులిచ్చే పూజారి కూడా ఎడమచేత్తోనే హారతిస్తున్నాడు. ఈ దెబ్బతో దేవుడు కూడా ఎడమ చేత్తోనే అభయ హస్తం చూపిస్తాడా అనే అనుమానం అందరికీ వచ్చింది. యువరాజు పరమానంద భరితుడయ్యాడు.

ఇప్పుడు తనకు కాబోయే భార్య ఎడమ సంస్కారంగలదనీ అందరికీ తెలియగానే ఆమెకు ప్రతిష్టాత్మకంగా చూస్తారనడంలో సందేహం లేదు. ఇటువంటి సలహాలనిచ్చిన సలహాదారుడు దొరకడం తన పూర్వజన్మ సుకృతం అనుకున్నాడు. ఈ వాతావరణంలోనే పెళ్ళిరోజు దగ్గరికి రావడం, క రాజు మంత్రితో సహా అతిథిగా విచ్చేయడం, వాళ్ళకందరూ ఎడమచేత్తో స్వాగతం పలకడం జరిగాయి.

కానీ పెళ్ళికూతురి పక్షం వారికి మాత్రం ఈ ఊరివారి ఎడమచేతి పద్ధతి విడ్డూరంగా తోచింది. ఎందుకీలా చేస్తున్నారని ఆ ఊరి మంత్రిగారు రహస్యంగా ఆరాతీస్తే, అక్కడున్న ఒకతను ఈ ఊరినీళ్ళు అలాంటివనీ, కొన్నాళ్ళు తాగితే కుడిచెయ్యి పడిపోతుందనీ, ఇక తప్పనిసరిగా అన్నిపనులు ఎడమచేత్తోనే చెయ్యాల్సి వస్తుందని చెప్పాడు. నిజం చెపితే ఏం కొంపమునుగుతుందోనని ఇలా తనకు తోచింది సర్దిచెప్పాడు.

ఈ వార్త విన్న కాంచనకోట రాజుకు ఎక్కడలేని భయం పుట్టుకొచ్చింది. ఇటువంటి విషపు నీళ్ళున్న రాజ్యంతో సంబంధం చేసుకోకం దుస్సాధ్యం అని నిర్ణయించుకున్నాడు. పెళ్ళిరోజు ఉదయాన్నే తామీ పెళ్ళికి నిరాకరిస్తున్నట్లు ప్రకటించారు. సింగరాయపురం భూపతికి పిడుగు పడ్డట్టయింది. కోపం వచ్చింది. ఇరువర్గాల వారు వేడిగా వాదులాడుకున్నారు. చివరకు పెళ్ళికొడుకైన యువరాజుకూడా రంగంలోకి దిగాడు.

"మమ్మల్ని ఎడమచేతి వాళ్ళంటారేంటి? అసలు మీ అమ్మాయే ఎడమచేతిది. చూడండి" అంటూ పెళ్ళికూతురు ఎడమచేత్తో గీస్తున్నట్లున్న చిత్రపటాన్ని చూపించాడు యువరాజు.

"నిజనిజాలు తెలుసుకోకుండా ఇలా నిర్ణయాలు తీసుకునే మీతో అసలు సంబంధం వద్దు" అన్నాడు కాంచనకోట రాజు.

కోపంతో పెళ్ళివారంతా ఊరువిడిచి వెళ్ళిపోయారు. ఆ తర్వాత తెలిసింది అసలు నిజం. కాంచనకోట రాజుల వంశంలో పెళ్ళిడున్న అమ్మాయి ఎదురుగా కూర్చుని చిత్రపటాల్ని గీయడం ఒప్పుకోరు. అది నిషేధం. అందుకని అమ్మాయిని తెరవెనుక ఒక అద్దం ముందు కూర్చోపెడ్డారు. అమ్మాయిని నేరుగా చూడలేని చిత్రకారుడు ఆమె ప్రతిబింబాన్ని అద్దంలో చూసి చిత్రీకరిస్తాడు. ఈ రీతిలో తను చూసిందే గీసే చిత్రకారుడు గనుక ఆమె ఎడం చేత్తో బొమ్మను గీసినట్లు చిత్రీకరించాడు. భుజం మీద శాలువా కప్పుకునుండడంవల్ల పైట ఎటువైపు వేసిందో తెలియలేదు.

ఈ సంగతంతా మొత్తం జనానికి తెలిసిపోయింది. యువరాజు పేరు చెపితే చాలు అందరూ హేళన చేసేవారే. ఇది విన్న యువరాజుకు అనంగవర్మ మీద కోపం అగ్నిజ్వాలలా లేచింది. వెంటనే అతన్ని పిలిపించి కఠినంగా శిక్షించాలనుకున్నాడు. కానీ అనంగవర్మ ఉదయాన్నే తన ఆస్తిపాస్తులను వచ్చిన ధరకమ్మేసి ఒక బండెక్కి ఊరు విడిచి వెళ్ళిపోయాడనే వార్త రాగానే చేసేదిలేక తన్ను తాను నిందించుకుంటూ కులబడిపోయాడు.

తిరుగుప్రయాణం సాగిస్తున్న క రాజు మంత్రిని చూసి, "చూశారా మంత్రి! ఏ రాజ్యంలోనైనా మనవాడు కదా అని ఎవరైనా సలహాదారుడిగా చేస్తే ఆ రాజ్యంగతి ఇంతే. మొత్తం తారుమారౌతుంది" అన్నాడు.

"అవును మహారాజా! ఇలా కుడిఎడమైతే సరిదిద్దలేని పొరపాటౌతుంది" అన్నాడు మంత్రి క రాజును సమర్థిస్తూ.

కుమార సంబరం

క రాజు రాజ్యం సత్పరిపాలనకు పెట్టింది పేరు. కానీ ఈ మధ్య మంత్రికి ఒక దిగులు పట్టుకుంది. ఈ మంచిపేరు శాశ్వతంగా ఉంటుందా అని. అతని భయానికి కారణం లేకపోలేదు. ఇప్పటి ప్రజలకు ప్రభుత్వాధికారుల మీద మునుపటి లాగా గౌరవం గానీ, నమ్మకం గానీ లేదన్న వాస్తవం అందరూ ఒప్పుకోవాల్సిందే. మరి దీనికి కారణం ఏమిటని తరచి చూస్తే, మంత్రిగారికి అర్థం అయింది.

వెనుకటి రోజుల్లో ఊళ్ళు చిన్నవీ, జనాభా తక్కువ గనక అక్కడి పెద్దవాళ్ళంతా ప్రఖ్యాతులే, అందరికీ తెలిసినవారే. అందుకని అందరూ వాళ్ళను గౌరవించేవాళ్ళు. కానీ ఆ ఊళ్ళన్నీ ఇప్పుడు మహానగరాలయ్యాయి. జనాభా అమితంగా పెరిగింది. ఇందులో బహుకొద్ది మంది మేధావులైన ప్రముఖులను తీసేస్తే, మిగిలిన అధికారులంతా తప్పనిసరి ప్రఖ్యాతులై ఉండాలి. ఈ విషయాన్ని తన సహాయమంత్రి సహదేవయ్యతో చర్చించాడు.

"కానీ ఉన్న ప్రఖ్యాతులంతా వయసు మళ్ళినవారు, ఇంకో నాలుగేళ్ళు పోతే వీళ్ళుండరు సరికదా, వాళ్ళ జాతే మనరాజ్యంలో ఉండదు" అన్నాడు సహదేవయ్య.

ఇది వినగానే మంత్రికి భవిష్యత్తును గురించిన కొత్త భయం పట్టుకుంది. తన భయాన్ని క రాజుకు చెప్పుకున్నాడు. క రాజు దీర్ఘంగా ఆలోచించి, చివరకు

వికసిత వదనంతో "మంత్రి, మీరనుకున్నట్టు రాబోయే కాలాల్లో ప్రఖ్యాతులైన అధికారులు రావాలంటే దానికి ఇప్పట్నుంచే తగు ప్రయత్నాలు చెయ్యాలి. అంటే నేటి యువకుల్లో రేపటి ప్రఖ్యాతులెవరో కనిపెట్టి, వాళ్ళనిప్పుడే రాజ్యాధికారుల దోవలో పెట్టాలి. ఇలా ప్రతిఏడూ ఎంపిక చేస్తే, రాజ్యంలో సత్పరిపాలనకు ఎటువంటి ఆటంకము ఉండదు" అన్నాడు. క రాజు ఆజ్ఞను ఆచరణలో పెట్టడానికి ఉద్యుక్తుడయ్యాడు మంత్రి.

రేపటి ప్రఖ్యాతులను కనిపెట్టమని క రాజేమో సులభంగా చెప్పేశాడు. కానీ వాళ్ళెవరు ఎక్కడున్నారు? అది కనిపెట్టడం ఎలా? అన్నిటికంటే ముఖ్యం - అసలు ప్రఖ్యాతులంటే ఎవరు? రాత్రంతా ఆలోచించగా మంత్రికి ఒక రకమైన అవగాహన ఏర్పడింది. అదేమిటంటే, ఎవర్నయితే ఎక్కువమంది జనం మెచ్చుకుంటారో వాళ్ళంతా ప్రఖ్యాతులే.

ప్రఖ్యాతులు వేరు, ప్రతిభావంతులు వేరు. ప్రతిభావంతులందరూ ప్రఖ్యాతులు కానక్కర్లేదు. కానీ, ప్రఖ్యాతులు మాత్రం తప్పనిసరి ప్రతిభావంతులే. ఈ సూక్ష్మం తెలుసుకున్న మరుక్షణం మంత్రి తన సహాయకులను పిలిపించి వాళ్ళతో చర్చలు జరిపాడు. ఈ చర్చల్లో తేలిందేమిటంటే, రాజ్యంలోని ప్రఖ్యాతుల్లో అధికశాతం కళాకారులు. అయితే వారిలో సాహిత్యానికి సంబంధించిన వారు చాలా తక్కువ. చిత్రకారులు, శిల్పులు కూడా అంతే. సంగీతానికి సంబంధించినవారు కొంత మెరుగు. కానీ నిస్సందేహంగా జనబాహుళ్యాన్ని విపరీతంగా ఆకర్షించేవారు నటులే. జనం వాళ్ళను సకల కళా సంపన్నులుగా చూస్తారు. వాళ్ళు పలికే సంభాషణల్లో సాహిత్యం ఉంది. వాళ్ళు పాడే పాటల్లో సంగీతం ఉంటుంది. వాళ్ళు వేసుకునే దుస్తుల్లో, వాళ్ళ వెనక చిత్రకళ, శిల్ప కళ కనిపిస్తూనే ఉంటుంది. ఇన్ని హంగులున్నాయి గనుకనే నటులంటే జనానికి అంత అభిమానం.

"ఈనాటి యువకుల్లో ఉత్తమ నటులైన వాళ్ళను ఎంపిక చేస్తే, వాళ్ళు రాబోయే కాలంలో ప్రఖ్యాతులై, రాజ్యాధికారాల్ని చేపట్టటానికి అర్హులై ఉంటారు" అన్నాడు మంత్రి. సహాయమంతులంతా కరతాళ ధ్వనులతో తమ ఆమోదాన్ని తెలియపరిచారు.

భరతవర్మ అనే వ్యక్తి గత యాభై సంవత్సరాలుగా నాటక కళ కోసం తన సర్వస్వం ధారపోశాడు. అందరూ అతన్ని భరతముని అంటారు. ఎందరో యువకులకు నటనలో శిక్షణనిచ్చి, వారిచేత అసంఖ్యాకమైన ఉత్తమ నాటకాలను వేయించాడు. ఈ ప్రక్రియలో

అతనేం సంపాదించలేదు సరికదా, ఉన్న కొద్దిపాటి ఆస్తిని కూడా నాటక కళాపోషణకే అర్పించుకున్నాడు. అతని శిష్యులు అప్పుడప్పుడు అతనికిచ్చుకునే చిన్న దక్షిణలతో అతను తన జీవితాన్ని కొనసాగిస్తున్నాడు. ఇప్పుడు మంత్రిగారి కొత్త పథకం ప్రకారం ప్రతిభావంతులైన యువనటుల్ని ఎంపిక చేసే ప్రక్రియలో అందరికళ్ళు మొట్టమొదట భరతముని మీద పడ్డాయి. దేశం అంతా వెతకక్కర్లేదు. ఉన్న ప్రతిభావంతులంతా భరతముని ఆశ్రమంలోనే ఉన్నారని అందరూ నిర్ధారించుకున్నారు.

ఈ వార్త విన్న భరతముని ఆనందానికి అవధుల్లేవు. ఇన్నేళ్ళు తను పడ్డ శ్రమకు ఇప్పుడు ఫలితం దొరికిందని సంతోషించాడు. తన శిష్యుల్లో ఉత్తమ శ్రేణిలో ఉన్న యాభైమంది యువనటులను ఎంపికచేసి, వారికి ప్రత్యేకంగా శిక్షణ ఇవ్వాలనుకున్నాడు. వారిలో పదిహేను మందికి ప్రభుత్వోద్యోగాలు వస్తే, తనకంతకంటే కావలసిందేదీ లేదనుకున్నాడు.

కాకపోతే మంత్రిగారు మాత్రం రాజ్యంలో భరతమునే కాక ఏమూలనైనా అర్జులైన వారుండొచ్చు కదా అనుకుని, దానికనుగుణ్యంగా ముందు "యువనటులు కావలెను" అని ఒక ప్రకటన జారీ చేయబోయి, చటుక్కున మనక్కావలసింది ప్రఖ్యాతులు కాదగ్గవారు కదా అని జ్ఞాపకం తెచ్చుకుని, ప్రకటనను కొద్దిగా మార్పించి, "ఎక్కువ జనాన్ని ఆకర్షించగల యువనటులు కావలెను" అని ఇప్పించాడు. దాంతో అతని సమస్యలన్నీ తీరిపోతాయనుకున్నాడు మంత్రి.

ఈ ప్రకటనను చూసిన భరతముని తన శిష్యుల నాటకాలను ఎక్కడ ప్రదర్శించాలా అని ఆలోచించాడు. పెద్దపెద్ద వేదికలు, కళ్యాణ మంటపాలకు చాలా డబ్బు కట్టాలి. అంత డబ్బు తన దగ్గర లేదు. చివరకు రంగనాథస్వామి ఆలయంలో ప్రదర్శించేట్టు తీర్మానించుకున్నాడు. రంగనాథస్వామి ఆలయం నగరంలో అతి పెద్దగుడి. లోపల ఉత్తరాన గుడికీ, ప్రహారీ గోడకు మధ్య చాలా ఖాళీ స్థలం ఉంది. అక్కడ ఎంతమందైనా కూర్చుని చూడొచ్చు. దీని చివర ఒక విశాలమైన మంటపం ఉంది. అది నాటకాన్ని ప్రదర్శించడానికి అనుకూలంగా ఉంది. భరతముని కోరికను గుడి పూజారి వెంటనే అంగీకరించాడు. ఆ రోజైనా ఎక్కువ దక్షిణలు ముట్టగలవని అతని సంతోషం. కాకపోతే భరతముని గానీ, అతని శిష్యులు గానీ ఉత్సాహవంతులైన కళాకారులే గానీ, వ్యాపార మెళుకువలు తెలిసినవారు కారు. రాబోయే కాలంలో ప్రభుత్వోద్యోగాలు చేతికొస్తాయంటే అదేదో ఒక హోదా అనుకున్నారే తప్ప, దాని వెనుక ఒక బంగారుగని ఉన్నదనే సత్యాన్ని వాళ్ళు గ్రహించలేదు. అది గ్రహించాలంటే ఒక సూక్ష్మమయిన వ్యాపార దృక్పథం ఉండాలి. అలాంటి దృక్పథం ఉన్నవారే ఇప్పుడు నగరంలో పెద్దలుగా వెలుగుతున్నారు. వీళ్ళంతా ధనవంతులు, ఆస్తిపరులు, రాజ్యంలో పలుకుబడిగలవారు. ఇప్పుడు వీళ్ళంతా ఈ కొత్త పథకాన్ని గురించి కాస్తలోతుగా ఆలోచించడం మొదలుపెట్టారు.

భవిష్యత్తులో రాజ్యపాలనలోని పెత్తనం తమ చేతుల్లో ఉండాలంటే ఒకటే మార్గం. తమ కొడుకులనే భావిప్రఖ్యాతులుగా లోకం ముందు ప్రతిష్ఠించాలి. ఈ ఆలోచన రాగానే యుక్తవయస్సు కొచ్చిన కుర్రాళ్ళ తండ్రులంతా సంతోషించారు. కొడుకులు లేనివాళ్ళంతా తమకు దక్కింది ఇంతేననుకుంటూ వేదాంత ధోరణిలో చింతించారు. కొడుకులు యాభై మంది వరకు ఉన్నారు. వీళ్ళందర్నీ ముందుకు తొయ్యడానికి వారివారి తండ్రులు ప్రయత్నాలు చేయసాగారు. ఈ కుమారులంతా సుకుమారులు. ఎప్పుడూ కష్టపడి ఎరుగరు. అయినా వ్యాపార దృష్టి పుట్టినప్పట్నుంచే వాళ్ళలో కూడా అబ్బి ఉండడం వలన, నటనాభ్యాసాన్ని వాళ్ళకు తట్టిన సులభ పద్ధతుల్లో సాగించారు.

ప్రభుత్వం నుంచి ఉత్తర్వులు జారీ అయ్యాయి. ఫలానా పంచమినాడు మొదలయ్యే అయిదు రోజుల నాటకోత్సవంలో యువకులు పాల్గొని, జన బాహుళ్యానికి వాళ్ళమీద ఉన్న ఆకర్షణను ఋజువు చేసుకోవాలి. వీరి నాటకాలను సమీక్షించి, వీరిలో నెగ్గిన పన్నెండుగురికి భావి ప్రఖ్యాతులనే పట్టం కట్టి, రాజ్యాధికారపు మొదటిమెట్టులో నియమిస్తారు. ఆపై అనుభవంతో వాళ్ళు క్రమేపీ మెట్లెక్కుతారన్నమాట.

అటు భరతముని శిష్యులు ఉన్నతస్థాయిలో, గుడిలో రోజూ నాటకాభ్యాసం చేస్తుంటే సుకుమారులకు మాత్రం ఈ ప్రక్రియ మింగుడు పడటం లేదు. బొమ్మల్లాగా నిలబడి సంభాషణలను అప్పజెప్పడమో, నృత్యం పేరిట కోతిగంతులెయ్యడమో చేస్తున్నారు. మరి

కొందరు పాడుంటే ఎటువంటి శృంగార గీతమైనా విషాదగీతంలా వినిపిస్తూంది. లేదా ఎవరిమీదో తగాదాకు ఉరుకుతున్నట్టుంటుంది. వ్యాపారనిపుణులైన తండ్రులకు కొడుకుల దోషాలు తెలియకపోలేదు.

పైకి బాగుందని గాంభీర్యాన్ని ప్రకటిస్తున్నా, కొడుకుల నాటకాలకు జనాన్ని ఎలా ఆకర్షించాలా అనే ఆలోచనలో నిమగ్నులయ్యారు. తండ్రుల మధ్య పోటీ పెరిగింది. నగరంలోని పెద్ద కళ్యాణ మంటపాలను, నాటక వేదికలను ఎవరికి దొరికింది వాళ్ళు ఎక్కువ డబ్బిచ్చి ప్రదర్శన రోజుకు ఖరారు చేసుకున్నారు. ఇది దొరకని వాళ్ళు ఖాళీ ప్రదేశాల్లో తామే వేదికలను నిర్మించుకున్నారు. ఇలాంటివి భరతమునికి సాధ్యంకాదు గనుక గుడిలోనే తమ కార్యకలాపాల్ని నిర్వహించడం అతనికి తప్పనిసరి అయింది.

జనాన్ని ఆకర్షించేందుకు తండ్రులు, కుమారులు కలిసి వారివారి శక్త్యానుసారం వారి నాటకాల్లో రకరకాల హంగుల్ని జతచేయసాగారు. ఇప్పుడు కుమారుల ప్రదర్శనలకన్నా, వాటి చుట్టూ అల్లుకున్న ఆర్భాటాలు జనాన్ని ఎక్కువగా ఆకర్షించాయి.

వాటిలో ముందుగా చెప్పుకోవలసింది నాటక ప్రాంగణంలో చేయబడ్డ అలంకరణలు. ఒకరు రంగురంగుల పూలపందిర్లతో అలంకరిస్తే, మరొకరు వందలాది దీపాలతో అలంకరించారు. ఒకరు స్వాగతం పలికే సుందరాంగుల బొమ్మలను పెద్దే, మరొకరు ఏకంగా సుందరాంగుల్నే పెట్టారు. ఒకరేమో వచ్చిన ప్రేక్షకులందరికీ పానకాలివ్వడానికి ఏర్పాట్లు చేశారు. ఈ వింతల్ని చూడడానికి జనం రాజ్యంలోని మారుమూలల్లోంచి వచ్చి నగరం చేరుకున్నారు. నాటకాలాడే చోట్లను గురించి చర్చించుకుంటూ ఉదయం ఇక్కడ, సాయంత్రం అక్కడ, రాత్రి మరో చోట అంటూ వాళ్ళ కార్యక్రమాలను నిర్ణయించుకున్నారేగానీ గుడిలోని భరతముని బృందాన్ని గురించి అనుకున్నవాడొక్కడూ లేడు.

పంచమినాడు ప్రదర్శనలు ప్రారంభం అయ్యాయి. వివిధ కుమారుల నాటకాలకు జనం ఎగబడి వస్తున్నారు. ప్రాంగణంలోని అలంకారాలే కాకుండా, నాటకాల్లో కూడా ఎన్నో హంగుల్ని జతపరిచారు. ఒక కుమారుడు అంతకు ముందెవ్వరూ ధరించని ఖరీదైన వస్త్రాభరణాలతో దర్శనమిచ్చాడు. అతని సహజాకారం ఎలా ఉన్నా, ఈ సాగసులు వాటిని కప్పేసాయి. అతను మాట్లాడే తీరు పేలవంగా ఉన్నా, జనం అదేమీ పట్టించుకోకుండా అతని దుస్తులను చూస్తుండిపోయారు. మరొక నాటకం కుమారుడొకచోట కూర్చుంటాడు. ఏమీ చెయ్యడు. అతని చుట్టూ ఉన్న వాళ్ళంతా పెద్ద పెద్ద వాక్యాలతో, 'నీకంటే గొప్పవాడు లేడు' అంటూ అతన్ని పొగుడ్తూ ఉంటారు. ఎవరెన్ని మాట్లాడినా కుమారుడు మాత్రం పలికేది రెండే ముక్కలు. "అది మీ అభిమానం" అని. ఆ రెండు ముక్కలతో అతనా నాటకానికి నాయకుడు. మరొకచోట చాలామంది నృత్యం చేస్తూ, పాడ్తూ వాళ్ళ నాయకుడైన కుమారుణ్ణి అందలం ఎక్కిస్తున్నారు. ఎలాగైతేనేం, ఎన్నెన్నో హంగులు సంతరించుకున్న ఈ నాటకాలన్నీ విశేషమయిన ప్రజాదరణకు నోచుకున్నాయి.

ఇదిలా ఉంటే గుడిలోని భరతముని శిష్యుల ప్రదర్శనల్ని చూడడానికి ఒక్కరు కూడా రాలేదు. మాములుగా అయితే వాళ్ళ నాటకాలను మెచ్చుకునే విజ్ఞులు కొంతమంది ఉన్నారు. అయితే వాళ్ళకు జనం అంటే గిట్టదు. ఈ నాటకాలకు జనం విరగబడి వస్తారేమోనన్న భయంతో వాళ్ళు రాలేదు. నాలుగురోజులైనా ఎవ్వరూ రాకపోయేసరికి అక్కడి యువకులందరికీ ఎనలేని నిరాశ కలిగింది. పూజారికేమో ఆశించిన దక్షిణలు చిక్కలేదే అన్న చింత. చివరి రోజున కూడా ఎవ్వరూ రాకపోయేసరికి వాళ్ళకొక ఆలోచన వచ్చింది. వాళ్ళ నాటకాన్ని, వాళ్ళ ముందు, వీళ్ళ ముందు కాకుండా సాక్షాత్తు రంగనాథస్వామి ఎదుటే ప్రదర్శించాలని నిశ్చయించారు వెంటనే స్వామికి ఎదురుగా నిలబడి, సూర్యాస్తమయం వరకు ఒక్కొక్కరుగా ద్విగుణీకృతమయిన ఉత్సాహంతో వారివారి పాత్రలను పోషించారు పడుకున్న రంగనాథస్వామి ఒక్కసారైనా కళ్ళు తెరిచి చూసాడా? చూసుండొచ్చు - చూసుండకపోవచ్చు. యువకులు మాత్రం అదేం పట్టించుకోకుండా నాటకాన్ని ముగించారు.

మంత్ర సందిగ్ధంలో పడ్డాడు.

జనాన్ని లాక్కోగలిగిన వాళ్ళు పనికిరాని వాళ్ళుగా తేలింది.

పనికొచ్చే వాళ్ళేమొ జనాన్ని లాగే చాకచక్యం లేని వాళ్ళాయె.

అధికారి అనే వాడికి ఈ రెండు అవసరమే. ఇప్పుడెవరిని ఎంపిక చేసుకోవాలి? దీనికి పరిష్కార మార్గం తోచక మంత్రి సరాసరి క రాజు దగ్గరకు పరుగెత్తి జరిగిందంతా వివరంగా చెప్పాడు.

క రాజు దీర్ఘంగా ఆలోచించి, "మంత్రి ఇది నాటకాల సమస్య కాదు. రాజకీయ సమస్య" అన్నాడు.

"రాజకీయ సమస్యా?" అన్నాడు మంత్రి కంగారుగా.

"అవును. ఒక వర్గానికి జనబాహుళ్యం మద్దతు ఉంది. కానీ విజ్ఞుల మద్దతు లేదు. రెండవ వర్గానికి జనం మద్దతు లేదు. విజ్ఞుల మద్దతు ఉంది. అయితే రెండు వర్గాలూ కావలసినవాళ్ళే."

"మరిప్పుడేం చేయమంటారు మహారాజా!"

"ఏముంది? సూక్ష్మంలో మోక్షం - "నాటకాల సమీక్ష" అనే ప్రక్రియ మిగిలుందిగా. ఇప్పుడు కుమారుల నాటకాల్ని భరతముని వారిని సమీక్షించమనండి - ఎక్కడ చెడ్డగా సమీక్షిస్తారోనని కుమారులు భయపడి, భరతముని వారిని మంచి చేసుకుంటారు. వ్యాపారదక్షులు గనక బేరం పెట్టారు. మంచి సమీక్షలు రాస్తే మా కొచ్చే ఉద్యోగాలలో సగం వాటా మీకిస్తామంటారు. దానికి భరతముని వారు వెంటనే ఒప్పుకుంటారు. దీంతో ఇరువర్గాల వారూ మన ప్రమేయమే లేకుండా ఉద్యోగాలను సమానంగా పంచుకుంటారు - సర్వేజనా సుఖినోభవంతు!"

క రాజు రాజకీయ విజ్ఞుతను మెచ్చుకుంటూ ఇంటికి బయలుదేరాడు మంత్రి.

మర్కట స్మృతాలు

వెంటనే రావాల్సిందిగా క రాజు దగ్గర్నుంచి మంత్రికి కబురొచ్చింది. ఇలా కబురొచ్చినప్పుడెల్లా మహారాజు తను లేకుండా ఏ పని చెయ్యడనే ఆనందంతో మంత్రికి కొత్త ఉత్సాహం పుట్టుకొస్తుంది. కానీ ఇప్పుడు ఏ పనిమీద రాజుగారు అతన్ని రమ్మన్నారో తెలీదు. అయినా ఎటూ ఒక ముఖ్యమైన పనిమీద ఈరోజే కలుసుకోవాలనుకున్నాడు మంత్రి. అది నీతి నాటకాల నీలకంఠయ్యను గురించి క రాజుకు చెప్పడం. నీలకంఠయ్య అంటే అందరికీ ఎంతో గౌరవం. దీనికి కారణం ఒక చిన్న మచ్చ కూడా లేని అతని సన్మార్గ జీవనం. "నన్ను గురించి ఏ ఒక్కరూ చిన్నవేలెత్తి చూపకూడదు" అని ఎప్పుడూ అంటుంటాడు. ఊళ్ళో వాళ్ళెవరైనా అతన్ని చులకనగా చూస్తే అతను సహించలేడు. విపరీతంగా బాధపడిపోతాడు. ఆ పరిస్థితి రాకుండా ఉండటానికి ప్రతిక్షణం ప్రయత్నిస్తుంటాడు. ఆ ప్రయత్నంలో భాగంగానే పెక్కు నీతి నాటకాలను రాసి, మిత్రులచేత ప్రదర్శనలిప్పించాడు. అతని కృషి అందరూ మెచ్చుకునేవారే గానీ అవి చూడడానికి ఎవరూ వచ్చేవారు కారు. అయినా, నీలకంఠయ్య తన నీతి నాటకాలతో సమాజానికి ఎనలేని సేవ చేస్తున్నాడని పెద్దలంతా పొగిడేవారు. చివరకు ఒక బ్రహ్మాండమయిన సన్మాన సభ కూడా ఏర్పాటు చేశారు. దానికి అధ్యక్షత వహించిన నరసింహశాస్త్రి చేతుల మీదుగా నీలకంఠయ్యకు "నీతి సామ్రాట్" అనే బిరుదు ప్రసాదింపబడింది.

సామాన్యంగా ఇలాంటి పరిస్థితుల్లో ఎవరైనా సంతోషిస్తారు. కానీ నీలకంఠయ్య పరిస్థితి అలా లేదు. పేరుకు తగ్గట్టు బయటకు చెప్పలేని చేదు నిజాన్ని కంఠంలోనే దాచుకున్నాడు. అది అతని ఆర్థిక పరిస్థితి. ఇంట్లో గడవడం ఎంత కష్టంగావున్నా ఎవరైనా అప్పడిగితే తనను తక్కువగా చూస్తారేమోనన్న భయంతో ఎవర్నీ అడిగేవాడు కాదు. ఒకసారి నరసింహ శాస్త్రి నీలకంఠయ్యనుద్దేశించి "ఊళ్ళోకెల్లా

ఒక్కరూ కూడా అడిగి తీసుకోని ఒకే ఒక ఉత్తమ వ్యక్తి" అని పొగడడంతో ఉన్న పేరుకు ఆ కీర్తి కూడా తోడై అతన్ని ఇంకా ఇబ్బంది పెట్టింది. ఇలా పొగడడంతో తనను అప్పుడగకుండా నరసింహ శాస్త్రి జాగ్రత్త పడ్డాడని పాపం నీలకంఠయ్యకు స్ఫురించలేదు.

ఈ సమయంలోనే అతనికి ఇంద్రసేనుడితో పరిచయమైంది. ఇంద్రసేనుడు ఊరూరూ తిరిగి నాటకాలను ప్రదర్శిస్తుంటాడు. ఆ నాటకాలన్నీ శృంగారపరమైనటువంటివి. వాటి సంభాషణలు యువతను ఉత్తేజపరిచేలా ఉంటాయి. అందుకని వాటికి జనాదరణ బాగా వున్నది. కొందరు పెద్దలు అవన్నీ బూతు నాటకాలని నిందిస్తున్నా, సమయం దొరికినప్పుడు వాళ్ళే వాటిని రహస్యంగా చూసేవారు. కానీ రానురాను ఆ నాటకాలకు ఆదరణ బాగా తగ్గుతూ వచ్చింది. "విన్న బూతులే వింటున్నాం. కొత్తదనం ఏమీలేదు" అన్నది జనాభిప్రాయం. ఈ పరిస్థితుల్లో ఇంద్రసేనుడికేం చెయ్యాలో తోచక ఒక ఆలోచన వచ్చి ఒకరాత్రి రహస్యంగా నీలకంఠయ్య ఇంటికి వచ్చాడు. వచ్చే రాగానే నీలకంఠయ్య కాళ్ళకు నమస్కరించి దక్షిణగా వెయ్యిన్నూటపదహార్లు ఇచ్చుకున్నాడు. ఎన్నడూ చూడని ఇంత డబ్బు చూడగానే నీలకంఠయ్యకు మతి పోయినంత పని అయింది. మగతలో ఉన్నవాడిలా చూస్తూ ఇంద్రసేనుణ్ణి సాదరంగా ఇంట్లోకి ఆహ్వానించాడు.

ఇంద్రసేనుడు ఎదుటి వానిలో నిగూఢంగా దాగున్న ప్రతిభను గ్రహించగలిగిన నేర్పరి. ప్రపంచం దృష్టిలో నీలకంఠయ్య నీతి నాటకాలతో ప్రతిభావంతుడనుకుంటున్నా అతనిలో బూతు నాటకాలను రాసే ప్రతిభ కూడా ఉన్నదన్న విషయం ఇంద్రసేనుడు పసిగట్టాడు. దాంతో నీలకంఠయ్యను కలుసుకుని తనకు కావలసిన బూతు నాటకాలను రహస్యంగా రాసిస్తే వాటిని ఇంద్రసేనుని రచనలలా జనానికి చాటి ప్రదర్శిస్తానని, దానికి కావలసిన పారితోషికం ముట్టచెప్తానని హామీ యిచ్చాడు. ముందు నీలకంఠయ్య దీనికి ససేమిరా ఒప్పుకోలేదు. కానీ పేదరిక ప్రభావం అతన్ని లొంగదీసింది. ఎట్టుకేలకు ఇంద్రసేనుడు చెప్పిన దానికి నీలకంఠయ్య ఒప్పుకున్నాడు.

కొద్దిరోజుల్లోనే ఇంద్రసేనుడు ప్రదర్శించిన "మన్మథ విజయం" విశేషమైన జనాదరణ పొందింది. ఆ తర్వాత "నాలో నీవు నీలో నేను", "అలుపెరగని పెరగని నాయకుడు", "చీరలోనే ఉన్న అందం", "అబ్బ - కుర్రాడి దెబ్బ"లాంటి గిలిగింతలు పెట్టే నాటకాలు విజయభేరి మ్రోగించాయి. ఇంద్రసేనుడు అనతికాలంలోనే రాజ్యంలోని పెద్ద ధనికుల జాబితాలోకి చేరిపోయాడు. దీనికంతా పరాకాష్టగా, ఇన్ని గొప్ప విజయాల్ని సాధించిన ఇంద్రసేనుడికి సన్మానం చేస్తే అతని శృంగార భావాన్ని మెచ్చుకుంటూ వేదిక మీద మాట్లాడింది ఎవరో కాదు - ఆనాడు తన నీతుల్ని పొగడిన నరసింహ శాస్త్రి.

ఈ నాటకాల్ని వెనుకనుంచి రాస్తున్న నీలకంఠయ్యకు మాత్రం ఇల్లు గడవడానికి సరిపాయ్యేంత పారితోషికం లభిస్తోంది. కానీ తన ప్రతిభతో ఇంద్రసేనుడు ఇంత సంపాదిస్తున్నాడని ఉక్రోశం నీలకంఠయ్యను దహించివేసింది. అయితే ఈ బూతు నాటకాల్ని తనే రాసాడని నలుగురి ముందూ చెప్పుకోలేడు. ఇంద్రసేనుడితో కఠినంగా మాట్లాడే ఆ వచ్చే డబ్బు కూడా రాదేమోనన్న భయం.

ఎంత రహస్యమైనా అది ఎలా బయటపడ్తుందో ఎవరికీ తెలియదు. అలాగే ఇంద్రసేనుడి బూతునాటకాల అసలు రచయిత నీతి నాటకాల నీలకంఠయ్య అని అక్కడక్కడ గుసగుసలు బయలుదేరాయి. ఇది మంత్రిగారి దాకా వెళ్ళింది. ఇలాంటి కష్టాల్లోవున్న నీలకంఠయ్యను గురించి క రాజుగారితో మాట్లాడి ప్రభుత్వ పరంగా ఏదైనా సహాయం చేద్దాం అనుకుంటున్న తరుణంలో రాజుగారి దగ్గర్నుంచి మంత్రిని రమ్మని కబురొచ్చింది.

క రాజు మంత్రిని పిలిపించిన పనివేరు. సలహానందస్వామి వారు దేశాటన ముగించుకుని ఆరోజే వాళ్ళ ఊరికి ఆగమిస్తున్నారు. సలహానందస్వామి వారి సలహాలను గురించి వినని వారు లేరు. అవి నిత్యనూతనంగానూ, ఒక్కొక్కప్పుడు చిత్రంగానూ ఉంటాయి. వాటిని పాటించిన వారంతా కష్టాలు తీరి సుఖంగా జీవిస్తున్నారు. అలాంటి స్వామి వారు ఒక నెలరోజులు తన రాజధానిలో బస చేస్తే, స్వామి సలహాలతో ఊరి ప్రజలకు మేలు కలుగగలదని క రాజు ఆలోచన. అందుకని స్వామి వారికి తగు సదుపాయాలను చూడవలసిందిగా మంత్రికి ఆనతిచ్చాడు.

"అలాగే, మహారాజా" అంటూ మంత్రి ఒక్కక్షణం ఆగి, "మహారాజా, నాదొక మనవి. నీతి నాటకాలు రాసే నీలకంఠయ్య పేరు విన్నారా?" అన్నాడు. క రాజుకు మంత్రి చెప్పదలచుకుందేమిటో పూర్తిగా అర్థం అయింది. "మీరేం చెప్పదలచుకున్నారో నాకు తెలుసు, మంత్రి! సమయానికి అతని ప్రస్తావన తెచ్చారు. నీలకంఠయ్యను ఒకసారి సలహానందస్వామిని కలవమనండి. అతని భవిష్యత్తు చక్కబడుతుంది" అన్నాడు క రాజు. మంత్రికి ఏం చెప్పాలో తోచలేదు. రాజాజ్ఞ ప్రకారం నీలకంఠయ్యను పిలిపించి వెంటనే సలహానందస్వామిని కలవమని చెప్పాడు.

మంత్రిగారు చెప్పినట్లుగానే నీలకంఠయ్య సలహానందస్వామిని దర్శించుకుని, తన పరిస్థితిని వివరంగా చెప్పాడు.

"నీలకంఠయ్యా, నీవు "మర్కట సూత్రాల"ను పాటిస్తే, నీవు కోరిన ధనలాభం నీకు చేకూరుతుంది" అన్నాడు స్వామి.

మర్కట సూత్రాలంటే ఏమిటో నీలకంఠయ్యకు అర్థంకాలేదు. స్వామి గోడపక్కనున్న మూడు కోతి బొమ్మలను చూపించాడు.

"ఇవి పూర్వం చైనా యాత్రికులకు తీసుకొచ్చిన బొమ్మలు కదా?" అన్నాడు నీలకంఠయ్య సందేహంగా.

"అవి వేరు, వినకు, చూడకు, మాట్లాడకు అనే ఆ మూడు కోతులు ఆ రాజ్యానికి ఆ కాలానికి సరిపోతుంది. కానీ ఈ కోతులు వేరు. ఈ సూత్రాలు మన రాజ్యానికి, కాలానికి సరిపోయేవి" అన్నాడు స్వామి.

పరికించి చూస్తే ఆ విషయం నీలకంఠయ్యకు అర్థమైంది. ఒక కోతి కళ్ళు విప్పి చూస్తున్నది. రెండవది నోరు తెరిచి ఎదుటి వాళ్ళను మాట్లాడనివ్వకుండా తనే మాట్లాడేటట్టుంది. మూడవ కోతి రెండు చెవులూ మూసుకుని తనలో తను నవ్వుకుంటోంది.

"వీటి అంతర్ధారం ఏమిటి స్వామి?" అనడిగాడు నీలకంఠయ్య.

"ఏముంది? మొదటి కోతిలా ప్రతి క్షణం కళ్ళు తెరుచుకుని ఎక్కడ డబ్బున్నా అది నాకే దక్కాలి అంటూ, రెండవ కోతిలా గట్టిగా నోరు తెరిచి అరిచి చేజిక్కించుకో. డబ్బు సంపాదించిన వాళ్ళను చూసి లేని వాళ్ళంతా ఛీఛీ అంటారు. ఆ మాటలు వినకుండా మూడవ కోతిలా చెవులు మూసుకుని నీలో నువ్వు నవ్వుకో" అన్నాడు సలహానందస్వామి.

రాత్రంతా నీలకంఠయ్య మర్కట సూత్రాలను గురించి ఆలోచించాడు. ఇన్నేళ్ళూ తనని బాధించిన పేదరికం, ఇప్పుడు కూడా తన కృషిని ఉపయోగించుకుని మరొకరు ఆనందించడం, వీటికంతా కారణం తన తత్వం. తనను గురించి ఎవరేమనుకుంటారోనన్న ఆందోళన. ఇప్పుడు జ్ఞానోదయమైంది. మొదటి కోతిలా కళ్ళు విప్పి డబ్బెక్కడుందో గాలించాలి. రెండవ కోతిలా తనకు రావలసిన డబ్బును గట్టిగా అరిచి రాబట్టుకోవాలి. మూడవ కోతిలా ఎవరేమన్నా వినకుండా చెవులు మూసుకుని నవ్వుకోవాలి.

ఆ మరుసటి రోజే నీలకంఠయ్య ఇంద్రసేనుణ్ణి పిలిపించి ఇంతవరకు ఆడిన తన నాటకాలకు పెద్ద మొత్తం డబ్బు చెల్లించవలసిందని, ఇకనుంచి ప్రదర్శించే ప్రతి నాటకం తన పేరుమీదే ఆడాలని గర్జించాడు. ఇంద్రసేనుడు నిర్ఘాంతపాయ్యాడు. ఏదో

చెప్పబోయాడు. కానీ నీలకంఠయ్య గట్టిగా నోరు తెరచి మాట్లాడుతూ ఇంద్రసేనుణ్ణి మాట్లాడనివ్వలేదు. ఇంద్రసేనుడు నీలకంఠయ్య షరతులకు ఒప్పుకోక తప్పింది కాదు. మొట్టమొదటిసారిగా నీలకంఠయ్య అపార ధనాన్ని కళ్యాణా చూశాడు. అప్పట్నుంచీ వరుస నాటకాలు నీలకంఠయ్య కలంలోంచి ప్రవహించాయి. ఇప్పుడు నీలకంఠయ్య పేరు చెపితే చాలు. రాజ్యంలోని యువత ఆవేశంతో చిందులు వేస్తారు. కానీ ఒక వర్గం వారు మాత్రం అతన్ని దూషించారు. యువతను పెడత్రోవన పెట్టున్నాడని ఊళ్ళో సభలు నిర్వహించి చర్చలు జరిపించారు. కానీ నీలకంఠయ్యకి ఇవేవీ వినిపించలేదు. ఎందుకంటే అతను మర్కట సూత్రాలను పాటించి చెవులు మూసుకున్నాడు కనుక

"చూశారా మంత్రి! మంచివాళ్ళుగా చలామణి అయ్యేవాళ్ళంతా సిద్ధాంతాలకు లోబడికాదు. తప్పు చేస్తే నలుగురూ తమను గురించి ఏమనుకుంటారోననే భయంచేత" అన్నాడు క రాజు.

"అంటే!" అన్నాడు మంత్రి అర్థంకాక.

"అంటే దీని అర్థం ఒక్కటే. చెడ్డవాళ్ళ చెడ్డ ఆలోచనలన్నీ చేతల్లో ఉంటాయి. మంచి వాళ్ళ చెడ్డ ఆలోచనలన్నీ మనసుల్లోనే ఉంటాయి" అన్నాడు క రాజు చిరునవ్వుతో.

కాశీ మజిలీ

క రాజు రాజ్యంలో శంకరగిరి అనే ఊరు వుంది. ఊరిని ఆనుకునివున్న కొండమీద ఒక శివాలయం ఉంది. అది చాలా ప్రఖ్యాతమైనది. దీన్ని చిన్న చిదంబరం అని కూడా అంటారు. ఎందుకంటే అక్కడ చిదంబరంలో లాగే గర్భగుడిలో విగ్రహం లేదు. శూన్యంగా ఉంటుంది. కనిపించని దేవుని రహస్యం గురించి పూజారి చెప్తూంటే భక్తులంతా విని దండం పెట్టుకుంటారు. కోరికలున్న వాళ్ళంతా ఇక్కడికి వచ్చి మొక్కుకుంటే మొక్కుకున్న మూడువారాలకు శివుడు కలలో కనబడి వాళ్ళ కోరికలు ఫలించేట్టు దీవిస్తాడట. ఇలా చాలామందికి శివుడు కనిపించాడంటారు. అలా అనకపోతే వాళ్ళకు భక్తిలేదనుకుంటారని, అందుకని అలా అంటున్నారంటారు కొందరు. ఏమైనా కోరికలు లేనివాళ్ళు లోకంలో ఉండరు గనుక చిన్న చిదంబరానికి సంవత్సరం పాడుగునా భక్తులు వస్తూనే వుంటారనడంలో ఆశ్చర్యం ఏమీలేదు. రాజ్యంలో బాగా ధనబలమున్న దేవాలయాల్లో చిన్న చిదంబరాలయం అతి ముఖ్యమైనది. ఈ దేవాలయానికి రెండు దశాబ్దాలుగా కాశీవిశ్వనాథయ్య ధర్మకర్తగా వ్యవహరిస్తున్నాడు. గుడి భాగంగా ఆ ప్రక్కనే ఆ రోజుల్లోనే కట్టిన పెద్ద ఇంట్లోనే అతను కుటుంబంతో ఇన్నేళ్ళూ వుంటున్నాడు. గుడికి చెందిన ఆవులు, గేదెలు మూడువందల వరకు ఉంటాయి. ఇవిగాక ఎన్నో ఎకరాల భూమి. దేవుడికి అర్పించే నిత్యప్రసాదానికి, ప్రతిశనివారమూ భక్తులు ఆరగించే ఉచిత భోజనాలకు కావలసిన బియ్యం, కూరగాయలు వగైరా ఈ భూముల్లోనే పండిస్తారు. ఇవి ముందు కాశీవిశ్వనాథుని ఇంటికి చేరుకుంటాయి. శబరిలాగా వీటి రుచిని అతను చూసిన తర్వాతే అవి దేవుడి ప్రసాదానికి వెళ్తాయి. వాళ్ళు నడుచుకునే తీరును బట్టి పూజారులకు కూడా కొంత అప్పుడప్పుడు అవి ముడుతుంటాయి.

కాశీవిశ్వనాథయ్య చేసే పనులన్నీ దేవుడి పనులే గనుక అతన్ని అందరూ దేవుని ప్రతినిధిగా చూస్తారు. ఎవ్వరూ ఏమీ అడగరు. అడిగితే పాపం అనే భయం కూడా వుంది చాలామందిలో. ఇదే సమయంలో దక్షిణ వీధిలో నివసిస్తున్న కాళహస్తి కనక లింగయ్య ఆరుమాసాలు దేశంలోని పుణ్యక్షేత్రాలన్నీ సందర్శించి ఎంతో పుణ్యం సంపాదించుకుని తిరిగి వచ్చాడు. ఇంత పుణ్యం దక్కించుకున్న తర్వాత శేషజీవితాన్ని దేవుడి సేవలో కొనసాగించకపోతే తన కృషి అంతా వృధా అనుకున్నాడు. దేవుడి సేవ అంటే ఇంట్లో కూర్చుని

దండం పెట్టుకోవడం కాదు. ఒక అధికార స్థానంలో ఉండి దేవుడి పనులు చేస్తేనే దానికొక పరమార్థం. ఇలా ఆలోచించగా అతనికి ధర్మకర్త పీఠం మీద కన్ను పడింది. ఆ స్థానాన్ని తాను పొందగలిగితే తానే దేవుని ప్రతినిధియై ఎవలనే సేవలతో పరమపదాన్ని చేరుకోవచ్చు.

దీన్ని ఆచరణలో పెట్టాలంటే, రంగంలోకి దూకడానికి ముందు రహస్యంగా కొన్ని పరిశోధనలు చెయ్యాలి. రెండు దశాబ్దాలుగా కాశీవిశ్వనాథయ్య ధర్మకర్తగా ఉండడం వల్ల అందరూ ఆ పదవి ఆ కుటుంబానికి చెందిన సాత్రేనని నమ్మకంతో ఉండిపోయారు.

అతనికి ముందు ఎవరున్నారన్నది ఎవ్వరూ పట్టించుకోలేదు. కానీ ఇప్పుడు కనకలింగయ్య పట్టించుకున్నాడు. ఎక్కడో మూలనున్న పాత పుస్తకాలు వెతికి తిరగచూస్తే ఒక చిత్రమైన వాస్తవం తెలిసి వచ్చింది. కాశీవిశ్వనాథయ్యకు ముందు ధర్మకర్తగా వ్యవహరిస్తున్న వ్యక్తి భీమవరం భీమేశ్వరయ్య. అతను చాలా సంవత్సరాలు గుడికి మహోన్నత సేవలు చేశాడట. అప్పుడొక రాత్రి శివుడు అతనికి కలలో కనిపించి, "భీమేశ్వరయ్యా! నీ సేవలకు మెచ్చినాను. వెంటనే నీవు కాశీకి ప్రయాణమై నీ శేషజీవితాన్ని అక్కడ గడుపుము. నీకు పుణ్యం దక్కుతుంది" అన్నాడట. మరుసటి రోజు తనకు వచ్చిన కలను గురించి ఊళ్ళో నలుగురికి చెప్పి తాను కాశీ వెళ్తున్నట్లు ప్రకటించాడు. మరప్పుడు గుడి విషయాలు ఎవరు చూసుకుంటారనే ప్రశ్న వచ్చింది. ఆ సమయంలో అప్పటి మంత్రిగారు, అంటే ఇప్పటి మంత్రిగారి తండ్రి, అప్పటి రాజుగారు అంటే క రాజు తండ్రి ఉత్తర్యులు తీసుకుని ఆలయ పాలనా విషయాలు ఎవ్వరు చూసుకోవాలన్నది ఊరి భక్తుల్నే నిర్ణయించమని చెప్పాడు. అప్పుడు కాశీవిశ్వనాథయ్య ఊరి వారందర్నీ పిలిపించి వారికొక బ్రహ్మాండమైన విందు ఏర్పాటు చేసి, గుడి బాధ్యతలు తీసుకోడానికి తాను సిద్ధంగా వున్నట్లు ప్రకటించాడు. విందు ఆరగించిన భక్తులు కాశీవిశ్వనాథయ్య విన్నపాన్ని ఏకగ్రీవంగా సమర్థించారు. అలా అతను ధర్మకర్త అయ్యాడు. ఆ చరిత్రంతా మర్చిపోయిన ప్రజలు ఇప్పుడు గుడి మొత్తం కాశీవిశ్వనాథయ్య సొంత సొత్తనుకుంటున్నారు. కాళహస్తి కనకలింగయ్య పరిశోధనలతో ఇప్పుడసలు విషయము బయటపడింది. మిత్రులతో, సన్నిహితులతో సంప్రదించి కనకలింగయ్య తాను ధర్మకర్తగా వ్యవహరించాలనే అభీష్టాన్ని మంత్రిగారికి విన్నవించుకున్నాడు. ధర్మకర్త స్థానం ఒక వంశానికి చెందినది కాదనీ, ఒకప్పుడు భీమేశ్వరయ్య కాశీకి వెళ్తే ప్రజలే అప్పుడు కాశీవిశ్వనాథయ్యను ఎన్నుకుని ఈ స్థానం ఇచ్చారని, దేవుని సేవలు ఒకరికే పరిమితం కాకూడదని, మిగతావారికి కూడా ఆ అవకాశాలు రావాలని కనకలింగయ్య గట్టిగా వాదించాడు. ఎదుటివారి వాదనలో బలం వుందని తెలిసినప్పుడల్లా మంత్రి చేసేది ఒక్కటే. క రాజుకు విన్నవించుకోవడం.

ఎప్పుడూ ప్రజాభిప్రాయాన్ని మన్నించే క రాజు కనకలింగయ్యతో ఏకీభవించాడు. ఎన్నికలను నిర్వహించి ధర్మకర్తను నిర్ణయించే ఏర్పాట్లు చేయవలసిందని మంత్రిని ఆజ్ఞాపించాడు. మంత్రి తన సహాయకులతో చర్యలు జరిపాడు.

"ఈ పోటీలో మరికొందరు భక్తులు పాల్గొంటామంటే?" అన్నారు సహాయమంత్రులు. దాంతో ధర్మకర్త పదవికి ఎన్నికలు జరుగనున్నాయని ఈ ఎన్నికలో పాల్గొనదలచినవారు తమ పేర్లను మంత్రిగారికి సమర్పించుకోవాలని రాజ్యం అంతా చాటారు. కానీ కాశీవిశ్వనాథయ్య, కనకలింగయ్యలు ఇద్దరూ పెద్దలూ, పలుకుబడి గలవారూ కనక ఎందుకొచ్చిన గొడవ అని ఎవ్వరూ ముందుకు రాలేదు.

ఎన్నికల పథకాన్ని వివరించారు. వచ్చే ఏకాదశి రోజున భక్తులంతా తలా ఒక పావుసేరు గిన్నెను చేతబట్టుకుని దాన్ని పాలతో గానీ, నీళ్ళతో గానీ నింపుకుని రహస్యంగా ఉండేట్టు దానికి మూతమూసి గుడికి రావాలి. అక్కడ రెండు ఖాళీ హుండీలుంచబడ్డాయి. ఒకటి పాలకు, ఒకటి నీళ్ళకు. పోటీచేసే ఇద్దరు వ్యక్తుల్లో ఒకరి గుర్తుపాలు, ఒకరి గుర్తు నీళ్ళు. దాని ప్రకారం భక్తులు వాళ్ళ వాళ్ళ నిర్ణయాల్ని బట్టి పాలుగానీ, నీళ్ళుగానీ ఆయా హుండీలలో పోసిపోవాలి. సూర్యాస్తమయానికి ఏ హుండీ ఎక్కువగా నిండితే ఆ వ్యక్తి ధర్మకర్త.

ముందరిరోజు ప్రభుత్వాధికారులు కాశీవిశ్వనాథయ్యను కలుసుకుని, "మీకు పాలు కావాలా?", "నీళ్ళు కావాలా" అని అడిగారు. అధికారంలో వున్నాడు కనుక ముందు అతన్ని అడిగారు. నీళ్ళంటే నీచంగా వుంటుంది. తన అంతస్తుకు తగదని తనకు పాలే

కావాలన్నాడు కాశీవిశ్వనాథయ్య. కనకలింగయ్యకు నీళ్ళు తప్పలేదు. ప్రభుత్వం వారు కాశీవిశ్వనాథయ్యకు పక్షపాతం చూపిస్తున్నారని అందరితో చెప్పుకున్నాడు కానీ ఏమీ చెయ్యలేని పరిస్థితి.

పాలు కావాలని కోరుకున్న కాశీవిశ్వనాథయ్య తీరా ఆలోచించగా ఒక అనుమానం వచ్చింది. నీళ్ళు ఖర్చులేనిది కదా అందరూ నీళ్ళ హుండీనే నింపుతారేమోనని. అందుకని ముందురోజు రాత్రే ఊరికందరికీ తలా ఒక సేరుపాలు ఉచితంగా పంచాడు. పావుసేరు పాలు హుండీలో వెయ్యడానికి, ముప్పావుసేరు ఆ పని చేసినందుకు కానుకగా. కనకలింగయ్య ఇదంతా అన్యాయమని కనిపించిన వాళ్ళతో మొరపెట్టుకున్నాడు. కానీ ఏమీ చెయ్యలేని పరిస్థితి.

ఏకాదశి రోజు ఉదయాన్నే ఊరివారంతా తలా ఒక పావుసేరు గిన్నెను చేత్తో మూసుకొని గుడికొచ్చారు. ఒక్కొక్కరుగా లోపలికి వెళ్ళి వాళ్ళు ఎన్నుకున్న హుండీను నింపివస్తున్నారు. ఎవరు నెగ్గుతారోనన్న ఉత్కంఠ గంట గంటకూ పెరుగుతోంది. సూర్యాస్తమయం అయ్యేసరికి ఎన్నికల ప్రక్రియ పూర్తయింది. అధికారులు లోపలికి వెళ్ళి చూశారు. నీళ్ళ హుండీ పూర్తిగా నిండిపోయింది. పాల హుండీలో పాలమట్టం బెత్తెడు కూడా లేదు. ఊరివారు పాలు ఉచితంగా పుచ్చుకుని హుండీలో నీళ్ళు పోయడం చూసి కాశీవిశ్వనాథయ్యకు ఒళ్ళు మండింది. కానీ ఇప్పుడు అతనిది ఏమీ చెయ్యలేని పరిస్థితి. కొత్త ధర్మకర్తగా నియమింపబడ్డ కాళహస్తి కనకలింగయ్యను అందరూ జయజయ నినాదాలతో సత్కరించారు.

ఓడిపోయిన కాశీవిశ్వనాథయ్య ఇంట్లోంచి నెలరోజుల వరకు బయటకి రాడని అందరూ అనుకున్నారు. కానీ దానికి విరుద్ధంగా ద్వాదశి రోజునే కాశీవిశ్వనాథయ్య సరాసరి కనకలింగయ్య ఇంటికెళ్ళి అతన్ని పూలమాలతో సత్కరించాడు. కనకలింగయ్యకు ఆశ్చర్యం వేసింది. అంతకు ముందు అతనంటే వున్న ద్వేషం పటాపంచలైపోయింది. కాశీవిశ్వనాథయ్య కన్నా గొప్పవాడు ఈ లోకంలో లేడని స్తుతించాడు.

"కనకలింగయ్యా! నేనిక్కడికి వచ్చింది నీకొక ముఖ్యవిషయం చెప్పాలని" అన్నాడు కాశీవిశ్వనాథయ్య. "అదేమిటో సెలవివ్వండి" అన్నాడు కనకలింగయ్య నవ్వుతతో. "మొన్నరాత్రి కలలో చిన్న చిదంబరం స్వామి కనిపించి కాశీవిశ్వనాథయ్యా నీవు వెంటనే సకుటుంబంగా కాశీకి వెళ్ళి, ఇక అక్కడే నీ శేష జీవితాన్ని గడుపుము" అని ఆనతిచ్చాడు. అప్పుడే నాకు తెలిసిపోయింది. నీవు ధర్మకర్తవు అవుతావని. మేము కాశీకి ఈ రోజే బయలుదేరాలి."

కనకలింగయ్యకు ఏం చెప్పాలో తోచలేదు.

"గుడిలెక్కలన్నీ నీకు వివరంగా చెప్పి, అప్పగించి పోవాలి."

శివుడే కలలో కనిపించిన అంతటి మహానుభావుడి దగ్గర లెక్కలడగడం సబబు కాదనుకున్నాడు కనకలింగయ్య. పైగా గుడి ఆస్తుల్లో ఎక్కడెక్కడా ఎంతెంత డబ్బుందో కాశీవిశ్వనాథయ్య చెప్పంటే, అన్నిటికీ తల ఊపాడు. చివరకు మొత్తం లెక్కలు తనిఖీ చేసినట్లు పత్రం మీద సంతకం చేశాడు. ఆలస్యం చేస్తే విశ్వనాథయ్య ప్రయాణానికి ఆటంకం కలుగుతుందేమోనని అతని భయం. ఆ మధ్యాహ్నమే కాశీవిశ్వనాథయ్య సకుటుంబంగా కాశీకి బయలుదేరి వెళ్ళిపోయాడు.

పదవి రాగానే మొదట గుడికి వెళ్ళి, చిన్న చిదంబరం స్వామి రహస్యాన్ని మరొకసారి విని, తన్మయుడై తన పనిలో నిమగ్నడయ్యాడు. ఒక వారం రోజుల్లో అతనికి నమ్మలేని సత్యాలు కొన్ని తెలిసి వచ్చాయి. గుడికి చెందిన ఆవుల్ని, గేదెల్ని కుదువ బెట్టి విశ్వనాథయ్య చాలా సొమ్ము అప్పుగా తీసుకున్నాడు. అలాగే భూములు, ఆస్తులు, నగలూ ఏవీ ఇప్పుడు గుడి ఆధీనంలో లేవు. వాటన్నిటినీ సొమ్ముచేసుకుని, మూట కట్టుకుని విశ్వనాథయ్య కాశీకి వెళ్ళిపోయాడు.

కనకలింగయ్య తల తిరిగింది. చిన్న చిదంబరం రహస్యాన్ని మించిన ఈ రహస్యం అతన్ని పూర్తిగా కలచివేసింది. ఇదే సమయంలో నలభై సంవత్సరాలుగా గుడిలో పనిచేస్తున్న ముసలి రంగయ్య ద్వారా కొన్ని రహస్యాలు తెలిశాయి. తొల్లి భీమేశ్వరుడు

కూడా ఇదే విధంగా సొమ్ములు చేసుకుని, శివుడు కలలో కనిపించాడని చెప్పి కాశీకి వెళ్ళిపోయాడట. ఇప్పుడు కాశీవిశ్వనాథయ్య కూడా ఇదే పని చేశాడు.

కనకలింగయ్య పరిస్థితి దారుణంగా తయారైంది. ఈ విషయాన్ని ఎవ్వరితో చెప్పుకోలేడు. చెప్పుకుంటే కళ్ళు మూసుకుని పత్రాలమీద ఎలా సంతకం పెట్టావని తననే నిందిస్తారు. ఈ పరిస్థితి నుంచి ఎలా తప్పించుకోవాలా అని ఆలోచించసాగాడు.

ఉన్నట్టుండి ఒక అద్భుతమయిన ఉపాయం తట్టింది. భక్తులకు ఒక సత్రం వెంటనే కట్టించాలని ప్రకటించి, దానికి దాతలుగా వచ్చిన కొందరు ధనికుల దగ్గర డబ్బు తీసుకుని శంకుస్థాపన చేయించారు. ఈ పద్ధతిలో ఒక వేద పాఠశాలకు, ఒక మంటపానికి, ఒక వైద్యశాలకు శంకుస్థాపనలు జరిగాయి. ఇవికాక వజ్రకిరీటానికి, కొత్తరథానికి, ఇంకా ఎన్నో ఆలయ అభివృద్ధి కార్యక్రమాలకు అందరూ డబ్బులు విరివిగా దానం చేశారు. సంవత్సరం కాగానే ఒక చిత్రమయిన సంఘటన జరిగింది. ఒకరోజు రాత్రి కనకలింగయ్యకు శివుడు కలలో కనిపించి, వెంటనే కాశీకి వెళ్ళమన్నాడట. అందుకని ఉదయాన్నే అతను సకుటుంబంగా ఇల్లు ఖాళీ చేసి ఎవ్వరికీ చెప్పకుండా వెళ్ళిపోయాడు.

ఈ పరిస్థితిలో ఏం చెయ్యాలో మంత్రులకి ఏమీ తోచలేదు.

"ఇప్పుడు ఆలయానికి ధర్మకర్తగా ఎవర్ని నియమించమంటారు, మహారాజా! పోనీ ప్రభుత్వమే తీసేసుకుంటే" అన్నాడు మంత్రి.

"ఇప్పుడు అధికారంలా ఒకరి వెంబడి ఒకరు కాశీకి వెళ్ళిపోతారు" అన్నాడు క రాజు.

"వెళ్ళిన వాళ్ళంతా నిజంగా కాశీకి వెళ్ళారంటారా, మహారాజా?" అన్నాడు మంత్రి.

"నిస్సందేహంగా వెళ్ళలేదు. కాశీకి వెళ్ళిన వాళ్ళంతా దారిలో ఒక మజిలీ చూసుకుని అక్కడే స్థిరపడిపోయారు. అంతే" అన్నాడు క రాజు.

"మరి ఈ సమస్యకు పరిష్కారం ఏమిటి? మీరే నిర్ణయించాలి" అన్నాడు మంత్రి దీనంగా.

"ఒక పని చెయ్యండి మంత్రి! ఇకనుంచి ధర్మకర్త పదవిని అమ్మకానికి పెట్టండి. ఎవరు ఎక్కువ డబ్బు చెల్లించుకుంటారో వారికి ఒక సంవత్సరంపాట ఆ పదవిని ప్రసాదించండి. ఇలాగే ప్రతిసంవత్సరం జరపండి. ధర్మకర్త కాదలుచుకున్నవాళ్ళంతా గుడినుంచి ఎంత రాబడి వస్తుందో క్షుణ్ణంగా తెలిసిన వాళ్ళు గనుక వాళ్ళు అంతే ఇస్తారు. ప్రతిఫలంగా వాళ్ళకు పుణ్యంతో పాటు హోదా మిగుల్తుంది. ప్రభుత్వానికి డబ్బు వస్తుంది. దాంతో ఆలయం పనులు సక్రమంగా నిర్వర్తించవచ్చు" అన్నా క రాజు భగవద్గీతను ఉపదేశించే శ్రీకృష్ణుడిలా.

సమస్య ఇంత సులువుగా తీరినందుకు మంత్రి ఒక్కసారి హాయిగా నిట్టూర్చాడు. ❀❀❀

బాదరాయణ సంబంధం

క రాజు రాజ్యంలో సర్వజ్ఞుని సార్యభామ శ్రీ బాదరాయణ భట్టు పేరు వినని వారు లేరు. ప్రజల విద్యుక్త ధర్మాలను గురించి ప్రతివారం అద్భుతమైన ప్రసంగాలను చేస్తుంటాడు. ఎవరెవరు ఏయే విధంగా సంఘానికి సేవలందించవచ్చో విశదీకరిస్తాడు. రాజ్యంలో అన్ని చోట్లా సంఘాలేర్పరిచి అందరూ అందులో సభ్యులై పరిశుభ్రత ఆరోగ్య సూత్రాల వివరణ, రాజ్యరక్షణ, అలిత కళా ప్రోత్సాహంలాంటి అనేక సేవలు చేపడే అనతి కాలంలోనే ఈ రాజ్యం రామరాజ్యమై ఆనంద జీవనానికి నిలయమౌతుందని భట్టుగారు ఎప్పుడూ ఉద్ఘాటిస్తూనే ఉంటారు. ఇటువంటి అమూల్యమైన ఉపదేశాలను అందజేస్తున్న భట్టుగారిని తగురీతిని సత్కరిస్తే బాగుంటుందని మంత్రి క రాజుకు విన్నవించుకున్నాడు. కానీ క రాజు దీనికి ఎటువంటి జవాబు చెప్పకుండా ఏదో దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తున్నాడు.

"మహారాజా! తమర్నేదో తీవ్రంగా కలవర పెట్టేట్టుంది. అదేమిటో తెలుసుకోవచ్చా?" అనడిగాడు మంత్రి వినయంగా.

"మంత్రి నేను ఆలోచించేది రాతిబండ రత్తయ్యను గురించి. నిన్ననే అతనికి అయిదు సంవత్సరాల కారాగార శిక్ష విధించబడింది" అన్నాడు క రాజు.

"ఇందులో విచారించవలసిన పనేముంది మహారాజా! రత్తయ్య పురపాలక ముఖ్యాధికారినే తలమీద కర్రతో కొట్టాడు. అటువంటి నేరానికి ఈ శిక్ష సమంజసమే."

"పురపాలకాధికారికి, రత్తయ్యకు ఏమిటి సంబంధం? ఏ సంబంధమూ లేకుండా రత్తయ్య ఇలాంటి పనికి ఎందుకు పూనుకున్నాడు? న్యాయాధీశుల వద్ద అతను నోరు విప్పలేదు. మనమే రహస్యంగా దీన్ని గురించి ఆరా తియ్యాలని సంకల్పించాను" అన్నాడు క రాజు.

ఈ సంకల్పానుసారం ఎప్పటిలాగే క రాజు, మంత్రి యాత్రికుల్లా మారువేషాలు ధరించి పరిశోధన నిమిత్తం బయలుదేరి మొదట చెరసాల చేరుకున్నారు. ముందు వీరిని లోపలికి అనుమతించని భటులు క రాజుగారి ఉంగరం చూసి మారువేషంలో ఉన్న రాజుగారిని గుర్తించి నమస్కరించి రహస్యంగా లోపలికి పంపించారు.

"రత్తయ్యా! మేము యాత్రికులం. ఈ రాజ్యంలో పర్యటించి ఇక్కడి విశేషాలను సేకరించడానికి వచ్చాం. ఈ శిక్షకు కారణమైన నీ నేరం ఏమిటి?" అనడిగాడు క రాజు. రత్తయ్య కాసేపు మౌనం దాల్చి చివరకు తన కథ చెప్పాడు.

అతను పురపాలక ముఖ్యాధికారిని తలమీద కొట్టడం వాస్తవమే. దానికొక కారణం వుంది. కారణం ఏదైనా అది న్యాయాధీశులకు అనవసరం. కనుక ఆ విషయం అక్కడ చెప్పలేదు.

"పోనీ మేం తెలుసుకుంటాం. దీనికి కారణమేమిటి?" అనడిగాడు క రాజు.

నిజానికి రత్తయ్య కొట్టాలనుకున్నది పురపాలకాధికారిని కాదట. అతను కొట్టాలనుకున్నది పట్టుచీరల వ్యాపారి బలరామయ్యను. ప్రతిరోజూ బలరామయ్య తన వ్యాపారం ముగించుకుని రాత్రి ఇంటికి వెళ్ళడానికి ముందు, ఊరిపాలిమేరలో వున్న దుర్గమ్మ గుడిని దర్శించి ఆ తర్వాత ఇంటికి వెళ్ళడం అలవాటు. అక్కడంతా చీకటిగా ఉంటుంది గనక అతన్ని కొట్టడానికి అనువుగా ఉంటుందనుకున్నాడు రత్తయ్య. కానీ దురదృష్టవశాత్తూ అదే సమయంలో పురపాలక అధికారి కూడా గుడికి రావడం తటస్థించింది. అధికారి, బలరామయ్య ఇద్దరూ ఇంచుమించు ఒకే రకంగా ఉంటారు. అందువలన గుడినుంచి బయటికి వస్తున్న అధికారిని చీకట్లో చూసి అతనే బలరామయ్య అనుకుని ఒక కర్రతో అతని తలమీద బలంగా కొట్టాడు. గట్టిగా అరుస్తూ అధికారి కిందపడ్డే అతని అనుచరులు అక్కడికి పరిగెత్తుకుని వచ్చారు. అప్పుడు తెలిసి వచ్చింది రత్తయ్యకు తాను చేసిన తప్పేమిటో. నిర్ఘాతపోయి అలాగే నిలబడిపోయాడు. భటులు వచ్చి అతన్ని పట్టుకెళ్ళారు.

"అసలు బలరామయ్యను ఎందుకు కొట్టాలనుకున్నావ్?" అనడిగాడు క రాజు.

"భీమరాజు డబ్బిచ్చి అతన్ని కొట్టమన్నాడు. అది నా వ్యాపారం. ఎవరు డబ్బిచ్చి ఎవర్ని కొట్టమన్నా కొడ్తాను. ఈసారే ఈ తప్పు జరిగింది" అన్నాడు రత్తయ్య.

"భీమరాజు ఎందుకు కొట్టమన్నాడు?"

"అదేమో నాకు తెలియదు. అది ఎవ్వరూ ఎప్పుడూ చెప్పరు. కొట్టమంటారు కొడ్తాను" అంటే అసలు నేరస్థుడు రత్తయ్యకాదు భీమరాజున్నమాట. మరి భీమరాజు ఈ పని ఎందుకు చేసినట్లు? ఇది కనుక్కోవడానికి క రాజు, మంత్రి జ్యోతిష్కుల వేషంలో భీమరాజు ఇంటికి వెళ్ళారు. ఇంటికి వచ్చిన జ్యోతిష్కులు భీమరాజుతో తను ఎలా బలరామయ్యను కొట్టమని రత్తయ్యకి చెప్పిందీ, అతను బలరామయ్యకు బదులు ఎలా పురపాలక అధికారిని కొట్టి చెజసాల పాలైందీ వివరంగా చెప్తూంటే భీమరాజుకు ఆశ్చర్యమే కాక కాస్త

కంగారు కూడా పుట్టింది. మిగతా వివరాలను మీరు చెప్పితే దానికి తగ్గట్టు మీకే ప్రమాదం రాకుండా మీరు చెయ్యాలిని శాంతిని గురించి చెప్తాము అని జ్యోతిష్కులు చెప్పేసరికి భీమరాజు తనను ఎందుకా పని చేశాడో విశదీకరించి చెప్పాడు.

భీమరాజుకు, బలరామయ్యకు మొదట్నుంచీ మంచి స్నేహం. కానీ ఒక ఉత్తరం మూలకంగా భీమరాజుకు బలరామయ్య నిజస్వరూపం తెలిసి అతన్ని కొట్టించాలనుకున్నాడు. "ఏమిటా ఉత్తరం?" అనడిగాడు క రాజు.

"వడ్డీ వ్యాపారి నారాయణ గుప్త. నాకు రాసిన ఉత్తరం. ఏమీ రాశాడో మీరే చూడండి" అంటూ లోపలికి వెళ్ళి ఒక ఉత్తరం పట్టుకొచ్చిన క రాజు కిచ్చాడు. ఆ ఉత్తరంలో ఇలా వుంది.

"భీమరాజుకు - నీవు అయిదువేల వరహాలు అప్పుగా ఇవ్వాలని కోరావు. కానీ ఇవ్వను. ఎందుకో తెలుసా? మొన్న బలరామయ్య నీ గురించి మాట్లాడూ "భీమరాజును నమ్మొద్దు. ఆ ముండాకొడుకు ఒట్టి అబద్ధులకోరు. మాట మారుస్తాడు. ఒకసారి డబ్బిస్తే మరి తిరిగిరాదు" అన్నాడు. అందుకని ఇవ్వను, ఇట్లు నారాయణ గుప్త.

"నా గురించి ఒక వడ్డీ వ్యాపారికి ఇంత దారుణంగా చెప్పిన బలరామయ్యను చితకబాదాలా, వడ్డా!" అని ఆవేశంగా అడిగాడు భీమరాజు. భీమరాజు ఇచ్చిన ఉత్తరాన్ని ఒక్కసారి పరిశీలించి తిరిగి ఇచ్చేసి క రాజు, మంత్రి బయల్దేరారు. ఇప్పుడు అసలు నేరం భీమరాజుది కాదు, ఉత్తరం రాసిన నారాయణ గుప్తది, అని తేలింది. వీధిలో నడుస్తున్న క రాజు దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తున్నాడు. మంత్రికర్ణం కాలేదు. కాసేపటికి క రాజే మంత్రిని చూసి "మంత్రి! ఆ ఉత్తరాన్ని పరీక్షించి చూశారా? మొత్తం ఉత్తరం ఒక దస్తూరిలో ఉన్నది. కానీ నారాయణ గుప్త సంతకం వేరే దస్తూరిలో వున్నది. అంటే ఉత్తరం రాసింది నారాయణగుప్తకాదు. ఎవరో రాసిందానికి అతను సంతకం పెట్టాడు. అంతే. మరేతే ఉత్తరాన్ని చూసి సంతకం పెట్టాడా? అసలు చూడలేదా?" అన్నాడు. ఇంతవరకు ఇవేవీ గమనించని మంత్రి ఇప్పుడు క రాజు చెప్పగానే 'ఔను కదా?' అన్నట్లు చూశాడు.

"నారాయణ గుప్త పేరున్న వడ్డీ వ్యాపారస్థుడు. తాకికం తెలిసినవాడు. తన వ్యాపారంలో ఎవ్వరికీ కోపం రానివ్వడు. అటువంటతను మరొకరన్న మాటల్ని "ఇలా అన్నాడు" అని రాసుంటాడనేది సందేహంగా ఉంది" అన్నాడు క రాజు.

ఈ ఉత్తరంలోని దస్తూరి మార్పుల రహస్యం తెలుసుకోవాలంటే అది నేరుగా నారాయణ గుప్త నోటినే రాబట్టాలి. ఇద్దరూ అతనింటికి వెళ్ళారు. నారాయణగుప్త కుడిచెయ్యి విరిగి కట్టు కట్టించుకుని ఇంట్లోనే విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నాడనే సమాచారం ముందే తెలియడంతో క రాజు, మంత్రి ఈసారి దేశాటన చేసే వైద్యుల్లా మారువేషాలు వేసుకుని నారాయణ గుప్త ఇంటికి వెళ్ళారు. ఇంట్లో నారాయణగుప్త పడుకున్నాడు. కట్టుకట్టుకున్న కుడిచేతిని ఒక దిండుమీద పెట్టి బాధతో మూల్గుతున్నాడు. పక్కనే ఉన్న అతని అనుచరుడు సిద్ధయ్య మంచినీళ్ళు తాగిస్తున్నాడు. క రాజు, మంత్రి తమకు తామే వైద్యులుగా పరిచయం చేసుకుని నారాయణగుప్త చేతి గాయాన్ని పరీక్షించారు.

"బాధగా వుందా?" అనడిగాడు మంత్రి.

"ఈ బాధ ఏముంది? వారం రోజులుగా వ్యాపారం చెయ్యడం లేదు. రావలసిన వడ్డీరాక విపరీతమైన నష్టం. ఆ బాధ మరి ఎక్కువగా ఉంది" అన్నాడు నారాయణ గుప్త. "ఇంతకు మీ చేతికి దెబ్బ ఎలా తగిలింది?" అడిగాడు క రాజు. "అదా ఒక త్రాష్టుడు నడివీధిన పడేసిన అరటి తొక్కవల్ల" అన్నాడు నారాయణ గుప్త.

"అరటి తొక్కా?" క రాజు, మంత్రి వింతగా ఒకరినొకరు చూసుకున్నారు. నారాయణ గుప్త వివరించిన కథ ప్రకారం అతనొక రోజు పల్లకిలో కూర్చుని వీధిలో పయనిస్తున్నాడు. ఆ సమయంలో ఎవరో ఒకరు ఒక అరటిపండు తిని ఆ తొక్కాని వీధి మధ్యనే పడేసి వెళ్ళిపోయారు. పల్లకిని మోస్తున్న బోయిలు అది చూడకుండా దానిమీద కాలు వేసేసరికి జారి కిందపడడం, దాంతో మొత్తం పల్లకి కిందపడి నారాయణగుప్త కుడి చెయ్యి విరగొట్టుకోడం జరిగింది. అంతకుముందు ప్రతి ఉత్తరం, ప్రతివ్యాపార పత్రము నారాయణ గుప్త

స్వహస్తాలతోనే రాసేవాడు. తెలివి తక్కువ వాడైన సిద్ధయ్యను తన అనుచరుడిగా ఉంచుకోవడం కూడా అందుకే. ఇప్పుడు చెయ్యి విరగడంతో ఆ రాతకోతలన్నీ ఆగిపోయాయి. ఈ సమయంలో భీమరాజు అతన్ని అప్పడగడం అతని గురించి బలరామయ్య చెప్పిన మాటలు గుర్తుకొచ్చి అప్పు ఇవ్వలేనని ఉత్తరం రాయడం జరిగింది.

"ఆ ఉత్తరం గురించి మాకూ తెలిసింది. వైద్యం నిమిత్తం భీమరాజు ఇంటికి వెళ్ళిన మాకు మీరు రాసిన ఉత్తరం చూపించాడు." అంటూ క రాజు ఆ ఉత్తరం సారాంశం ఇలా వుందనీ, అది చూసిన భీమరాజు ఉగ్రుడయ్యాడనీ చెప్పగానే నారాయణగుప్త నిర్ఘాతపాయ్యాడు. అందరితో తీపిగా మాట్లాడటమే తన వ్యాపారధర్మమనీ, అలాంటప్పుడు ఇలాంటి ఉత్తరం తాను రాయడం ఎన్నటికీ జరిగిండదని నారాయణ గుప్త చెప్పాడు. అయినా ఇది ఎలా జరిగిందని ఆరా తీస్తే నిజం బయటపడింది. చెయ్యి విరిగిన రోజే నారాయణ గుప్తకు ఆ ఉత్తరం రాయాల్సిన పరిస్థితి వచ్చింది. మాములుగా అయితే చాలా తీపిగా తనే ఉత్తరం రాసి డబ్బివ్వడానికి తనకెంతైనా ఇష్టమనీ, కానీ పరిస్థితుల ప్రభావం వల్ల ఇప్పుడు ఇవ్వలేననీ క్షమించవలసిందనీ రాసుండేవాడు. కానీ ఇప్పుడు చెయ్యి విరిగి, ఉత్తరం రాయలేక బాధతో మూల్గుతూ సిద్ధయ్యని పిలిచి, "సిద్ధయ్యా! ఆ భీమరాజుకు డబ్బు కావాలట - హు - అతనంటే హు.. ఎవ్వరికీ మంచి అభిప్రాయం లేదు. ఒకరోజు బలరామయ్య - 'ఆ ముండాకొడుకు అబద్ధాల కోరు. మాటమారుస్తాడు. ఇచ్చిన డబ్బు తిరిగిరాదు' అన్నాడు. హు. అందుకని డబ్బు ఇవ్వలేని ఒక ఉత్తరం రాయ్. సంతకం పెడతా" అని మూల్గుతూ చెప్పాడు. సిద్ధయ్య తన ప్రతిభను చూపించగలననే తీరులో నారాయణ గుప్త చెప్పిన మాటల్ని తు.చ తప్పకుండా యధాతథంగా రాసాడు. బాధలో మునిగున్న నారాయణగుప్తకు ఉత్తరం చదివే ఓపికలేక సంతకం పెట్టేశాడు.

"చూశారా మంత్రి! ఇది నారాయణ గుప్త తప్పు కూడా కాదు. సిద్ధయ్యది" అన్నాడు క రాజు వీధిలో నడుస్తూ. "ఔను పల్లకి పడ్డ వీధిలోకి వెళ్ళారు. కాసేపు అటూ, ఇటూ తిరిగి పరిశీలించారు. ఒక ఇంటిముందు ఒక అయిదేళ్ళ కుర్రాడు ఆడుకుంటున్నాడు. అతని దగ్గరికి వెళ్ళి క రాజు "బాబూ! కొన్ని రోజుల క్రితం ఈ వీధిలో ఒక పల్లకి కింద పడిందట. నీకు తెలుసా?" అనడిగాడు.

"ఓ! నేనప్పుడక్కడే ఉన్నాను" అన్నాడు కుర్రాడు "ఏం జరిగింది?" మళ్ళీ అడిగాడు క రాజు.

"ఆ ఇంట్లో ఆయన ఇంటిముందు అరుగుమీద కూర్చుని అరటి పండు తిని తొక్కపారేస్తే అది నడివీధిలో పడింది. అప్పుడే ఆ దారిన ఒక పల్లకిని మోసుకుని, వస్తున్న వారు దానిమీద కాలేసి కిందపడ్డారు. పల్లకి కూడా కింద పడింది" అని గట్టిగా నవ్వి పరుగెత్తి వెళ్ళిపోయాడు. ఇంతకూ ఆ రోజు అరుగుమీద కూర్చుని అరటిపండు తింటున్న వ్యక్తి ఎవ్వరో తెలుసుకునేసరికి ఇద్దరూ నిర్ఘాతపాయ్యారు. అతనెవరో కాదు. సాక్షాత్తూ సర్వజ్ఞాన సార్వభౌమ శ్రీ బాదనారాయణ భట్టు.

ఇప్పుడర్థమైందా మంత్రి! ఈ అనర్థాలకంతా కారణం బాదనారాయణ భట్టు. అతను బోధించే విద్యుక్తధర్మాల ప్రకారం తొక్కను పెరట్లో మూలపడేయాలి. కానీ అతను అరటి పండు తొక్క నడివీధిలో వేశాడు గనుక పల్లకి కిందపడి నారాయణగుప్త చెయ్యి విరిగింది. దాంతో తప్పనిసరి సిద్ధయ్య ఉత్తరం రాయాల్సి వచ్చింది. దాంతో రత్తయ్యకి డబ్బిచ్చి బలరామయ్యని కొట్టమన్నాడు. రత్తయ్య మొరటోడు. చీకట్లో బలరామయ్య అనుకుని పురపాలక అధికారిని కొట్టి చెజుసాల పాలయ్యేవాడు కాడు."

మంత్రికంతా వింతగా కనిపిస్తోంది. క రాజు మంత్రివైపు అర్థవంతంగా చూస్తూ "మంత్రి! రాజ్యంలో ప్రతి ఒక్కరూ బాదనారాయణుడిలా ఇతరులకు ఏం చెయ్యాలో బోధిస్తూ ఉపన్యాసాలిస్తూంటారు. వాళ్ళంతా ఈ ఉపన్యాసాలు మాని ఎవరిపనులు వారు సక్రమంగా నిర్వర్తిస్తే ఈ రాజ్యం రామరాజ్యాన్ని మించిన ఆదర్శరాజ్యం ఔతుంది" అన్నాడు.

